SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

broj 83 cijena 40 d

Branko Pihač:

POSLJEDNJA PORUKA

i druge najljepše sf pripovijetke

B. Kozak: GLAVA MEDUZE

SIRIUS broj 83

svibanj 1983

●SAVJET REDAKCIJE: Josip Adaković. dr. Vladimir Antić, Ljudevit Bauer, Nenad Brixy, Tomislav Butorac, dr. Adolf Dragičević (predsjedavajući), inž. Vesna Gazdag, Igor Golik, Marija Jureta, Borivoj Jurković, Želimir Koščević, Nada Šoljan, Ismet Voljevica, Ana Župan-Benr.

● GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: Borivoj Jurković.

● SIRIUS – biblioteka znanstvene fantastike, izlazi svakog petog u mjesecu – Izdavač: RO Novinsko-izdavačka djelatnost SOUR-a »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR Informativno-revijalna izdanja n.sub.o. Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4 –Stručni savjet »Siriusa«: Klub prijatelja znanstvene fantastike i fantastike Sfera Zavoda za kulturu i obrazovanje, Zagreb, Ivanićgradska 42a –Adresa uredništva: »Sirius«, Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4, telefon: (041) 515-555 i 519-555 – Tisak: RO Štamparska djelatnost »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR-i Novinska rotacija n.sub.o. i TM n.sub. o., 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4. – Cijena pojedinom primjerku 40 dinara. Pretplata: za jednu godinu 480 dinara (s popustom 10% 432 dinara), za šest mjeseci 240 dinara (s popustom 216 dinara). Samo unaprijed plaćena pretplata osigurava popust od 10 posto. Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa 30101-833-1216 SOUR-a »Vjesnik«, Interna banka, s oznakom: za »Sirius«.

● UREDNIK: Borivoj Jurković. – Recenzent domaćih priča: Darije Đokić – Grafič-ka oprema: Ivica Bartolić (omotne stranice) i Ljudevit Gaj – Lektor: Đuro Šnajder.

– Crtež na naslovnoj stranici: Posredstvom VPA

SCAN i obrada slika: Dan555
OCR, ispravka: Svetlost lutalica
Prelom: Master Yoda
www.sftim.com

EPUB i MOBI : The CB

Riječ urednika

Dragi čitatelju!

- *Vratite nam onih 16 stranica, pa makar i poskupjeli«, pišete mi, a stvari stoje ovako: ovaj put papira jednostavno nema, ni po kojoj cijeni, i tek kad ga opet bude moći ćemo razgouarati o »vraćanju 16 stranica«. A o poskupljenju ćemo možda popričati i prije toga, kako to već u nas ide... A evo i moga priloga smanjenju posljedica stanjenja: pokušat ću da budem što kraći u svojoj »riječi«, tako da ostavim više prostora pričama, radi kojih i kupujete SIRIUS, dragi Čitatelju.*

- *Kratki ste: »'Saznanje': šuplje! Svaki osnovac zna da »'čiste benzinske pare' ne gore bez kisika! Pozdrav.« — I ja: riječ ja o vicu (u prošlom SIRIUSU), a u vicu ne treba sve doslovno shvatiti; moglo se čiste benzinske pare pročitati i kao benzinske pare pomiješane s kisikom, pa bi stvar mogla — eksplodirati.*

- *Pismo: Priča 'Dobrodošlica' Marija Martinića prepisana je, i to u lošem i skraćenom obliku, iz Andromede 3 ('Misija dobre volje' Hošija Šiničija). Ne biste smjeli dopustiti sebi takvu grešku...« Telefon; »Urednik Jurković?... Jeste li priču Dobrodošlica usporedili s pričom onog japanskog pisca u Andromedi?« Opet pismo: »Ne znam što bi na to rekao Šiniči... Imam utisak da Martinić piše (čitati; prepisuje) sf radi honorara. No to ostavljam njegovoj saujesti, a Vama, recenzentu i ostalima Želim mnogo uspjeha i manje plagijata u daljem radu«. I novo pismo; »... strahovito sam uvređen i besan... i zahtevam da se u sledećem SIRIUSU na vidnom mestu istakne da je Martinićeva priča čisti plagijat i da se uradi nešto da se taj čovek kazni..« I još telefona. i još pisama. I susreti u uredništvu. Čak i na ulici. A bilo je ovako: iskreno rečeno, ni mene ni recenzenta Krsti Mažuraniću (u »njegovo doba« je priča recenzirana) 'Dobrodošlica« NIJE podsjetila na Šiničijevu priču — da je tako, dokazuje to što smo je*

propustiti u SIRIUS. Dakako, sada, pošto smo je usporedili sa Siriusovom pričom, jasno nam je da je riječ gotovo o plagijatu (iako ni to nije baš sasvim dokazivo). Nezgoda je sva u tome što su i moj i recencentov mozak običnog ljudskog kapaciteta, pa u njih nikako ne mogu stati baš sve informacije o svim objavljenim pričama. Sebi i recenzentu, a i Vama, dragi čitatelju, za utjehu: takvih plagijata tj. priča s istom poentom. »ulovimo« pa nekoliko svaki mjesec; da smo koju od njih propustili u SIRIUS možda ne biste — ovaj put Vi — opazili da je riječ o plagijatu... A možda nam je promakla i neka osim »Dobrodošlice«?

- *Pitate me jesu li neke knjige (navodite im naslove) objavljene u Kentauru. Ne biste li dobili autentičniji odgovor, iz prve ruke, ako to upitate u Kentauru, koji Vam je, tako reć. susjed?*

- *Toliko ovaj put. U idućoj ću se Riječi — to već predosjećam — morati obilato otresati od Vaših kritika...*

Onda, je li bilo ukratko?

Vaš Borlvoj Jurkovlć

Branko Pihač:

Posljednja prilika

Besprijekorni izvještaji o odličnom stanju svemirskih krstarica »Plameni mač« i »Viking IV« na trenutak su razvedrili kapetana Helmera i on dopusti sebi da se nakratko opusti, te posegne za kutijom horgoma što je ležala na njegovu radnu stolu pored izvještaja o trenutnoj fazi ukrcavanja na Hingebung, izvještaja o stanju bloka C-12 i nekog dokumenta s oznakom »Strogo povjerljivo«.

Dok je palio cigaretu, pogled mu padne na nezavršen izvještaj o stanju priprema, što ga je za srazmjerno kratko vrijeme trebao poslati pretpostavljenima na matičnoj bazi, i njega ponovno obuzme zabrinutost i neizvjesnost. Pritisnuo je tipku video-komunikatora, otisnuo kod kontrolnog tornja i na malom se ekranu pojavi lice poručnika Beaumonta, spremnog da primi i izvrši svaku kapetanovu zapovijed.

— Kada stiže »Svjetlosna strijela«? — izdiktirao je kratak upit a odgovor odmah uslijedi.

— Upravo je javljeno da su isključili natpogon i da čeoni brod slijeće za nepuna dva sata. Vagoni će ostati stacionarni u putanji D5-14 sve dok jedan po jedan ne dobiju dozvolu za spuštanje. Ako želite, mogu vas izvijestiti o predviđenim pistama...

— Nije potrebno — reče kapetan Helmer. — Nastavite raditi po planu. Nastojte uskladiti spuštanje pojedinih vagona s etapama ukrcavanja materijala na »Terru III«. I još nešto: neka mi se kapetan Stieltjes javi čim sleti. Javite mu da odmah s raketodroma dođe u Zgradu komande. To je sve... zasada.

* * *

Dežurni poručnik potvrdi primitak naređenja i kapetan Helmar ugasi video-komunikator. Vijesti su bile dobre: i posljednja pošiljka

sa Zemlje za prvu veliku ekspediciju kojom je djelić ljudskog roda trebalo da se zauvijek otisne u duboki svemir uredno je stizala. I sve bi bilo u redu da s matičnim planetom nije još prije dva zemaljska dana prekinut kontakt koji ni do danas, više od četrdeset i osam sati, nije uspostavljen.

Oglasio se interfon.

— Ovdje kapetan Kormilov, u vezi sa slučajem poručnika Ormovljeva. Pukovnik Aleksejev je pristao. Potrebna je još samo vaša suglasnost.

— To je... — razmisli na trenutak kapetan Helmer. — Ah, da, sad se sjećam, to je onaj koji je htio da dopust provede u njihovoj bazi na Kalistu. Da vidi svoju Chieko-San, koliko se sjećam, zar ne? I, kažete, pukovnik Aleksejev je pristao?

— Tako je, upravo je potpisao — potvrdi kapetan Kormilov s one strane žice. — Sređeno je i s onima na Kalistu.

Situacija možda i nije bila najpogodnija za takvo što, ali se ipak nije činila ni toliko ozbiljnom da bi opravdavala unošenje uznemirenosti među članove posade, a kapetan Helmer je dobro znao kako se među ljudima brzo šire glasovi o tome kako je nekome uskraćen željeni dopust.

— Dobro, neka ide — reče kratko nakon nekog vremena. — Pretpostavljam da je upoznat sa svim pravilima vladanja u Čomo Lungmi. Ali, molim vas, nastojte da taj slučaj ostane jedini!

Kapetan Kormilov izrazi svoje prihvaćanje stava kapetana Helmera i interfon zašuti, a kapetan ponovo ostane prepušten svojim mislima koje se ubrzo vrate onome što ga je mučilo već dva dana. Instinktivnom kretnjom prenuo se da pozove Sektor veze i ponovo se, po tko zna koji put u toku dana, obavijesti o stanju maserskih mikrovalnih radio-komunikatora, no osjeti da bi to bilo besmisleno: ta momci su još prošle noći dali sve od sebe ne bi li otkrili kvar koji je tako naglo onemogućio primanje signala sa Zemlje, no sve je bilo i ostalo uzalud. Uzdahnuo je i počeo listati dokumente s preporukama o koordinaciji aktivnosti Ikarusa s bazom Čomo Lungma, kad se iznenada javi prodoran zvuk hitnosti prvoga stupnja, a u interfonu zaječi uzbuđen glas oficira za vezu.

— Kapetane Helmeru, prva dežurna ekipa. Telekomunkatori primaju neobične signale. Florida, ali nešto kao da tamo nije u redu. Čini se da traže da ih spojimo izravno s komandom!

— Spojite, bilo je vrijeme! Prvi glas sa Zemlje nakon pedeset sati neizvjesnosti. Mora da su imali gadan kvar!

Užurbanim pokretima Helmer namjesti glavni video-monitor i na njemu zaigra kiša iskričava šuma koju na mahove divlje prolomi nekoliko svijetlećih strijela praćenih potmulom grmljavinom iz zvučnika. To je trajalo neko vrijeme, a onda se ekran donekle umiri, oštri bljeskovi stanu se spajati u suvisle konture i iz dubine ekrana lagano izroni avetinjski prikaz nečega što je Helmer ubrzo prepoznao kao glavni stan zemaljske baze na Floridi.

Više od trećine ekrana zauzimala je pogurena i groteksna ljudska figura čiji je vapeći pogled izgubljeno lutao po stvarima razbacanim uokolo, te se činilo kao da ih preklinje, tražeći od njih povrat nečeg neočekivano iznenadnog, tragičnog i zauvijek izgubljenog. Kapetan Helmer zanijemi i polako ustane: u ljudskoj spodobi koja se sumorno razvlačila po ekranu sa zgranutošću je prepoznao majora Sandersa.

Major se nadnosio nad svoj radni stol i grčevito se hvatao za njegove rubove u očajničkom nastojanju da ostane u uspravnom položaju, teško prevaljujući riječi od kojih su se tek neke uspijevale probiti kroz zavjesu šuma koji nije jenjavao i postajale koliko-toliko razumljive. Kapetan Helmer je razumio da Sanders grozničavo i posljednjim snagama nastoji dobiti vezu s Ikarusom i da se kameri pred sobom obraća manje-više naslijepo, ni sam ne vjerujući da je takvo što moguće.

Ponesen onim što je vidio, Helmer pokuša nešto reći, saopćiti Sandersu da je kontakt uspostavljen i da ga može čuti, a onda mu dopre do svijesti da bi svaki takav pokušaj bio uzaludan — jer mikrovalnoj je informaciji potrebno oko 43 minute da stigne do Zemlje i sve ovo što je govorio ili pokušavao reći major Sanders već je zapravo bila prošlost — otprije oko tri četvrt sata. U ovim je trenucima znači to bila prava vječnost.

Riječi koje je major upućivao u eter nisu mu iz početka kazivale mnogo, ali pozadina slike govorila je i više nego dovoljno. Iza Sandersa zjapio je razvaljen vanjski zid ureda i kroz tu razvalinu vidio se park u kojem se nalazio emisioni centar zemaljske baze za održavanje veze s Ikarusom. U daljini raspoznavale su se ruševine pojedinih objekata: od obližnje šume ostalo je cijelo tek nekoliko stabala, nisko dolje slijeva jezivo opominjući stršali su skeleti

razorenih lansirnih rampi, a sa zgarišta hangara dizao se gust dim. S vremena na vrijeme riječi majora Sandersa postajale bi razumljivije i Helmer je mogao razumjeti čak i po koju cijelu rečenicu.

— Ovdje je... ovdje je pravi pakao... — krkljao je majorov glas dok mu je pogled lutao s jednog na drugi kraj ureda, kao da se njega i stvari u njemu tek odnekuda i s mukom prisjeća. — Rat... Planetarni rat... Sve... je bilo uzaludno...

Iznenadni bljesak sune s ekrana i slika na njemu žestoko se potrese, Sanders zaglavinja i još grčevitije se prihvati za stol, a Helmer tek u tom trenutku opazi na njegovu ramenu veliku tamnocrvenu mrlju koja se polako širila.

— Baza je... Sve je uništeno... Ovo je posljednja poruka iz ove baze... Naređujem...

S majorova čela kapale su krupne kapi znoja, a glas mu je postao slab i isprekidan. Težak, krkljav kašalj prekinuo je njegove riječi i one su nestale u provali guste krvave sluzi što mu je naglo prodrla iz dubina otežalih pluća i Sanders grčevitim pokretima prinese ustima zamrljani rub gornjeg dijela kombinezona.

— Naređujem... Naređujem da se... — bile su posljednje riječi koje je kapetan Helmer uspio razabrati.

Nakon nekoliko trenutaka jaka eksplozija ponovo je snažno potresla zgradu i slika na ekranu je zatitrala, ponovo uronila u šum, a ubrzo i posve nestala. Ovaj put bez povratka.

Još neko vrijeme gledao je kapetan Helmer nijemo i bez riječi u prazan ekran monitora, a onda se trgnuo, naglim pokretom oslobodio komunikator i naredio:

— Poručniče Mathissone, hitan sastanak viših oficira u mojem uredu za deset minuta! U međuvremenu, neka računarski sektor počne kompjutersko filtriranje poruke i neka to bude završeno što je moguće brže! Hoću da do početka sastanka sve bude gotovo!

* * *

Sastanak viših oficira počeo je u dogovoreno vrijeme. U potpunoj tišini kapetan Helmer emitirao je, okupljenima primljenu poruku, najprije u originalu, a potom onakvu kakva je dobivena spektakularnim pročišćavanjem. Nakon toga, prisutni oficiri duboko su se zamislili.

— Gospodo, sada znate koliko i ja! Sazvao sam vas da vas

upoznam s porukom koju smo upravo primili. To je sve.

— Mislim da bi najprije trebalo provjeriti autentičnost — Probije nastalu tišinu astrofizičar Sorensen.

— Već je provjerena — odgovori Helmer. — Autentičnost svih poruka provjerava se automatski, faznim metodama uz pomoć pomoćne baze na Yucatanu. Poruka je sa Zemlje. O tom nema dvojbe.

— Što je s onima na Kalistu? Imate li obavijesti o tome jesu li i oni primili poruku?

— Nemamo razloga da vjerujemo da nisu. Istodobno slušanje poruka sa Zemlje je u okvirima dogovorene suradnje između dviju baza.

— Mislim da bi započinjati nešto prije nego što se dokaže istinitost te poruke bilo u najmanju ruku neozbiljno i neodgovorno — započe oficir za sigurnost, kapetan Seimart.

— Postoji li kakav način da se ispita stanje na matičnom planetu?

— Postoji — javio se i fizičar Davidson. — Uobičajenom metodom analize sastava udaljenih svemirskih tijela. Ako bismo, naime, analizirali spektralni sastav radijacije sa Zemlje, zacijelo bismo mogli ustanoviti određena odstupanja od normale. Prirodno, sve zavisi od...

— Tada je sve odlučeno — prekine odlučno kapetan Helmer. — Doktore Davidsone, dajem vam sva potrebna ovlaštenja za provedbu ove operacije. Bit ćete odgovorni vi, i to osobno meni. Poručniče Langley, potrudit ćete se da svim zahtjevima doktora Davidsona koji se tiču provođenja te operacije bude udovoljeno točno i što brže. Možete li mi reći koji je najsnažniji teleskop koji posjeduje Ikarus?

— »Cat Eye« sa Hingebunga, ali njegovo montiranje moglo bi potrajati.

— Odlično, tada ga montirajte i nastojte da to ne traje suviše dugo! Neka sve bude gotovo do izlaska sunca. U međuvremenu, održavajte i dalje vezu sa Zemljom na uobičajenim frekvencijama i stupite u kontakt sa Čomo Lungmom, da usporedimo dojmove. Sastat ćemo se ponovo čim prikupimo sva potrebna obavještenja...

* * *

Prodorni alarm koji je bazu na Ganimedu stavljao u stanje pripravnosti trećeg stupnja jasno je ukazivao na rezultate poduzetih astrofizičkih ispitivanja, a u isto je vrijeme označavao i početak dugog dogovaranja, punog neizvjesnosti i napetog iščekivanja.

— Radijacija na Zemlji višestruko je pojačana gotovo na svim frekvencijskim područjima — započeo je doktor Davidson, čitajući izvještaj specijalne ekipe koja je radila pod njegovim vođstvom. — Na temelju dobivenih podataka može se zaključiti da je radioaktivnost na površini planeta toliko jaka da na njoj ne može preživjeti nijedno živo biće. Turbulencije koje se opažaju u gornjim slojevima atmosfere u potpunosti potvrđuju da je u atmosferi došlo do oslobađanja golemih količina energije koja nikako ne može biti prirodnog porijekla. Aktivnost Sunca je normalna. Jednoznačan zaključak je, dakle, da se na Zemlji vodi, ili je već završen, općí nuklearni tat — dovrši doktor Davidson i zašuti.

— Da li su primljeni kakvi signali s Bajkonura? — upita pukovnik Aleksejev.

— Ne, ništa — odgovori kapetan Helmer. — Javila se samo baza na Floridi. Ni s Tibeta ništa. Pokušali smo stupiti u kontakt sa stacionarom na Mjesecu, no nismo uspjeli.

— Prirodno — promrmlja oficir za sigurnost. — Lokalna akcija komandosa. Što je s bazom Ujedinjenih naroda na Oberonu?

— Ništa, Uran je u opoziciji. Možete zaboraviti da ona uopće postoji.

— Kako stvari stoje, čini se da smo svjedoci umiranja vlastitog planeta — suho reče jedan od oficira.

— Po svemu sudeći — prihvati kapetan Helmer — našu matičnu planetu zahvatila je teška katastrofa i mi više nemamo razloga da u to sumnjamo. Možda je u ovim trenucima moja dužnost da održim govor kojim bismo odali posljednju počast ili neki zavjet sjećanja na poginule u tragediji što je zadesila Zemlju, no moje riječi ne bi kazivale mnogo jer u ovim trenucima svi znamo i osjećamo isto. Možda je stoga bolje da ukratko ocrtam situaciju u kojoj se nalazimo, kako bismo što bolje i vjerodostojnije procijenili trenutni položaj sa svih potencijalno važećih gledišta. Svi znamo da je baza Ikarus podignuta s jednim jedinim ciljem: da bude polazna točka zemaljskih ekspedicija u dubinu svemira. Njezin blizanac je baza Čomo Lungma na Kalistu i za nekoliko dana s nje je također

trebalo da krene oko četiri stotine ljudi na prvo ozbiljno upućivanje ljudskog roda u svemirske prostore, zajedno s nama. Dvije isto takve baze zemaljske vlade postavile su na asteriodima Ceresu i Dagmar III i to su, kao što je poznato, baza Cin-Hsing i naša baza Dagmar III. Sa svake od te četiri baze trebalo je da krene otprilike isti broj ljudi, pri čemu se svih četrdeset i osam brodova trebalo sastati na ranije utvrđenom mjestu u svemiru. Na žalost, nemoguće je uspostaviti kontakt sa Dagmar III jer su sve veze išle preko zemaljskih releja koji više ne funkcioniraju. Ostaje stoga na nama da odlučimo da li da ostanemo ovdje, da li da se vratimo na neku bazu bliže Zemlji i da odatle pokušamo uspostaviti kontakt s preživjelima na matičnom planetu, ili pak, da napustimo Ikarus i krenemo u svemir u skladu s postojećim planovima, hrabro, ponosno i sa čvrstim obećanjem da će se jednog dana netko od nas ili naših potomaka vratiti na tako tragično izgubljen zavičaj i početi na njemu novi život.

— Pa jeste li u tom smislu uspostavili kontakte s bazom a Kalistu? — zapita oficir za sigurnost, kapetan Seimart.

— Ne još — odgovori Helmer nakon kratkog oklijevanja. — Znamo samo to da su i oni primili poruku, no razgovor je bio dosta škrt. Pretpostavljamo da je kod njih ista situacija kao i kod nas.

— To je samo pretpostavka, kapetane Helmeru! — javi se ponovo kapetan Seimart. — Ipak samo pretpostavka.

— Što time želite reći? — zapita kapetan Helmer.

— Samo izražavam neke svoje sumnje. Ili... ne sumnje, recimo radije, moguća gledišta. Mislim da suviše pojednostavnjujete stvari i da nastaloj situaciji prilazite suviše olako. Ne treba u ovom trenutku praviti odveć ambiciozne planove o tome da li ostati ovdje ili negdje otići, već pred nama stoji jedno mnogo važnije i neposrednije pitanje, a to je: što ako se oni s Kalista ne slože s nama o onome što odlučimo da ćemo uraditi i ako se pokaže da su spremni da nas u tome spriječe... pa makar i po svaku cijenu?

— To o čemu vi govorite vodi u rat! — upade energično pukovnik Aleksejev. — Treba biti lud da se u ovim okolnostima pomišlja na neki oružani sukob između Ikarusa i Čomo Lungme!

— To ste vrlo lijepo rekli! — prihvati kapetan Seimart. — Rekli ste to tako lijepo da bih vam čak mogao i povjerovati! Pa i povjerovat ću vam, zašto da ne, a znate li kada? Povjerovat ću vam

kada me uvjerite da tako kao vi misle i oni u Čomo Lungmi! Uostalom, kapetane Helmeru, moje zapovjedništvo nad Ikarusom počinje za manje od tri sata. Dopustite mi stoga da u međuvremenu obavim neke pripreme za ono što ćemo ionako morati učiniti kasnije. Za sada je najvažnije da ne gubimo vrijeme!

— Ako netko odluči da se protiv baze na Kalistu pokrene bilo kakva oružana akcija, neki od nas bit će prisiljeni da otkažu poslušnost! — javio se ponovo pukovnik Aleksejev. — Osim toga, mislim da se ne bismo više trebali slijepo držati uredbi o izmjenjivanju zapovjedništva nad bazom. Nastale su izvanredne okolnosti!

— Postoji pravilnik koji sadrži popis svih okolnosti u kojima se može odstupiti od regularnog izmjenjivanja zapovjedništva nad Ikarusom, ali bojim se da tamo nećemo naći uputu što treba činiti ako dođe do uništenja matičnog planeta. Ne vjerujem da je onaj tko ga je pisao mogao biti toliko ambiciozan da pretpostavi čak i to — primijeti jedan od oficira.

— I nije — reče kapetan Helmer. — Već smo pregledali sve dokumente u kojima bi mogle biti upute o tome što da radimo.

— Možda će pukovnik Aleksejev ublažiti svoj stav ako ga upoznam s nekim vjerojatnostima koje proizlaze na temelju onoga što nam je poznato. Javila se baza na Floridi, i to samo ona, zar ne? Nije se javio ni Bajkonur, ni Tibet što mislite, zašto je ispalo tako, a ne drugačije? Vidite, rješenje se čini dosta jednostavnim: rat su započeli oni, a vaši jednostavno nisu stigli da nam se jave. S nama je bilo drugačije, mi smo imali više vremena. Pa uzmite to u obzir, pukovniče, prije nego što se sljedeći put javite za riječ. Ili možda mislite da je Ikarus slabiji od Čomo Lungme?

— Pa dobro, zašto se onda nije javio Tibet?

— Nije trenutak da sada razglabamo o tome. Ako vas baš zanima, stavite podatke u kompjuter pa ćete zacijelo dobiti neki odgovor. Recimo da im nije trebalo, napokon, mi smo, priznat ćete, ipak na suviše udaljenoj periferiji zbivanja. A ako vam, kojim slučajem, moja pretpostavka ne odgovara, mogao bih vam predložiti jednu drugu... dosta sličnu.

— Samo bez prepiranja, zaboga! — umiješa se kapetan Helmer. — To je ono što nam je sada najmanje potrebno. Opreza nam svakako neće biti naodmet, a poslije lako možemo vidjeti što treba

da uradimo. Kapetane Seimarte, možete li nam navesti koje ste mjere predvidjeli?

— Naravno. Kao prvo, neka se organizira treća smjena u mehaničkoj radionici. Posebno, neka se oni tamo pobrinu da ona dva pomoćna radara s Viktora budu popravljena što prije. Neka kapetani Goddard, Ramitz i Hug odmah preuzmu komandu nad razaračima »Crna strijela«, »Konkvistador« i »Dugi nož«. Nadalje, neka svaki član posade Ikarusa prokontrolira svoju opremu i neka se uredi da izdavanje dodatne opreme bude moguće u toku sva 24 sata. Bazu treba prebaciti u stanje uzbune drugog stupnja i započeti seriju izviđačkih letova oko Ganimeda. Za tri sata naredit ću da u svakom trenutku najmanje tri lovca budu u orbiti!

— To su vrlo opsežne mjere — primijeti kapetan Helmer. — I skupe, dakako. Mislite li da...

U tom se trenutku na monitoru pojavi zabrinuto lice dežurnog oficira, koji počne uzbuđenim glasom.

— Zapovjedniku Ikarusa, kapetanu Helmeru! Upravo je javljeno da je lovac »Aquilla« prekršio naređenje i napustio položaj u orbiti. Čini se da je krenuo prema Zemlji. Poručnik Martese, kapetane, još nije u punoj brzini. Tražimo odobrenje da za njim uputimo potjeru!

Kapetan Helmer kratko razmisli.

— Neka, nećemo ga goniti — odluči zatim. — Potreban nam je svaki brod. A on ionako neće dospjeti daleko. Nijedan se brod bez zaštitnog polja ne može probiti kroz pojas asteroida između Jupitera i Marsa.

— I još nešto, kapetane — nastavljao je dežurni oficir svoj izvještaj. — Jedan njihov izviđački brod proletio je tako blizu Ganimeda da smo mu čak uspjeli pročitati ime: »Mikado«. Tražimo upute što da radimo.

— Ništa, zasad. Budite na oprezu! — odvrati Helmer, a zatim se obrati ostalima. — Počelo je. Smjesta postrožite disciplinu u svim jedinicama! Ograničite kretanja civilima da se ne motaju okolo i dajte im nekakva zaduženja da ne stvaraju paniku! Kapetane Seimarte, odobravam sve vaše mjere izvanrednog stanja. Uz to, neka mi se dostavi popis svih naših ljudi koji su trenutno na Kalistu, te popis svih ljudi sa Čomo Lungme koji su trenutno na Ikarusu!

— To ne vodi rješenju! — javi se mirno psihosociolog Ikarusa, dr Loisoire. — Na temelju principa simetrije lako možemo zaključiti da se i oni na Čomo Lungmi spremaju poduzeti slične mjere. A u tom slučaju...

— Imate pravo, kolega Loisoire — prihvati Helmer. — Naš zadatak nije samo da se pripremimo za eventualni sukob, nego i da učinimo sve da do njega ne dođe. U tom smislu, odlučio sam da poduzmemo operaciju čiji bi pozitivan ishod trebalo da posve otkloni svaku opasnost od izbijanja sukoba između dviju baza. No, prije svega, morao bih se posavjetovati sa stručnjacima o tome da li je moj plan izvediv s obzirom na tehničku opremljenost Ikarusa. Također se nadam da mi nećete zamjeriti ako vas s njime upoznam tek pošto o njemu čujem mišljenje onih čiji će zadatak uskoro biti da ga realiziraju. Doktore Davidsone, pobrinite se da odmah dođu glavni inženjeri Ikarusa, posebno vezisti. Ostali neka odmah počnu provoditi donesene mjere, ali neka budu spremni da se jave čim se za to ukaže potreba. Vi ostanite, kapetane Seimarte, vas moram već sad upoznati sa svojim planom, jer će, bude li sve kako valja, on biti realiziran pod vašom komandom...

Kroz okrugao prozor prodirala je u prostoriju čudna i bešćutna svjetlost s golemog obeliska Jupitera koji se nadnio nad površinu Kalista, zaklanjajući više od polovine njegova tamnog neba. U prostoriji je vladala tišina i jedan je čovjek sjedio na podu pred prozorom i nijemo promatrao crn bezdan svemira.

— Zašto si pošao, Tagora? Ne razumijem tvoju odluku. Nitko te na to nije natjerao, a u Delti si imao svoj mir. Ljudima si rekao sve što si smatrao potrebnim da im kažeš. Što si očekivao od ovog putovanja?

— Istina je sve što si rekao, Rabindra. Ali, postoji mnogo toga što ti ne znaš. Neke spoznaje koje su nam donijela njihova tehnička dostignuća unijele su nemir u moju sliku svijeta i ona se počela raspadati. Raspadala se slika svijeta koju sam desetljećima nosio i njegovao je da bude u skladu s drevnim učenjima, a ja protiv toga nisam mogao učiniti ništa da je obranim. Riječi su mnogo puta mijenjale svoje značenje u mojoj svijesti, stare istine pojavljivale su se sve češće u novom svjetlu, s novim moćima, ali često i s neotklonjivim slabostima i nedostacima koji su potpuno poništavali njihove, nekad neoborive vrijednosti. Nisam htio da se oglušim na te spoznaje koje su tako nemilosrdno rušile stare vrijednosti, kao što

su to učinili mnogi od nas, jer sam držao da u savršenoj spoznaji kojoj sam težio svaka tvrdnja mora imati svoje mjesto, ili u prostoru istine ili u prostoru laži, a zaziranje od nekog suda isto je kao i mržnja prema nekom čovjeku: bez obzira na ono što namjenjuje onome koga se mrzi, ona dokazuje i nesavršenstvo onoga koji mrzi. Ali njihove tvrdnje su žilave, Rabindra, nesvodljive su pod naše kriterije vrijednosti, skliske su i gipke te se zavlače posvuda, otvaraju mi u svijesti područja kojima ne mogu da ovladam jer o njima nisam nikada razmišljao, a mojim stavovima prilaze s leđa i dovode ih u sumnju na takav način da se protiv toga ne mogu obraniti. Pošao sam jer nisam htio ograničenja, a još manje poraz. Sad sam se morao uvjeriti u istinitost onoga što sam naučio kojekakvim posrednostima. Misliš li da si me shvatio?

— Mislim da su mi neke riječi jasnije od drugih, ali tako je uvijek kad mi ti nešto govoriš. Nemoj se ljutiti ako te i nisam potpuno razumio jer sam to zaista nastojao. Ali, ti sam najbolje znaš razloge svojih odluka. Žao mi je što ti tu ne mogu više pomoći. Ne mogu ti čak ni iznijeti mišljenje koje bi bilo dostojno da ga ozbiljnije razmotriš, jer takvih misli nemam, a osim toga, ti moje misli poznaješ bolje nego li ja sam

— Ne prekoravaj sebe zato što za mene ne možeš učiniti više nego što činiš, Rabindra. Bio si mi vjeran i ja znam da ćeš takav ostali do kraja. Učinio si za mene više nego što sam tražio jer si pošao sa mnom iako si želio ostati. Tvoja je vjernost bila jača i ja ti zahvaljujem.

— Misliš li da će napasti, Tagora?

— To ne znam, ali znam da mi nećemo nikad napustiti ovo mjesto. Dovdje smo došli, ali dalje nećemo dospjeti.

— Ne govori tako, sam si mi jednom rekao da nitko nema pravo da očekuje najgore. Ne možeš, osim toga, biti siguran u nešto o čemu čak i najmoderniji Hitachijevi računski strojevi mogu samo nagađati! Brod koji smo im uništili napao je naše izviđače i oni su se morali braniti! Ali rat između Čomo Lungme i njihove baze na Ganimcdu, to je nešto sasvim drugo. Napokon, zar nisu i oni sami rekli da se radilo o odbjeglom brodu koji se približio Kalistu na svom putu prema Zemlji?

— Pitao si me, Rabindra, i ja sam ti odgovoio. Ne optužuj me ako sam pogriješio, jer bih i ja rado da jesam. Ali, mislim da se

nisam prevario. Ovaj put sudio sam po sebi i znam da je kraj.

— Kako to možeš znati, Tagora?

— Rasuđujem drugačije nego strojevi koje si spomenuo. Rasuđujem, štoviše, drugačije i od većine ljudi. Ispričat ću ti nešto. Vidiš, otkako sam stigao ovamo, najveća želja mi je bila da uredim jedan stalak na kojem bih uredno posložio ovih nekoliko desetaka knjiga što sam ih ponio sa Zemlje i da uz njih još uzmognem smjestiti i ono nekoliko stabalca penjinga. Gotovo da sam dovršio stalak, kada sam opazio da mi nedostaje nekoliko vijaka. Nikakva mudrost — nedostajalo mi je nekoliko najobičnijih željeznih vijaka. Ni mehaničar Čang mi nije mogao pomoći, jer mu je zabranjeno da izdaje materijal iz radionice. Preostalo mi je stoga da ih potražim među svojim stvarima koje sam ponio iz Delte. I, ne bi vjerovao, našao sam ih. Ni sam ne znam kako su se tamo zatekli, ali bilo ih je. Trebalo mi je šest komada, tako sam izračunao. A znaš li koliko ih je bilo u kutijici među mojim stvarima? Šest komada, Rabindra. Šest komada: točno onoliko koliko mi je bilo potrebno.

— Slučajnost — reče Rabindra. — Kad ih je već bilo, moralo ih je biti nekoliko. Slučajno se podudarilo.

— Nema slučajnosti u Univerzumu, Rabindra, koliko sam ti to puta rekao. I kada sam ih izbrojao i našao da su dobri, shvatio sam da se upravo zatvorio mali ciklus događaja što je počeo mojim, pa ako baš hoćeš i slučajnim, uzimanjem tih vijaka u nekoj točki u prošlosti i to mi je pokazalo da sam na pravom putu.

— Ne želim ti proturječiti, Tagora, jer znam da to ne bi valjalo, ali, kako je moguće da jednoj takvoj sitnici daješ toliko značenje?

— Ne treba potcjenjivati sitnice, jer bi njihovo javljanje, budući da su onako male i sporedne, bilo posve bespredmetno kada nam ne bi ukazivale na krupne stvari što stoje iza njih. A u Univerzumu se ništa ne pojavljuje bez svoje svrhe i cilja. I neke druge stvari zaokružile su se kod mene u posljednje vrijeme, nema svrhe da ti o tome pričam, Rabindra, i prizvale u moju svijest stanje savršenosti i zatvaranja. Sinus: četvrti kvadrant. Faze sustižu jedna drugu, bliži se ponovo trenutak Velike Nule. Kraj: Novi početak. I po tome znam da neće biti napuštanja Čomo Lungme. Vrijeme će pokazati jesam li u pravu. Uostalom, da li će doći do sukoba, to ne ovisi samo o njima.

— Tako je, kolaju priče da general Takamura želi rat. Štoviše, u

hodniku sam čuo da su već izbili prvi oružani sukobi i da smo njihovoj bazi na Ganimedu nanijeli teške udarce.

— Nemoj se zamarati time, Rabindra. Na to ionako ne možemo utjecati. To je posao generala i onih magičnih Hitachijevih i Mitsubishijevih kutija bez čije im pomoći nikad ne bi uspjelo da nas dovedu ovamo. A naše je da svoje svijesti, dokle god možemo, prepuštamo plemenitijim i apsolutnijim stvarima koje ne ovise o ćudima i hirovima ljudske volje nego o prirodi Univerzuma koja nam je svima zajednička i prema kojoj smo svi stvoreni.

— Pravo si rekao, Tagora. Bit će mi žao ako ne budeš imao prilike da ovdje u svemiru dođeš do spoznaje po koju si pošao.

— Meni nije potrebno da me ti žališ. Spoznao sam sve što se ovdje moglo spoznati. A i da nije tako, ne treba da me žališ što sam se našao na ovom mjestu, jer moja je spoznaja toliko generalizirana da mi je svagdje dom i nema mjesta koje ne bih prihvatio kao ono što ljudi prihvaćaju kao svoj dom. Imaju oni za to jedan lijep izraz, Rabindra, pojam »pripadati« označavaju sa »to belong«, što im nije ništa drugo nego sretan spoj dvaju pojmova, pojma »to be« koji znači »biti« i pojma »long« koji znači »dugo«. Njihova podsvijest prihvaća vrijeme kao jedini kriterij pripadanja i zato ih poštujem. Ali, prestar sam da otvaram novo vrijeme. I zato ne treba žaliti mene, nego one koji su se otputili na ovo suludo putovanje u nadi da će negdje u svemiru početi nov život Ničega ovdje nema. Rabindra, ovdje je samo hladnoća i tama. Sjetio sam se jedne japanske haiku-minijature. Govori o jutru, poslušaj je, glasi ovako: »Mjesec tone u sunčev sjaj /Rađa se jutro/ Novi je dan.« Tako je jednostavna, a tako snažna: treba samo poslušati dah riječi. Ali — riječi ovdje gube svoj smisao. Jer ovo je mjesto ukleto i na njemu nema ni jutra ni dana. Po ovom crnom nebu tek plešu te luđačke kugle i svaka donosi neki svoj bešćutni dan i svoju neku noć crnju od svih zemaljskih noći, a Zemlja je tek sićušna točkica koju ne vidimo nego kad Jupiter zakloni Sunce. Nema ovdje života, Rabindra.

— Ni na Zemlji više nema života — reče Rabindra tiho.

— Ne znam, Rabindra, zaista ne znam. Tako je javljeno, ali ja nisam ništa osjetio. Umirio sam se i pokušao osjetiti valove svijesti koje napuštaju gravitacijska polja Zemlje i Sunca, ali osjetio nisam ništa. Vjerojatno je da starim. Možda si imao pravo: možda zaista

nije trebalo da pođem na ovo ukleto putovanje...

Iznenadni signal prekinuo je razgovor i Rabindra se trže.

— Opet pozivaju da dođemo pred info-monitore. Moramo ići, Tagora, tko zna kakve su obavijesti.

— Samo idi, ja ću ostati ovdje. Već sam ti rekao da me to ne zanima. Kad se vratiš, reći ćeš mi što je bilo. Odlazi sada, da ne zakasniš i ne propustiš štogod...

* * *

— Sake? — general Takamura pregledao je sve snimke i bio je zadovoljan.

— Hvala — pukovnik Shitoyama lagano se nakloni. — Ali ne mogu, na dužnosti sam. Izvanredno mi je drago da je operacija »Sayonara« tako dobro uspjela. Potpuno sam spreman da preuzmem novi zadatak.

— Neće biti potrebno tako skoro — reče general Takamura. — Najprije se moraju oporaviti od šoka. Šteta je što im to nikada neće poći za rukom. Lisičić nam je danas bio izdašan. Nego, pukovniče, pitao bih vas nešto, onako, neslužbeno. — Pukovnik Shitoyama se lagano nakloni. — Rado bih čuo vaše mišljenje o operaciji. Ne o provedbi, već o samoj zamisli. Mislite li da smo postupili kako valja?

— Operacija »Sayonara« bila je vrlo uspješna — reče pukovnik Shitoyama. — Vrlo uspješna.

— Nisam vas to pitao. Pitao sam vas što mislite o njenoj opravdanosti. Vi znate što sam vas pitao.

— Moj osobni stav je poznat, generale. Nije mi uspjelo da ga izmijenim.

— Šteta — reče bezizražajno general Takamura. — Vi i dalje vjerujete u to da nam je »Hokaida« srušio jedan odbjegli luđak koji je slučajno letio u blizini Kalista.

— Ne vjerujem u to — reče brzo pukovnik Shitoyama. — U to im nikada nisam povjerovao. I žao mi je što su na tako jednostavan način pokušali da opravdaju prisutnost svoje borbene letjelice u blizini naše baze. Oni su nas time ponizili i meni je drago da smo im uzvratili udarac. Ali mislim da nije trebalo da učinimo to što smo učinili.

— Vaš mi način zaključivanja ne ulijeva povjerenje, pukovniče Shitoyama. Želio bih stoga da vam skrenem pažnju na dvije činjenice. Prva od njih je slijedeća. Što mislite, pukovniče, što je njihov lovac tražio u blizini Čomo Lungme?

— Ne znam — reče pukovnik Shitoyama. — Na žalost, nisam mnogo razmišljao o tome.

— Pazite, riječ je o lovcu, o borbenoj letjelici koja nema naročitu razornu moć, ali posjeduje izuzetnu pokretljivost. Takva letjelica može učiniti mnogo zla samo ako točno zna kamo ide i što treba da radi... razumijete li me, zaboga, ne moram vam valjda isticati svaku riječ!

— Razumio sam — reče pukovnik Shitoyama. — Njihov se borbeni brod nije tamo zatekao slučajno, nego je točno znao kamo ide i što treba da radi. Samo, što ako je samo izviđao ili ako je bio poslan da nam prenese neku poruku...

— Vrlo bučnu poruku, pukovniče Shitoyama, vrlo bučnu poruku. Spektralna analiza eksplozije pokazala je da je brod »Aquilla« bio naoružan svojim kompletnim naoružanjem, što znači da je bio u punoj borbenoj pripravnosti. Nipošto nismo pogriješili što smo ga presreli... a nismo pogriješili ni kada smo odlučili da učinimo njima ono što su oni po svemu sudeći namjeravali učiniti nama. Dakle?

— Ne znam — reče pukovnik Shitoyama. — Ipak je to senso, rat.

— Imate pravo, to je ipak senso, rat. I kad smo već kod toga, iznijet ću vam neka svoja razmišljanja o ratu, i to o onom glavnom, prema kojem je sa stajališta postojanja ljudske vrste potpuno svejedno što se ovdje događa. Poznata vam je činjenica da je o katastrofi izvijestila samo njihova baza na Floridi. Nije se javio ni Bajkonur, ni Tibet. Zajedno sa svim ostalim podacima o stanju planeta ove smo činjenice ubacili u kompjuter i od njega tražili vjerojatnosti o tome tko je započeo rat. I znate li što smo dobili? Kompjuter je proračunao da je vjerojatnost da smo rat na Zemlji započeli mi najmanja od svih. Prirodno, najviše vremena da izvijesti o stanju na matičnom planetu morao je imati onaj koji je rat dočekao najspremniji, a to je po prilici i onaj koji je znao što će se dogoditi. A ako baš želite definiciju stanja kojeg imamo između Čomo Lungme i njihove baze na Ganimedu, ona uopće ne nalikuje

na rat. Vjerojatno bi nalikovala, da nismo spriječili moguć razvoj događaja. Ovako, pukovniče Shitoyama, to nije rat: to je samo jedna mala operacija, operacija »Sayonara«, »Zbogom«. Jadni Ikarus, suviše se približio Suncu. Slažete li se, pukovniče?

Oštri zvuk interfona prekine razgovor i, pošto je saslušao poruku, general Takamura izrazi kratko svoj pristanak, a u prostoriju odmah zatim uđe oniska prilika u bijelom ogrtaču, klanjajući se ponizno.

— Voditelj računskog centra, inženjer Matsuo Kasaki, želi nas izvijestiti o nekim svojim zapažanjima, pukovniče. Misli da bi moglo biti značajno. Pridite, Kasaki, možete odmah prijeći na stvar.

Inženjer Kasaki bojažljivo priđe i zastane, te se, prije nego što je počeo svoje izlaganje, još dva puta naglo pokloni pred generalom.

— Analizirali smo poruku sa Zemlje — poče zatim brzo. — Najprije da bismo pročistili informaciju, a zatim smo obavili neke dopunske analize ne bismo li saznali nešto više o prirodi uništenja njihove zemaljske baze.

— Aaa-ha-ha — reče general Takamura, a inženjer Kasaki nastavi.

— Te su analize, međutim, otkrile vrlo zanimljive i vrlo neobične osobine poruke. Kao prvo, htjeli smo ispitati koji je dio emisionog sistema baze na Floridi najviše pridonosio njezinim izobličenjima i tu smo nešto i zaključili, ali zaključci s tog područja nisu nam se činili zanimljivi jer nam je u međuvremenu pažnju privuklo nešto posve drugo. Riječ je o karakteru izobličenja i nivoima šuma. Poznato je, naime, da pomak radne točke svake komponente uzrokuje točno određen tip izobličenja korisnog signala i unosi u njega šumove točno određenog spektralnog sastava. Čim smo uočili prve neobičnosti, pristupili smo pomnijim analizama. Njihovi su, pak, rezultati potvrdili sve naše sumnje, a time i učvrstili neke postavke o prirodi poruke koju smo primili.

— Aaa-ha-ha — reče general Takamura i Kasaki ubrza.

— Šumnu karakteristiku brzo smo razložili na sastavne dijelove i pažljivo ih analizirali. Dobili smo hrpu dijagrama koje smo usporedili sa tzv. tipskim karakteristikama pojedinih komponenti. Prirodno, nismo očekivali neka naročita odstupanja, no pokazalo se nešto nevjerojatno: ne samo da djelomični odzivi ne prelaze tzv. srednja kvadratna odstupanja, nego su u pravilu posve identični

navedenim tipskim karakteristikama promatranih komponenti! Ne tvrdimo ništa, ali takvo ponašanje u principu je moguće dobiti samo na jedan jedini način: ako se izobličenja unaprijed programiraju, prirodno, uz pomoć tipskih karakteristika. Pretpostavimo li da je tako i u ovom slučaju, tada...

Aaa-ha! — reče general Takamura, te razmisli. — Moguće je da je poruka umjetna, zar ne? Ne čini vam se dovoljno prirodnom, ako sam dobro razumio.

— Ne, generale, ona nije neprirodna, nego dapače, ona je natprirodno prirodna. Upravo je to ono što je čini neprirodnom i budi i opravdava sve naše sumnje. Pošto smo se uvjerili u ispravnost naših postupaka, razgovarali smo sa psiholozima i oni su nam povjerili neka svoja zapažanja o sadržaju i koncepciji poruke. Profesor Tanaka izjavio je osobno da mu se cijela poruka čini izuzetno kompletnom i zaokruženom, da posjeduje sve vizualno dramatske elemente s vrlo dobro uravnoteženom scenografijom, te se prije čini kao da je uzeta iz nekog filma nego da je autentična. Ali, o tome ne mogu govoriti. Ja mogu jamčiti samo za ono što se tiče tehničke strane problema.

Takamura i Shitoyama izmijeniše poglede.

— Je li to sve što ste imali da nam kažete? — upita Takamura.

— To je sve — odgovori inženjer Kasaki. — Bit će mi drago ako sam rekao nešto važno. Otkrijemo li još nešto, bit ću toliko slobodan da vas zamolim za priliku da vas izvijetim i o tome.

Dobivši odobrenje da ode, Kasaki se prema pravilima udalji, a u prostoriji ponovo ostadoše samo Takamura i Shitoyama.

— »Sayonara« — reče Shitoyama.

— Mnogo se stvari dogodilo u posljednje vrijeme — reče general. — Sake?

Shitoyamaa prihvati. — Nisam vam to nikada rekao — započe Takamura — ali vi ste moj najbolji suradnik. Vjerujem da će tako i ostati. Ako bude došlo do nezgodnih situacija rado bih da se mogu u potpunosti pouzdati u vas.

Shitoyama se lako nakloni.

— Mislite li da njihove tvrdnje nisu bez osnove?

— Vrijeme će pokazati. Na nama je samo da čekamo. Koliko još

mogu izdržati, prema našim procjenama?

— Oko 72 sata — odgovori Shitoyama. — Ako nemaju dopunskih zaliha, brzo će biti gotovo. Treba li nešto poduzeti?

— Neće biti potrebno — odgovori general Takamura. — Mi smo spremni. Upozorite jedino izviđače da budu na oprezu.

Zujanje interfona ponovo privuče pažnju generala i on se javi.

— Zovu nas u prijemni centar. Imaju nešto važno. Poći ćete sa mnom, pukovniče. Razgovarat ćemo kasnije.

Shitoyama oštro odsalutira, te se otputi za generalom prema izlazu. U hodniku, prošli su pored malog hramića od mramora iz kojeg se smješkao mali kipić, nalik na lisičića.

Prolazeći pored figurice, Takamura joj se pokloni. I, premda to nije uobičajeno, ovaj put pokloni joj se još jedanput.

Za njim je isto to učinio i Shitoyama.

* * *

Prošlo je neko vrijeme, a onda se iz hodnika začuo žamor, a ubrzo potom vratio se i Rabindra.

— Tvoja je mudrost neizmjerljiva! — počeo je zaneseno i još s vrata. — Mislim da nitko neće nikad potpuno razumjeti tvoje riječi. Pogodio si, Tagora, imao si pravo kad si posumnjao u samouništenje Zemlje! Tagora. Zemlja nije uništena. Zemlja živi!

— Polako, Rabindra, ne žuri se toliko! Reci mi, čemu onda one neistinite obavijesti, čemu onolika zbrka?

— I to ima svoje opravdanje! Bio je to test. Zemlja nas je htjela iskušati, zemaljske vlade htjele su se uvjeriti u jedinstvo naših dviju baza prije nego što nam daju konačno odobrenje za polazak. Javila se baza s Tibeta, govorio je osobno general Matsushita. Govorio je tako lijepo da su neki plakali! Rekao je i to da su naše dvije baze uspješno položile ispit, da smo pokazali doličnu zrelost i da se svi na Zemlji ponose nama!

— Je li to sve što je rekao?

— Govorio je dugo i rekao je još mnogo toga, ali ja sam bio toliko ganut da sam mnogo njegovih riječi prečuo. Tek...

— Nešto mi se ovdje ne sviđa, Rabindra — reče Tagora.

— Zašto? — zapita Rabindra iznenađeno. — Zar sve to ipak

nije divno? Da Zemlja još živi?

— Prošlo je tek nekoliko sati otkako smo primili poruku o samouništenju Zemlje. Nisu li nam ipak dali premalo vremena da bi nas uspješno testirali, što misliš. Rabindra? Nekoliko sati nije mnogo, a ovdje u svemiru sve se odvija tako grozno usporeno, kao u stanju katalepsije. Rabindra zašuti i lice mu se uozbilji.

— Slušali smo preko razglasa razgovor generala Takamura s bazom na Tibetu. Isto to upitao je Matsushitu. A onda smo svi saznali za tragediju.

— O kojoj tragediji govoriš, Rabindra? — zapita Tagora, ali je Rabindra i dalje šutio.

— Da nije nešto u vezi s onim bazama na... kako ih ono čudno zovu... asteroidima?

— Ne postoje više nikakve baze ni na kakvim asteroidima — reče Rabindra tiho, gotovo pokajnički. — Tako je rekao general Matsushita. Između njih izbio je rat. Nisu položile test i Zemlja sada polaže sve nade u nas. Kad su im neke patrole koje su tamo slučajno prolazile javile o eksploziji asteroida Dagmar III, odlučili su da prekinu pokus i da nam objave o čemu se zapravo radilo. Ne znam, ali... mislim da su zato i izgradili dva para svemirskih baza. Kao da su računali na to da neće obje položiti test. Kako je to okrutno!

— Možda — složi se Tagora. — Tako to uvijek biva: jedan prolazi, drugi posustaje. Tako mora biti, jer su samo u tom slučaju sadržane sve kategorije: pokušaj, poraz i pobjeda, život i smrt.

— Sada je sve iza nas. I mnogo toga ispred nas — reče Rabindra. — Govorio je i premijer Teng Kai Tung i rekao je kako se nada da na našem velikom putovanju nećemo doživjeti veća iskušenja od ovog koje smo tako uspješno prebrodili. Bit će to veličanstven trenutak.

— Koji to trenutak, Rabindra?

— Kada dođu njihovi brodovi s Ganimeda. Posljednji svemirski vlak upućen sa Zemlje donio je neku opremu i za nas. Komande dvije baze dogovorile su se da se ta roba što prije prenese na Čomo Lungmu, a nama je preporučeno da u što većem broju dočekamo brodove s Ikarusa. Ja ću ići, Hoćeš li i ti, Tagora?

— Znaš da me to ne zanima, Rabindra.

— Veliki je to trenutak. Hajde, Tagora, pođi i ti! Svojom

prisutnošću uveličat ćeš ga više nego itko od nas!

— Poći ću... hajde, neka ti bude. Osjetim novo ganuće svaki put kad promatram kako uzlijeće ili slijeće neki od onih golemih brodova. Neću nikada zaboraviti vrijeme kad sam prvi put čuo onaj njihov veliki muzički instrument, zovu ga orgulje. Bio sam u podnožju cijevi od kojih se sastojao. Rabindra, taj je zvuk bio moćniji od svih zvukova na koje sam bio navikao. Nisu mi zadrhtali samo um i srce, već i tijelo. Muzika me ponijela, zaboravio sam na sve, i prvi put sam u njoj osjetio nešto što mi nije mogla pružiti ni vina, ni gatham, ni bilo koje od naših slabašnih glazbala kojima pokušavamo slijediti nebrojene tragove ljudske duše. Štoviše, učinilo mi se u tom trenutku da naši instrumenti zapravo bježe od tona, da ga se boje i da su plašljivi poput mrigisrne, dok su njihove orgulje upravo srasle s tonovima koji su se moćno izvijali iz njih, pa sam tu prvi put osjetio strah, istinski strah, Rabindra, strah kakav više ne osjećam često, čak ni pred spoznajama na samoj granici spoznatijivosti. I zato ću poći, da vidim i da se prisjetim. Bilo mi je tada malo, ni jedanaest godina, i uvijek kad osjetim nešto slično onome što sam osjetio tada prožme me nešto veličanstveno. Rabindra, naš život, to je naše djetinjstvo...

Pošli su prema vratima i izišli u hodnik. Mnoštvo ljudi hrlilo je prema zajedničkim prostorijama s velikim video-monitorima. U jednoj od njih uspjeli su naći dva slobodna mjesta.

Bučan žagor prisutnih naglo je utihnuo čim se osvijetlio golem ekran i na njemu se ukazala trodimenzionalna projekcija glavnog raketodroma Čomo Lungme. A onda, iz daljine, izronile su tri crne točkice koje su se stale povećavati i brzo pretvarati u jasne obrise triju svemirskih brodova, dok se iz dubine ekrana rađao moćan huk koji je ubrzo prerastao u strahovitu i gotovo nepodnošljivu tutnjavu. Tri broda stigla su nakon nepune minute i odmah se rasporedila po pisti raketodroma, te započela složen manevar slijetanja. Golema masa jednoga od njih nadnijela se nad ekran poput crne ptice zloslutnice, iz tijela broda stali su se izvijati vitki stajni trapovi, iz snažnih mlaznica slijetnih motora sunuli su mlazovi oslobođene energije i — klateći se tromo poput teške mješine ulja — golema je letjelica lako dodirnula tlo.

Razarač »Konkvistador« je sletio...

* * *

— Kapetane Seimarte, moje čestitke! Odlično izvedena operacija! — rekao je kapetan Helmer, podižući zdravicu. — Upravo briljantno! Brzo, odlučno i precizno. Jednom riječi: savršeno i nepogrešivo!

— No, no, kapetane Helmeru, nemojmo pretjerivati! — prihvati odobrovoljeno kapetan Seimart. — Bio je to ipak samo posao i momci su ga izveli kako valja. Ništa više. Da nije bilo vaše genijalne ideje —

— Nije to ništa — lagano se nakloni Helmer. — Kad pomislim na sve to, jednostavno ne mogu vjerovati da smo uspjeli. Sve je to zapravo bilo ludo i nemoguće! A eto, povjevali su nam! Povjerovali su nam čak i kad su kompjuterske prognoze bile protiv nas. Mislim da moramo to prije svega zahvaliti našim vrsnim stručnjacima, naročito astrofizičaru Sorensenu i elektroničarima doktoru Huberu i inženjeru Streubacheru. Recite, doktore Huberu, kako vam je uspjelo a tako vjerno oponašate signal sa Zemlje?

— Vrlo jednostavno. Ne bih vas htio zamarali s tim. Sva je sreća što smo na Ikarusu imali snimke s govorima generala Matsushite i ostalih. Sve ostalo bila je stvar elektroničke sinteze glasova i montaža slike. I psihologije, dakako. Mislim da je vijest o samouništenju baza na Ceresu i Dagmar III bila pun pogodak. Valja, međutim, priznati da je faza emisije signala bila najproblematičnija. Trebalo im je zavarati fazne indikatore, simulirati Dopplerov efekt, svašta...

— No, dobro, glavno je da je sve prošlo kako valja — rekao je kapetan Seimart i uzdahnuo. — Sjednite, doktore. U normalnim okolnostima mnogi od vas dobili bi odsustvo, ali u ovima, nema se gdje otići. No, to nam i nije glavni problem. Samo da nam ona njihova raketa nije... Poručniče Langley, ima li kakvih vijesti o bloku M-17?

— Popravljen je još prije pola sata, no ne može se nadoknaditi kisik koji je iscurio.

— Toga sam i bojao... Znate u čemu je problem, nadam se. Može li nam tko predložiti kakvo rješenje? — Nastao je tajac, a kapetan Seimart je nastavio: — Od kemičara sam dobio detaljan izvještaj u kojem se tvrdi da je dobivanje kisika iz stijena na Ganimedu praktički nemoguće. To vrijedi i za Kalisto. Što se tiče alternative da se spustimo na Jupiter, svi znamo da to ne dolazi u

obzir. Uništeni su nam i uređaji za reciklažu. Znate li što to znači?

— Mora postojati neko rješenje! — izusti suho poručnik Langley.

— Ono i postoji — odvrati Seimart bezbojnim glasom. — Pitanje je samo je li i jedino. Nadajmo se da nije. Ovdje smo da to ustanovimo, jednom zauvijek. Ne preostaje nam više mnogo vremena.

— Ne možemo učiniti takvo nešto! — reče pukovnik Aleksejev. — Bilo bi to ravno ubojstvu! »ili oni, ili mi«, zar to nije upravo ono što smo cijelo vrijeme htjeli izbjeći?

— Htjeli, ali, na žalost, nismo i uspjeli. Nemojmo opet o tome. Svi znamo što se dogodilo i sada je najvažnije da se prilagodimo nastaloj situaciji.

— I to na najlagodniji način, zar ne? — reče pukovnik Aleksejev.

— Na jedini mogući način, pukovniče Aleksejev! — odvrati kapetan Seimart i nalakti se preko stola. — Svi mi ovdje mislimo isto i svi znamo da drukčije rješenje i ne postoji. Uostalom, to i nije naša krivica.

— Smrt zbog nedostatka kisika jedna je od najstrašnijih. Ne možemo im oduzeti kisik i uređaje za reciklažu!

— Odlučimo li se za to rješenje, oni neće umrijeti od nedostatka kisika — reče pažljivo kapetan Seimart.

— Mislite...

— Umrijet će prirodnom smrću. Čak ugodnom, rekao bih.

— Pa, ne biste valjda mogli poubijati te ljude! To... to je zločin! Zločin koji bi ostao upisan u povijesti!

— U kojoj povijesti, pukovniče Aleksejev? Ljudski rod više ne postoji! Ostali smo samo mi i možda oni na Ceresu i Dagmar III! I s njima se vjerojatno nikad nećemo sastati.

— Možda je tako, ali i ja sam protiv!— ustane poručnik Langley, a za njim i maršal Lucienne, međutim, pukovnik Aleksejev nastavi:

— Kapetane Seimarte, to što nam sugerirate da prihvatimo, više je nego zločin. A vi... vi ste jedan najobičniji...

— Što sam ja? — prihvati bučno Seimart i naglo, prijeteći ustane. — Pukovniče Aleksejev, ja sam isto tako human i isto tako nehuman, ako hoćete, kao i vi, no u ovom trenutku nastojim prigušiti svoje emocije. Nema razloga da se toliko zalažete za njih, kada smo osvojili njihovu bazu, svi su im brodovi bili spremni za ratni sukob. Očekivali su naš napad, jer su znali da su nam uništili uređaje za kisik i da nećemo moći izdržati još dugo! Mislim da smo o tome već razgovarali, zar ne? Imali smo manjih teškoća dok smo osvojili njihov komandni centar i tamo smo zatekli onih nekoliko naših ljudi što su se slučajno zadesili na Čomo Lungmi u trenutku objave one poruke sa Zemlje. Bio je tamo i onaj vaš poručnik Ormovljev. Na odsustvu kod svoje takozvane Chieko-San. I znate li u kakvom smo stanju našli i njega i nju? Iskušavali su na njima one svoje štosove iz borbi po prašumama... želite li da vam pokažem videogram? Uostalom, sve to opravdava i naziv njihove baze. Čomo Lungma, »Krov svijeta«, tako nazivaju Mount Everest. U najmanju ruku prepotetno. Zapravo glupo.

— Ipak su to ljudi. Nitko od nas ne bi ih mogao tako hladnokrvno likvidirati. Imajmo milosti...

— Imamo mi milosti... ali nemamo kisika. Osim toga, nitko od nas to neće činiti. Poslat ćemo arktane, brzi su i snažni i ništa im ne može umaći. Kad bude sve gotovo, uzet ćemo uređaje za kisik i zaboraviti na Kalisto. I na sve ostalo. Predlažem da prijeđemo na tajno glasanje. Nitko nikad neće znati tko je za što glasao i svatko od nas ostat će odgovoran jedino sebi, svojoj savjesti i... i ljudima sa Ikarusa koji od nas očekuju spas i sad, i kada je to nemoguće...

* * *

Tamni krug Jupitera zamračio je pola neba. Kapetan Seimart pročitao je izvještaj. Kao i obično, sve je bilo u redu. I bilo je gotovo.

»Sve je to odurno i gnusno... « razmišljao je. Plan je prihvaćen s jednim glasom više. Čijim to glasom?... razmišljao je tako Seimart. Njegovim? Možda baš njegovim. »Treba što prije napustiti ovo prokleto boravište!« prođe mu mislima i on s nekim osjećajem vlastite pobijeđenosti odloži izvještaj na stol. A onda ga okrenu zapisom nadolje. »Četiri stotine dvadeset i sedam ljudi...« ponovi u sebi. Zapravo, četiri stotine i dvadeset i šest, jer je za jednog starca nepobitno utvrđeno da je umro od kljenuti srca još prije početka

operacije, valjda za vrijeme slijetanja eskadrile s Ikarusa, sudeći po mjestu gdje je nađen.

Zar je moguće da su od tada već prošla dva dana? Sve je ostalo isto kao i prije. Nitko nije mnogo govorio. Još malo i ekspedicija će biti potpuno spremna za veliko putovanje. Umaralo ga je zapovjedništvo nad Ikarusom i jedva je čekao da ga preuzme pukovnik Aleksejev. Trebalo je to biti za oko šest sati.

Ali, sati su protjecali sporo, strašno sporo. Noć kao da se zaustavila u svom prokletstvu. Kroz okrugli prozor prostorije, kao da se nad Ganimed nadnijela kugla od četiri stotine dvadeset i šest ljudskih smrti koje su dahtale oko nje i plesale ples svemirskog prokletstva, kao grozan uvod u ono što tek njih treba da očekuje.

Mali interfon privuče mu pažnju i Seimart ga uključi. Nakon nekoliko riječi koje i nije posve razumio, osvijetlio se pred njim glavni ekran, i na njemu pojavila se poznata slika. Kapetan Seimart ustane kao da vidi duha, a krupne kapi znoja orose mu čelo. Osjećao je kako ga oblijeva hladan znoj. Bez riječi i bez misli gledao je u ekran monitora s koga mu se obraćao major Sanders iz svoga ureda.

U uredu majora Sandersa nisu se vidjeli nikakvi tragovi razaranja: bio je to isti onaj ured kakvog ga se sjećao kada je posljednji put prije odlaska na Ganimed u njemu razgovarao s oficirima matične baze na Floridi, i ured čija se slika — baš ovakva kakva je bila i sada — toliko mnogo puta pojavljivala na tom istom monitoru u toku njegova boravka na Ikarusu. Kroz otvoren prozor ureda protezao se pogled na park u kojem se nalazio emisioni centar za održavanje zemaljske veze s Ikarusom, dok su se u daljini nazirale divovske lansirane rampe i zgrade golemih hangara.

— ... je velika stvar i mi smo ponosni — govorio je major Sanders, a njegove riječi prenosila je mreža svjetske satelitske holovizije. — Bio je to test i vi ste ga položili. U ime zemaljske baze i svih Zemljana, mi vam srdačno čestitamo. Naša je želja da sloga koja je uvijek pratila ljude što su se iz bilo kojeg razloga našli u svemirskim prostorima postane uzor ljudima koji ostaju na Zemlji, jer...

Pokraj majora Sandersa nalazio se i major Kubov. I on se pridružio pozdravima i tom prilikom prenio posadi Ikarusa prva javljanja sa Ceresa i Dagmar III.

— Baze na asteroidima... One su prošle test... — izgovori kapetan Seimart, više potvrdno nego upitno i govoreći više sebi nego bilo kome drugome.

— Prošle su — potvrdi major Sanders. — To je i bio glavni razlog što smo se, moram priznati, bojali za vas. Kompjuteri su dali rezultat pedeset prema pedeset, za obje baze. Prema Jupiteru već su upućeni brodovi s predstavnicima vlada koji će se oprostiti od vas prije vašeg odlaska. Nego, kapetane Seimarte, javljaju nam oni iz baze na Tibetu da nikako ne mogu dobiti vezu sa svojima na Kalistu. Pokušao je i Bajkonur, ali bezuspješno. Pa, dajte, ako vam nije teško, pokušajte ih dohvatiti. Halo, kapetane Seimarte, da li me čujete?... Halo! Kapetane Seimarte, da vam nije zlo?... Zaboga, prespojite vi tamo, čovjek se, čini se, onesvijestio...

Lee Killough:

Achronos

Preveo Božidar Stančić

Akron

Plaža se nalazila u krajoliku Tanguyja. Dine prekrivene travom, odbačene školjke i poneko drvo nalikovali su na neki bakrorez s kontrastima svjetla i sjene, iznad kojih je nad oceanom lebdjela lagana maglica, a u daljini su se obale zaljeva kupale u plavkastom sutonu, premda je poslijepodne tek počelo. Bar je tako pretpostavljao Neil Dorn, ali se u to ne bi zakleo: sjećanje na tek proživljene dane još mu se vrzlo u glavi. Vozio je duž obale prema jugu nasumce, prelazeći s ceste na cestu, svaki put sve užu i pustiju, da bi napokon stigao na pješčanu stazu gdje je prestajala cesta.

Miris algi i joda bio je omamljujući, svježi mu je vjetar s pučine hladio lice i mrsio kosu. Neil je koračao duž obale, krećući se oprezno među razbijenim školjkama. Osjećao je pod nogama uzmak valova, koje je srkao pijesak. Osjetio je da je to ono mjesto koje je tražio. Ovdje će biti sam, u ovom magličastom sutonu mogao bi zaboraviti sve osim ovoga sada i ovdje.

Mogao bi zaboraviti prezir direktora galerija i slike koje se ne prodaju. Mogao bi odagnati iz misli Connie, koja je bila lijepa poput Vincijeve slike kad se oženio njome, a koja je u toku godina postala gojazna kao na Rubensovim slikama. Mogao bi joj zaboraviti glas, što je postao kriještav od razočaranja i napetosti bjesomučnoga načina života.

— Nije čudno što ništa ne možeš prodati. Slikaš iste stvari. Morao bi pronaći novi kut gledanja.

Kao da je gledanje na stvari proizvod koji se može naručiti preko kataloga — pomislio je s gorčinom. Eh, pa neka ode do vraga, svi neka idu do vraga!

Pogledavši na zemlju, zapazio je trilobita. Neil nije bio paleontolog, ali se iz udžbenika biologije u gimnaziji sjećao te vrste školjkaša. Sagnuo se da ga podigne. Bio je osrednje veličine, dug petnaestak centimetatra. Kako se mogao naći ovdje? Obično se paleozojski trilobiti nisu nasukavali na plažama 20. stoljeća. Osim toga, bio je sasvim dobro očuvan. Činilo se da je svjež kao i dvoljuskavac kraj njega, nije izgledao kao fosil.

Spremio je školjku u džep košulje i nastavio koračati obalom, osjećajući se kao posljednji čovjek na svijetu. Bilo bi lijepo uvjeriti sebe kako ne postoji ništa osim onoga što je vidio, da se cijeli svijet ograničavao na zaljev u magli i val što se zablistao na pijesku. Uživao je u tom osjećaju.

Osjećaj ugode pretvorio se u osjećaj ljutnje kad je začuo ljudske glasove u blizini. Dakle, opet nije sam. Nema, dakle, na tom planetu mjesta koje nije kontaminirano ljudima!

Uljezi su iskrsnuli iz magle trenutak poslije. Bile su to tri djevojčice, vitke, igrale su se gotovo gole na pijesku. Neil se kolebao između ljutnje i zadovoljstva. Skupina djece s plavičastim sutonom kao pozadinom podsjećala ga je na ilustraciju Maxfielda Parrisha.

Pozvao ih je. Ostavile su igru — postavljanje školjki u razne oblike — i ogledale se. Tada je zapazio da su to već djevojke. Dvije su bile plavokose, jedna je imala kratku kovrčavu kosu, a drugoj je dopirala do pojasa. Oči su im bile plave poput sutona. Treća je imala crnu kosu što joj je padala preko leđa i crne oči prodorna pogleda. Sve tri su ga promatrale. Tamnokosa je djevojka gurnula laktom dugokosu plavušu i promrmljala nešto, na što se plavokosa nasmijala.

Neil je bio šokiran. Djevojka se grleno smijala. I tamnokosa je tada rekla nešto što Neil nije razumio. Tada su ga okružile i znatiželjno promatrale. Skupio je obrve. Sad je jasno vidio da su to bile odrasle djevojke, velike i vitke kao vrbe, fine svilenaste kože. Na čistom licu živ pogled bio je upravljen u Neila. Ustanovio je da su potpuno gole. Ono što mu se prije činilo kao da je odjeća, bili su crteži po različitim dijelovima kože.

Progovorila je djevojka kratke kovrčave kose, ali Neil nije

razumio ni riječi. Djevojka se namrštila i počešala se po školjci koja joj je bila nacrtana na bradavici dojke. Zatim se obratila svojim drugaricama.

Tamnokosa joj je živahno odgovorila, a zatim je stala pred Neila i počela govoriti zvučnim glasom, ističući svaku riječ. Pitao se kako to može pomoći da razumije, ali je na golemo čuđenje ustanovio da uspijeva shvatiti. Riječi su dolazile nekako izobličene i neobično naglašene, ali negdje u sebi mogao ih je identificirati i shvatiti smisao rečenica. Pitale su ga tko je on.

— Neil Dorn — odgovorio je, a ona se nasmiješila pobjedonosno. Zatim je pokazala kažiprstom u svoje grudi i rekla:

— Elektra. — Pokazala je prstom djevojku duge plave kose: — Ivrian — pa djevojku kovrčave kose — Hero. — I zatim zapitala: — Od kada ti dolaziš?

Tako je čuo, činilo mu se. Pomislio je da djevojka nije to mogla pitati, vjerojatno je htjela pitati odakle dolazi ili otkad je ovdje. Budući da nije znao što je htjela reći, zatresao je glavom.

— Ne razumijem. Vi ste ovdje na ljetovanju s roditeljima?

Činilo se da ih pitanje zabavlja. Elektra i Ivrian su ga uhvatile za ruke.

— Mi nemamo roditelja. — Odvele su ga smiješeći se prema dinama. — Predstavit ćemo te svojim drugovima.

Njihov se kamp dizao na dinama što su bile najbliže plaži. Bio je to buket šatora živih boja: crveno i bijelo, zeleno i žuto, plavo i zlatno, kao na Renoirovim slikama. Usred te mrlje sjajnih boja šetkalo je nekoliko desetaka mladih ljudi, vitkih, visokih i veselih. Mnogi nisu na sebi imali ništa osim crteža, drugi su od ramena do bokova bili pokriveni tkaninom s resama, kratkim tunikama ili sarongom. Vidjelo se da je izbor odjeće više ovisio o želji za dekoracijom nego o stidu ili želji za zaštitom. Svi su ukrasi blistali u bojama.

Djevojke su pozvale svoje, govoreći tako brzo da Neil nije mogao ništa razumjeti. I drugi su pohitali njima u susret i Neil se ubrzo našao u sredini te bučne i uzbuđene gomile. Dodirivali su mu odjeću i bradu od nekoliko dana. Elektra mu je pokazivala osobe i govorila njihova imena: Clell, Garold, Byron, Jarac, Ovan, Blizanac, Pilar, Vesta. Činilo se da nijedna od njih nema prezimena. Neil se

pitao jesu li im to prava imena, jer su imena Zodijaka zacijelo bili pseudonimi.

Odasvud ga je zaglušivala buka. Počeo je očima tražiti izlaz iz gomile. Hero je ulovila njegov pogled i nasmiješila se.

— Ovamo — rekla je i uhvatila ga za ruku pa ga povela do stolca pod strehom srebrnastoplavog šatora.

— Hvala — rekao je iskreno. Ogledao se po šatoru. — Tko ste vi? — Čulo se neko hihotanje. Elektra je sjela kraj njega.

— Mi smo... turisti... ovdje smo na praznicima.

— Na putovanju, na odmoru?

Prešla je jezikom preko usana i pogled joj se na trenutak zamutio.

— Jest... na odmoru. — Nije stigao ni razmisliti o tome kako je to rekla nekako nervozno, a ona je već ustala i nasmijala se. — Pridruži nam se.

— Bit će mi drago. — Svi su bili tako lijepi, da su ga počeli svrbjeti prsti u želji da uzme blok i nacrta njihova lica. Ugljen za crtanje i blok bili su u kolima. — Dopustite mi samo da uzmem neke stvari — rekao je i ustao.

Elektra ga je uhvatila ispod ruke. — Pošla bih s tobom. — Uputili su se prema plaži. Činilo se da je iznenađena kad je vidjela auto. Neko ga je vrijeme upravo proždirala očima, zatim je zatražila da odvede kola do kampa. — Možeš stanovati u mojem šatoru.

Zapazivši bljesak u njezinu pogledu, Neil je osjetio kako ga obuzima ugodna toplina. U isto vrijeme nije mogao vjerovati: ta se djevojka nudi? Zna li ona što čini?

Kao da mu je pročitala misli, Elektra se nasmiješi i obliže usne vrhom jezika. Neil je osjetio kako mu srce jače tuče. Ona je, dakle, znala što čini. Taj osmijeh i oblizivanje govorili su o iskustvu. Već dugo nije imao druge žene osim Connie, a Elektra — pogledao joj je glatko tijelo i zvijezde nacrtane na dojkama i pubisu — bila je sasvim nešto drugo.

Kad su se vratili autom u kamp, ovi »turisti« — Neil nije znao kako da ih zove — pripremali su večeru. Čim je izašao, posjeli su ga na taburet dali mu tanjur s jelom.

Nisu mu rekli što je u tanjuru, ali nikad dotad nije jeo nešto

takva. Činilo mu se da u jelu prepoznaje nekoliko vrsta mesa i povrća, pa nešto nalik na rižu. Bilo je i krumpira pripravljenih na njemu potpuno nepoznat način. Obrok je dovršen desertom, kojega se ne bi stidio ni bolji gastronomski restoran.

— Uvijek se tako hranite? — zapitao je. Činilo se da je Elektru iznenadilo pitanje.

— Nema smisla jesti ako ručak nije kao banket. Nije baš tako rekla, ali Neil još nije potpuno razumijevao riječi, pa je to tako shvatio.

— Kako čuvate liniju? — zanimalo ga je.

Ona se još više začudila.

— Valja prilagoditi metabolizam. — Takav recept Connie dakako nije poznavala.

— Vi ste odavde?

— Mislim da to sada i jesmo. — Elektra se poslužila voćem.

— Hoćeš reći da ste ovdje odnedavna?

Neki su se turisti okrenuli. Elektra je malo razmišljala pa se nasmiješila i rekla:

— Da... i ne. — Zbunio ga je veseli ton odgovora. Nešto se čudno događalo ovdje. Nešto nenormalno. Ovi su ljudi bili zacijelo više od neke etničke skupine neobična akcenta u jeziku. Dok je tako razmišljao, uhvatio ga je strah. Jelo mu se u želucu pretvorilo u kuglu, kosa mu se naježila. Valja mu umaći odavde.

— Moram potražiti nešto u kolima — rekao je i ustao. Nisu ga spriječili, ali je Elektra pošla za njim. Pa ona je samo djevojka, govorio je sam sebi, sileći se da ne pobjegne. Bude li potrebno lako ću se je otresti. Uostalom, turisti se nisu pokazali agresivnima.

— Nešto nije u redu, Neil? — zapitala je Elektra.

— Sve je u redu.

— Zbilja loše lažeš — nasmiješila se. — Nemaš razloga da se bojiš. Nećemo ti učiniti ništa nažao. Sviđaš nam se. Za nas su ljudi iz dvadesetog stoljeća i kola kao što su tvoja muzejski primjerci.

— Muzejski primjerci? — On se naglo okrenuo prema njoj. Ona je pak dohvatila njegov blok za crtanje i raskolačila oči. — Što je ovo? Crteži? Ti zbilja crtaš? Rukom?

— Jest, ja sam slikar.

Lice joj je sjalo od veselja.

— Ponesi to u kamp i nariši mene. Nikad nisam vidjela nekoga kako riše.

— Ali uskoro neće biti svjetla. Sutra, možda...

Opet se podrugljivo nasmiješila.

— Svjetlo se ovdje neće promijeniti.

Tek sad je zapazio da se svjetlo nije promijenilo otkako je stigao na plažu, a već je koji sat ovdje. Uvijek isti suton. Odjednom se zbilja prepao. Ovdje su sami neobični turisti. Sjetio se priča o ukletim brežuljcima. Dakako, to su bile samo bajke, a ovo ovdje je zbilja. Ali što je to što ga okružuje?

Gotovo da i nije zamijetio da su ga odveli prema skupini, a nestrpljiva i molećiva Elektra gurala mu je u ruku blok za risanje i ugljen.

— Nariši me, Neil.

Sjeo je s ugljenom u ruci, ali nije potegao ni crte.

— On riše rukom. Pokaži im, Neil. — A Neil se ogledao. Svi su bili tako lijepi i tako neobični.

— Zašto se kod vas ne mijenja svjetlo? Tko ste vi? Što se ovdje događa?

Čuo se mrmor i smijeh. Samo se Hero nije smijala. Pogledala je svoje drugove i namrštila se.

— Kako bi on to mogao znati? — Čučnula je kraj njega. — Mi smo na mjestu gdje je vrijeme stalo, ovo je mjesto akrono.

— Što? — zatreptao je Neil očima.

Tada se javio momak u zlatno-zelenom sarongu, koji se zvao Clell:

— Vrijeme je kao rijeka koja teče preko svijeta i vječnosti. Ponegdje nailazi na prepreke, pa se stvaraju struje i vrtlozi, a ponekad tiha jezera, gdje vrijeme ne teče. Ova je plaža jedno takvo jezero. Mislimo da je to možda zbog bezvremenosti mora i pijeska.

— Zato je ovo mjesto neprekidno u sutonu — dodala je Hero — zato ovdje nema valova, ništa se ne može promijeniti.

Neil je osjetio kako mu se vrti u glavi.

— Ali ja sam na ovu plažu došao kao na bilo koju drugu...

— I mi — odvratio je Clell. — Ne znamo baš zbog čega, ali akron, zbog svoje bezvremenosti, uključuje u isto vrijeme sva vremena. Mjesto je pristupačno svakome.

Neil se sjeti trilobita, kojega je bio spremio u džep, Izvadio ga je i pogledao.

— Hoćete reći da ovo zaista potječe iz paleozojske ere?

Kimnuli su glavama.

— A ja dolazim iz dvadesetog stoljeća. A vi... — Pogledao ih je. »Od kada dolaziš?« bila ga je zapitala Elektra kad su se sreli. — Vi dolazite iz budućnosti — dodao je plašljivo i s poštovanjem. — Opet su kimnuli glavom.

— Od kada? — zapitao je, našto je Hero slegla ramenima.

— Naš se sustav datuma razlikuje od vašeg, to tebi ništa ne bi značilo. Svakako je proteklo mnogo vremena između tvoje i naše epohe.

— Je li čovječanstvo stiglo do zvijezda? Je li srelo izvanzemaljska bića?

Kao da ih je sve zbunilo ovo pitanje, a neki su se okrenuli i htjeli otići. Hero je grizla usnu. Neil je shvatio da im neka pravila ne dopuštaju da sve kažu o prošlosti.

— Oprostite — rekao je. — A što bi se dogodilo kad bih ja htio otići? — Hero se opet nasmiješila.

— Jednostavno bi otišao. Ušao bi ponovo u tok vremena od trenutka kad bi nas napustio. Počeo bi starjeti i opet bi na tebe utjecalo vrijeme.

— Počeo bi ponovo starjeti? Znači da sada ne...

— Ovdje se ništa ne mijenja.

— A kako zovete ovo mjesto?

— Akron.

— A ljudi vaše epohe znaju za to? To je zacijelo omiljeno mjesto ljetovanja, ha? — Provesti godinu dana na ljetovanju i zatim se vratiti u napušteno vrijeme a da ne izgubiš ni jedan radni dan i ni dinara od plaće. — Znači, vi ste svi ovdje na ljetovanju?

Ponovo se osjetila zbunjenost, metež, neugoda. Elektra je

hladno rekla:

— Dosta, smo pričali, Neil. Nacrtaj me. Hoću te vidjeti kako rišeš.

Kao na znak, svi su se približili i okružili ga smijući se, tražeći da i njih nariše. Radio je kako je najbolje mogao, krokirajući ih, ugljen je letio blokom, oni su tražili još više. Svaki novi crtež dočekan je radosnim uzvicima. Njihovo ga je divljenje poticalo i on se jako uzbudio. Risao je crtež za crtežom: Elektra, Ivrian, Hero, Clell, Ovan, Jarac, Vesta... Otkinute strane iz bloka slagale su se na pijesku oko njega. Nisu ga pustili na miru sve dok nije utrošio i posljednji list iz bloka. Duh mu je bio uzavreo, a tijelo iscrpljeno.

— Spava li se na Akronu? — zapitao je umorno.

— Dakako. — Elektra ga uhvati za ruku i povede u zlatno-crni šator. On se okrene.

— Moji crteži...

— Ja ću... — Hero ih je počela poirali i slagati, a Elektra ga je gurala unutra i zatvorila strehu šatora. Neil je ubrzo spoznao da i nije tako umoran kako mu se činilo. Elektra je bila prava enciklopedija seksa i uprla je sve sile da mu pokaže što zna. On je već počeo protestirati, govoreći da je na rubu snaga, ali je samo uspio da je natjera da se još više potrudi.

— Dosta, molim te — zamolio je. — Uživaj sa svojim drugovima. Oni su mlađi i jači.

— Pokušala sam sa svima. — Pocrvenjela je. — Ali ništa mi ne donosi seks s njima. Ti si novi, hajde da pokušamo još jednom.

No, ni njezin entuzijazam nije ga više mogao uzbuditi. Dok je padao u san, razmišljao je: ako se na Akronu ne stari, može se naprotiv steći dobro iskustvo bez vidljivih ožiljaka. Koliko bi moglo biti godina ovim mladim ljudima ovdje?

* * *

Kad se probudio, Neil je već zaboravio to pitanje. Otvorio je oči i spazio Elektru sklupčanu kraj sebe. Bila je zaista lijepa. Sjetio se i kako su se »turisti« divili crtežima. To ga razveseli i on zaboravi na iscrpljujući duge časove seksa s Elektrom. Njegove uljene slike bile su u autu. Ako su ih crteži tako oduševili, što će reći o slikanju?

Sišao je sa strunjače ne probudivši Elektru i obukao se. Šokirala

ga je činjenica da nije bilo svitanja. Vani je bio isti jasan suton kao i 'sinoć'. Uvijek je volio svitanja, pa je požalio što ga nema ovdje.

Zapazio je nekoliko turista kako se motaju okolo. Neki su se vjerojatno već odavno digli, ali, kad je bolje razmislio, nije se čudio što je vidio da se neki spremaju i na spavanje. Ovdje, bez dana i noći, svatko je živio svojim ritmom.

Clell i Jarac su već bili ustali i zabavljali su se složenom igrom postavljanja figura od školjki. Jedva su mu i kimnuli glavom kad je prolazio. Činilo se da je Clell povukao neki dobar potez jer se nasmijao, a Jarac je opsovao za Neila iznenađujuće zlobno. Zatim je nogom udario u razmještene ukrase i udaljio se prema šatorima, Clell je nešto doviknuo za njim, nešto, čini se, uvredljivo. Ipak, Neil je zapazio da su turisti bili zadovoljni, premda ljutiti. Kao da su u ovoj svađi nalazili zadovoljstvo i smirivali svoju agresivnost.

Neil je odmahnuo glavom. Zbilja čudni ljudi!

Hero je sjedila na haubi auta. Po tijelu je imala narisane plavkaste ukrase. Pažljivo je razgledala jučerašnje crteže. Podigla je glavu.

— Možeš li me naučiti crtati?

— Mogu pokušati. — Nasmiješio se. — Zanima te?

Ona je slegla ramenima.

— Bio bi to nov način bavljenja nečim.

— Pa zar ti je dosadno?

— Jest.

— Hoćeš li mi pozirati da ti naslikam portret? Raskolačila je oči.

— Misliš... pravu sliku? Kao one u muzeju? — Podigla je ruku na potiljak. — Što moram učiniti?

On je izvukao iz kola ulja i platno.

— Prije svega skini te boje sa svoga tijela. Možeš li obući neku tuniku?

— Dakako da mogu — i otrčala je prema šatorima.

Neil je postavio stalak na obali. Odlučio je da slika Hero u stilu Maxfielda Parrisha. Nagnuta nad školjkama, dok se njezina silueta bude nazirala u plavičastoj magli, bit će izvrsna.

Miješao je boje, tražeći pogodnu nijansu plavoga kad se vratila Hero. S njom su došli još neki. Bila je zbilja kao pravi model za Parrisha, onako odjevena u togu, tako da joj je jedna dojka virila. Samo da nađe pravu plavu boju...

— Oni će gledati. Neće te smetati?

— Ja bih bila bolji model — javila se Elektra. — Zašto nisi mene pitao?

— Spavala si. Ali slikat ću i tebe. — Uzdahnuo je. — Volio bih da imam dovoljno platna da naslikam svakoga. Sve bih slike ponio sa sobom.

— Ponio bi? Napuštaš nas? — oglasili su se nezadovoljno.

— Ne mogu ostati ovdje zasvagda.

— Zašto ne? — zapita Elektra gledajući ga. Razmišljao je. Nitko ga ne čeka vani. Vrijeme se zaustavilo za njega i mogao bi otići kad zaželi. A dotad bi bio u društvu dražesnih ljudi, koji su ga voljeli. Zašto da ne ostane? Neka odu do vraga i prodavači slika i Connie s novim kutom gledanja. S te strane imao je sve što mu je bilo potrebno.

— Neću otići odmah. — Pokazao je Heri koju pozu treba da zauzme. — Kad se umoriš, reci mi. Možeš se odmoriti. — Umočio je kist u plavu boju. — A kako dugo vi kanite ostati? — zapitao je ostale.

Elektra mu se nagnula preko ramena dok je stavljao prvi sloj boje.

— Vidim samo obojenu mrlju. Hoće li iz toga zbilja ispasti slika?

— Promatraj,

To su i činili svi, ali je Neil ubrzo zapazio da ih to ne privlači toliko kao crtež. Išlo je presporo, umarali su se, odlazili i vraćali se, tako da se našao sam s Herom. I ona se tužila da je umorna, premda nije htjela odustati. Krici i smijeh ostalih čuo se sa svih strana.

Herina se slika počela pomaljati na platnu. Bila je drukčija nego što je očekivao. Više je nalikovala na djelo Toulousea Lautreca — sjajna i vesela površinski, ali tvrda i sjetna iznutra — nego na Parrishove slike. Začudo, smatrao je da je vjerna orginalu. Njegove su oči vidjele a ruke izvukle izraz koji mu duh nije bio u stanju

zapaziti. Sjeti se kako je Hero pričala da se dosađuje.

— Bi li htjela biti negdje drugdje a ne ovdje?

— Voljela bih otići bilo kamo — duboko je uzdahnula. — Voljela bih vidjeti druga lica, upoznati nove krajeve. Voljela bih opet vidjeti zvjezdano nebo. Uvijek sam maštala kako ću putovati između zvijezda. Trebalo je da odem na Zulac, ali su se moje nade raspršile. — Glas joj je postao melankoličan, — Umjesto svega toga evo me ovdje, skučene, zarobljene...

— Zarobljene? — pogledao ju je preko stalka. — Mislio sam da možeš otići kad zaželiš.

Pogledala ga je beznadno.

— Ne, ne mogu. Nismo mi ovdje na ljetovanju nego je ovo naše utočište. Umakli smo u posljednji trenutak.

— U posljednji trenutak? — ponovio je i kist mu se učinio preteškim. — Posljednji trenutak prije čega?

Ustala je i protegla se, pa odmahnula glavom.

— Nije to sad važno. Mi se zabavljamo dok je naš svijet u agoniji, a ne možemo mu pomoći. I makar su nam praznici dosadni, prevelike smo kukavice da to prekinemo. — Usta su joj se iskrivila u sarkastičnu grimasu. — Dobrodošao u vječnost, ako možeš podnijeti dosadu.

— Hero! Neil! — Elektra ih je zvala sa dna plaže. Trčala je prema njima, tamna joj je kosa lepršala na vjetru, lice sjalo, oči blistale.

— Među dinama je dinosaur, Clell ga drži! Dođite da vidite!

Dinosaur? Činilo se nevjerojatno, ali ako ovi neobični turisti mogu šetati ovuda i ako se na plaži može naći trilobit, zašto ne bi bio i dinosaur?

— Kakav dinosaur?

— Otkuda da znam? — Zabacila je glavu unatrag. Znam samo da divlje izgleda. Dođite prije nego što bude gotovo.

Otišla je, Hero za njom, a Neil ih je slijedio pogledom zamišljajući u duhu razbješnjelog tiranosaura ured dina, pa zatim i on pođe za njima.

Čuo je buku prije nego što je opazio tiranosaura. Psikanje i

mumljanje gmaza nadglasavao je zbog glasova ljudi koji su ga držali. Neil je stajao iza Here i Elektre iznad prirodne uvalice između tri dine. U dnu te uvalice stajao je na stražnjim nogama prethistorijski gmaz od šest metara, oslanjajući se na rep. Prednje male šape stavio je na prsni koš. Okrenuo je glavu, psiknuo i strašne su mu se čeljusti zatvorile nedaleko od Clella, koji je kružio oko guštera s toljagom u ruci. Neil nije u tiranosauru prepoznao takvog kakvog je vidio na slikama. Odlanulo mu je, ali je životinja ipak bila grabežljivac Gmaz se zgrčio, a rep mu je treperio.

— Ostavi, Clelle, životinju! — doviknuo je Neil. — Ubit će te!

— Ja sam brži od njega — nasmije se mladić.

Gmaz je nasrnuo, njegove stražnje šape s opasnim pandžama zaparale su zrakom, ali je Clell odskočio. Gušter je krenuo za njim ubojitom brzinom, no Clell je zaista bio brži i pandže su promašile. Clell je pogledao prema Neilu..

— Vidiš li?

Njegovi drugovi i drugarice, koji su stajali na rubu dine, ohrabrivali su ga uzvicima, mašući toljagama i kamenjem. Gmaz je opet nasrnuo i ponovo je Clell umaknuo pandžama. Gušter je psiknuo i počeo repom snažno mahati.

— Previše si oprezan, Clelle. Približi se! — doviknula je Elektra.

— Nemoj! Povuci se! — opominjao je Neil, no Clell se približio gmazu i udari ga toljagom po leđima. Gmaz se okrenuo malo prekasno, a gledaoci su vriskali od uzbuđenja.

— Clelle! — molio je Neil. Ali je momak sa smiješkom na usnama ponovo prišao gmazu. I tada se dogodilo ono čega se Neil bojao: gmaz je stigao na vrijeme i pandže su razderale mladićevu ruku. Krv je briznula. Gledaoci su vrisnuli i jurnuli u uvalicu kao jedan. Gmaz je nestao ispod ljudskih tijela. I Elektra i Hero bile su ondje. Neil je ostao sam. Bio je zaprepašten, ali je osjećao kako ga obuzima uzbuđenje koje je zahvatilo i ostale. Nikad dosad nisu ljudi lovili dinosaura. Mogao je prisustvovati izazovu sitnih ljudskih bića prema ubojitom dinosauru.

Dinosaur je urlao, napadači su također vriskali, ali tko zna da li od tjeskobe, zadovoljstva ili bijesa. Masa koju su činili gmaz i napadači valjala se, ljudi su mahali toljagama i dizali ruke s

kamenjem udarajući po naboranoj koži guštera. U zraku se osjećao miris krvi. Odjednom je sve bilo gotovo. Dinosaur je ležao nepomično na pijesku, pobjednici su se povukli vičući od zadovoljstva. Neki su namakali prste u dinosaurovu krv i oslikavali tijelo.

Elektra je zadovoljna lica trčala prema Neilu i zagrlila ga.

— Bilo je uzbudljivo! Moramo se poševiti, ovdje. — Počela je navlačiti njegovu košulju. — Bilo je divno. Morao si doći, morao si...

Neilova je pažnja bila usmjerena na nešto drugo. Netko je još vikao, ali ne pobjedonosno nego od bola. Pogledao je preko ruka dine i ugledao Hero kako leži kraj gmaza ruku zgrčenih na svome trbuhu, odakle je tekla krv. Neile je sišao u uvalicu. Kad je prišao, došlo mu je da zaplače. Gmaz je pandžama rasporio djevojku do trbuha. Kleknuo je kraj nje. Elektra je također došla i uhvatila ga za ruku.

— Neile, ne brini za nju. Hoću da vodiš ljubav sa mnom. — On se okrenuo prema njoj ne vjerujući.

— Kako možeš misliti na te stvari sada? Moramo pomoći Hero.

Elektra je pocrvenje.

— Ostavi je. Ona umire.

Hero ih je pogledala bolno, već staklastim očima. Usne su se otvorile i začulo se promuklo mrmljanje:

— Oh, htijela sam završiti to ljetovanje, ali... oh... kako me boli! — Tijelo joj je omlitavjelo. Neil je zadrhtao. Ovdje bića nisu starjela, ali je smrt kosila.

— Vidiš — opet će Elektra — ona je mrtva. Hajde svuci se da ti oslikam tijelo krvlju.

Neil joj je odgurnuo ruke.

— Mislo sam da ti je Hero bila prijateljica. Zar ti nije žao što je ona mrtva?!

Ona je ovlažila usne.

— Zasad je važno samo to da sam vlažna kako već dugo nisam bila i želim to što prije iskoristiti.

Neil se okrenuo prema ostalima.

— Je li nekoga od vas ganula njezina smrt?

Nitko nije odgovorio, svi su bili zabavljeni orgijama koje su počele. Nisu više podsjećali na Renoirove slike, ni na djela Maxfielda Parrisha. Podsjetio se na »Vrt naslada« Hieronymusa Boscha.

— Ako nisi zainteresiran za moj prijedlog — rekla je suho Elektra — naći ću drugoga koji će htjeti. — I ona se razočarana udalji i baci se na Jarca, koji je rezao komadić dinosaurova mesa. On je odmah legao na nju kraj golemog leša gmaza.

»Ne«, pomisli Neil, »nikoga nije briga.« Jedina im je briga bila traženje novih izvora uzbuđenja kako bi olakšali svoju dosadu: stranac, nekadašnja umjetnička tehnika, malo krvi i krvoprolića. A zatim? Što će biti kad se zasite ludovanja 20. stoljeća? Naježio se pri pomisli na mogućnosti.

Potrčao je prema svome autu. Stigao je gotovo do auta kad se sjetio portreta Here, vratio se i pokupio ga, pa uzeo i crteže.

Dakle, potrebno mu je promijeniti kut gledanja. Pa evo, jedan već ima, a dao bi ne znam što da to nije doživio. Plaža u Tanguyju, orgije na Boschovoj slici, desetak lijepih ljudi s kraja svijeta. Ta će ga lica progoniti vjerojatno do kraja života. Poželio je da se Connie može suočiti s tim košmarom, a publika da prihvati ono što će naslikati na platnu.

Upalio je motor i krenuo. Vizije su mu žarile vrhove prstiju kad je prelazio dine i jurnuo u vrijeme.

V. Nikitin:

Oživim...

Preveo Ivan Paprika

Kriolas

Ujutro je stigao odgovor iz redakcije znanstveno-popularnog časopisa. Urednik je vrlo uljudno upozoravao autora na njegovu grešku. Pisao je: »... ako bi vam i mimo prirodnih zakona uspjelo stvoriti kanal s negativnom temperaturom, on bi u tren oka nestao pod pritiskom toplijih slojeva okolne sredine, na primjer, zraka«.

Kad je pročitao odgovor, inženjer Čistajkov je bacio pismo na stol među gomilu papira i ogorčeno pomislio: Kog đavola nije došao ovamo, ja bih mu pokazao kako radi originalna maketa.

Ljutit zbog neuspjeha, Čistjakov je ustao i prišao stolu. Još jedanput je preletio očima odgovor. Ironijom sudbine pismo iz časopisa leglo je na drugi, također negativni odgovor. Službenim frazama u njemu je stajalo: »Zbog odsutnosti novosti, tj. bilo čega novoga, vaš se tehnički prijedlog ne može priznati izumom.«

— Kako da dokažem tim birokratima, da je taj izum zaista ne samo ostvariv nego i u praksi ostvaren? Ta on se svaki čas može staviti u rad, đavo da vas nosi — srdito je gunđao inženjer.

Sutradan ujutro u uredništvo časopisa ušao je onizak, čvrst čovjek. U rukama je držao omanju putnu torbu, nalik na one, s kojima su u stara vremena liječnici posjećivali pacijente. Saznavši u prijemnom uredu gdje je kabinet jednog od urednika, krenuo je odlučno prema njemu.

Kad je Čistjakov otvorio vrata, vidio je da urednik upravo doručkuje. Šalica nedopijena čaja, zemička i komadić halve začas su

prebačeni na susjedni stolić.

— Oprostite, nisam stigao prije —ispričavao se urednik —Došli ste k meni? Na dulje vrijeme?

— Ne — prekide ga Čistjakov. — Želim vam postaviti samo jedno pitanje. Zbog čega niste objavili moj članak o zraki hladnoće?

— Zbog čega? Vrlo jednostavno. Vi ste izumitelj pojedinac, samac. Djelujete samo u svoje ime, a ne u ime kakve organizacije, a osim toga vaš je članak, no, nekako suviše senzacionalan. Ne možemo takav članak tiskati bez praktične provjere.

— U redu. Odmah ćete provjeriti — reče mračno Čistjakov gledajući urednika u oči.

Od toga upornog, čvrstog pogleda urednik se počeo osjećati nelagodno. Čini se, poludjeli izumitelj — pomisli. — Samo mi je još to trebalo.

U međuvremenu, posjetilac je izvukao iz rukava kaputa valovitu cjevčicu i pričvrstio je uz putnu torbu. Zatim je iz unutrašnjeg džepa izvadio nekakvu napravu koja je svojim oblikom podsjećala na pištolj.

— A sada, pogledajte — rekao je pobjedonosno i uperio cijev pištolja prema prozoru, zapravo na zastor koji je pokrivao prozor. U tren oka se donji dio zastora, nekako kao nehotice, odvojio od gornjega i pao na pod.

Urednik je osjetio kako mu led klizi niz leđa. Uvukao se čak dublje u naslonjač i zbunjeno zurio u svoje presječene zastore.

— To je taj vaš kriolas? — upitao je posjetioca.

— Jest — potvrdio je ovaj zadovoljno. — Da li sad napokon vjerujete?

— Svakako, svakako — požurio je potvrditi urednik. A na ravnu staklu, koje je presjekla nevidljiva zraka, razrezavši zastor na dvije polovice, vidjela se tamna pruga.

— Čini se da sam vas dobro uplašio ovim svojim stvarčicama? — nastavi inženjer. — A sad će biti najbolje da prošetamo ulicom, pa ću vam ispripovijedati sve o svome izumu.

I Čistjakov pokupi svoj »pištolj« i putnu toobu pa iziđoše na obalu rijeke što je tekla na suprotnoj strani ulice.

— Nećete vjerovati — nastavio je Čistjakov — ali moram vam

priznati da ovaj moj izum zapravo i nije nov. Otkriven je još u prošlome stoljeću. Ja sam ga samo usavršio. Jednom sam prilikom prekapao po Institutskoj knjižici i naišao na »Povijest fizike«. U njoj sam našao opis starog, davno zaboravljenog pokusa. Zamislite, ispred komadića leda postavili su leću, a u njen fokus učvrstili običan termometar. I odmah je stupac žive spao. »Što se tu dogodilo?«, upitao sam tada sam sebe. »Zapravo to znači da led izlučuje nekakve tajanstvene zrake hladnoće«. Zapravo, najobičnija svjetlosna zraka može prenositi toplinsku energiju. Mi se, na primjer, grijemo pod sunčanim zrakama. Međutim, zrake zvijezda potpuno su hladne. Prenose svjetlost, ali ne griju, kako veli narodna poslovica. Znači, pomislih tada, moglo bi se napraviti i hladnu svjetlost, ako je propustimo kroz veoma hladnu tvar, recimo, kroz komprimirani plin, kriogen. Naime, njegova se temperatura približava apsolutnoj nuli. Što će se pak dogoditi, ako usmjerimo usku zraku takve hladne svjetlosti na kakav predmet? Znamo da već temperatura od minus 70 stupnjeva oštro mijenja osobine svih materijala. Guma postaje krhka, lomljiva kao staklo, metal puca. A ako date temperaturu minus 170 ili 270? Zamislite, nagli skok temperature i sve se lomi i ruši. No kako proizvesti takvu temperaturu? Potrebna je vrlo uska zraka. I tada sam sebi postavio zadatak: spojiti apsolutno hladnu svjetlost s laserskom zrakom. Napustio sam disertaciju, ostavio svoj najdraži posao, prešao na plaću mlađeg znanstvenog suradnika u drugi laboratorij. Više od tri godine tvrdoglavo sam i uporno gurao prema svome cilju. Neizmjerno sam se umorio, ali sam na kraju napravio dva modela koji su se mogli i staviti u pogon. Sve sam to napravio i sad mi nitko ne želi vjerovati da oni postoje, da je moje otkriće zaista pravo otkriće. Vi ste prvi čovjek koji je te moje modele-makete vidio u radu... Evo, pogledajte još i ovo.

Inženjer se zaustavio uz riječnu ogradu, oprezno, da tko slučajno ne bi vidio što radi, izvadio iz džepa svoj kriolas i usmjerio njegovu cijev ravno u rijeku. Tu se odmah počelo stvarati nešto neobično. Brzo, naočigled, stvorio se u rijeci stupić leda koji je u tren oka odebljao, nabujao i pretvorio se u malu ledenu santu.

Čistjakov je isključio svoj kriolas. Rijeka je dohvatila tu malu santu i ponijela je na svojim valovima. Netko je od kupača zavikao: »Osoblje restorana bacilo je led iz hladnjaka«.

Urednik je pogledao uz tok rijeke i tamo na okuci ugledao

ploveći restoran »Jedro«.

— Čujte, a zbog čega ste vi nazvali svoj izum »kriolas«?

— Zar se niste dosjetili? Ta to je bar jednostavno — odgovori Čistjakov. — »Krio« grčki znači hladnoća, dok je »las« kratica od riječi laser — što znači usmjereni svjetlosni snop. Dakle, ukratko, hladna zraka. A sad pogledajte što se zbiva s kamenom.

Rekavši to, Čistjakov uperi svoj kriolas ravno na granitnu ogradu rijeke i brzo napiše na njoj nekakvu riječ. Međutim, tom se prilikom nije ništa dogodilo.

— Nije uspio — rekao je sažaljivo urednik.

— Uspio je... i te kako! — rekao je uvjerljivo inženjer. — Pogledajte. — Rekavši to, inženjer poče grepsti noktom granitnu površinu i otuda se prospe tanka struja pijeska.

— Slijepio se — objasni inženjer. — Prođite sutra ovuda i ugledat ćete moj potpis. Kroz noć će vjetar izvjetriti pijesak.

— Recite, jeste li pisali o ovom svom izumu? — upita urednik.

— Svakako da jesam — reče ogorčeno inženjer — ali kao da sam puhao uz vjetar.

— Pomoći ću vam — neočekivano izjavi urednik. — Prvo, objavit ću vaš članak i, drugo, valja pokazati kriolas stručnjacima tehničarima. Siguran sam da će ga odmah ocijeniti kako treba. Recite, jesu li u laboratoriju u kojem radite vidjeli vašu maketu?

— Nisu — reče nabusito inženjer. — U početku sam ih upoznavao sa svojom idejom. Vjerovao sam - oduševit će se momci, zajedno ćemo raditi. Nije upalilo. Našao se neki teoretičar. Izračunao je koeficijent korisnog djelovanja, KKD. Dobio je rezultat: 0,1 posto.

— Vaš aparat neće se imati gdje primijeniti u industriji. Zbog toga je rad na tome projektu bacanje novca kroz prozor. Savjetujem vam, napustite tu ideju!

Bio je u pravu. KKD je zaista vrlo nizak. No zar znanost postoji i djeluje samo tamo gdje je visok KKD? Jednom riječi, poslije toga razgovora počeo sam raditi potpuno sam. Prava je šteta što se tako dogodilo, ali ja sam ipak želio dokazati da imam pravo.

— Tako se to, dakle, zbilo — reče zamišljeno urednik.

— Molim vas da mi oprostite — sjeti se Čistjakov — ali, ja sam

vas danas dobro ispreplašio.

— Ništa, ništa, naprotiv, bilo je vrlo zanimljivo. Vidio sam vas kriolas u akciji. Molim vas, dođite sutra ujutro k meni u uredništvo.

Vrativši se kući, Čistjakov osjeti umor. Ipak je bio više nego zadovoljan prošlim danom. Napokon se našao čovjek koji mu je povjerovao i čak obećao pomoć. »Da, da, on ima pravo. Valja postepeno osvajati priznanje, bio sam suviše nestrpljiv. Koliko li ih samo ima koji nešto izume. I svi vjeruju da je njihov izum onaj najveći i najglavniji...«

Čistjakov načas prilegne na divan. Očajno je želio makar malo odspavati. »Morat ću otići u laboratorij«, sjeti se, da popunim rezervu kriogena u aparatu. U današnjoj demonstraciji gotovo sam sve potrošio.« Slatko je zijevnuo, no ipak je prevladao pospanost, ustao, uzeo putnu torbu i krenuo od kuće.

U laboratoriju nije bilo više nikoga. Uzevši od čuvara ključeve, Čistjakov uđe. Tamo je otvorio još jedna vrata i počeo se spuštati u duboki podrum gdje je uvijek bilo hladno, čak i ljeti. Kad bi god ovamo silazili, fizičari su oblačili topli ogrtač, što je visio uz vrata. Čistjakov se polako počeo spuštati u podrum pazeći da se ne posklizne na zaleđenim stubama. U slabo osvijetljenom podrumu stajalo je mnogo boca s tekućim plinom. Uobičajenom kretnjom inženjer priredi kriolas za prelijevanje tekućeg plina. Usput je odmah pomislio, kako bi se tekući plin možda mogao usisati uz pomoć laserske zrake. Pa makar i ne samo tekući plin, nego njegova para. Naime, ako bi usmjerio zraku kriolasa ravno u tekući plin, to bi po zraci kao po kanalu, morala poteći negativna energija. Ipak, kako bi bilo u praksi? Da li bi potekla?

Čistjakov se zamislio. Nakon kratka razmišljanja odlučio je da pokuša. Otvorio je bocu koliko je mogao jače, nagnuo je, čučnuo kraj nje i, usmjerivši pištolj kriolasa u bocu, stavio ga u pogon. Bljesnula je tanka plava zraka koja se ovdje u polumraku dobro vidjela. Plin što se isparavao počeo se jače kovitlati. Mnogo jače nego obično. Zračica svjetla zadrhtala je i izmijenila svoj način svijetljenja. Počela je svijetljeti s prekidima.

»Opet je žaruljica pregorjela«, razdraženo pomisli Čistjakov. Slab fluorescentni sjaj zrake kriolasa osvjetljavao je inženjerovo napeto lice i grlo boce. Upravo u taj trenutak opazio je kako se boja svjetlosti promijenila. Na površini tekućeg plina svjetlost je postala

ljubičasta, a ne plava, kakva je morala biti, te je uz to, kao stupić žive u termometru, počela puzati prema gore po zraci.

— Krenulo je, krenulo je — radosno je kliknuo Čistjakov, no u tom je trenutku osjetio i hladnoću u lijevoj ruci koja je stiskala rukohvat kriolasa. — Što je ovo? Zbog čega mi to hladi ruku?

Pokušao je malo oslabiti pritisak prstiju, maknuti ih u stranu od hladnoga mjesta, ali nije išlo. Prsti ga više nisu slušali. Osjećaj hladnoće je međutim prošao, ali mu se u mozgu pojavila strašna odgonetka situacije.

Kriogen — pomisli sa strahom inženjer — on mi je upuzao u ruku kao zmija i zamrznuo je. Valja pomaknuti zraku dalje od kriogena.

Čistjakov je pokušao trgnuti ruku. ali je ona primrzla ramenu. Nevjerojatna hladnoća bezbolno je skovala lakat s podlakticom.

Srce — užasnut pomisli inženjer — začas će stići do srca.

U tim posljednjim sekundama svoga života sjetio se kako su jednom prilikom živi cvijet spuštali u taj tekući plin. U tren oka bi se stvrdnuo i postao krhkim, kao najfinije staklo, ali je zato za vječna vremena sačuvao svoje boje. Kriogeničari su se voljeli šaliti. Daruju takav cvjetak djevojci, a ona, ništa ne sluteći, uzima ga u ruku. No čim dirne latice, cvijet se raspadne u najsitnije komadiće.

I ja ću začas biti takav cvjetić — sinu mu u glavi. Vječni cvjetić. Samo valja paziti da me nitko ne dirne i razbije.

Oprezno, nastojeći da ništa ne dokvači, legne na ledeni pod. Nakon nekoliko sekundi led mu je okovao i srce, te čovjek, koji je izumio ledenu zraku, zaspa za vijeke vjekova.

Ujutro, kad su ugledali otvorena podrumska vrata, našli su ga kolege s posla. Kriogeničari su odmah shvatili što se dogodilo. Nisu ni dirnuli Čistjakova, samo su iznijeli iz podruma boce s kriogenom. Jedna je laborantica zaplakala, dok su se kolege sjetili da mu nikad nisu pomagali u njegovim pokusima. Kad je šef katedre saznao što se dogodilo, problijedio je i zgrabio telefon. Pozvao je iskusnog liječnika, profesora koji se bavio problemima zamrzavanja i konzerviranja organa. Taj je pregledao bolesnika (upravo je tako nazvao Čistjakova) i rekao:

— Uzet ćemo ga u svoj institutski hladnjak. U ovom vijeku ne obećavam, ali u idućem će moji učenici zacijelo odmrznuti vašeg

izumitelja, oživiti ga i on će nastaviti svoje pokuse.

Uz najveći oprez, više nego pažljivo, smjestili su inženjera na specijalne meke nosiljke i odnijeli u medicinski institut.

Sutradan se u novinama pojavio Čistjakovljev članak. Bez obzira na tragične okolnosti, članak je imao naslov »Tvorac hladnoće«.

Fritz Leiber:

The Oldest Soldier

Preveo Žarko Vodinelić

Najstariji ratnik

Poručnik potegne dug gutljaj svog tamnog piva. Upravo je opisivao borbu pješadijskih raketa na istočnoj fronti; njemački i ruski položaji pretvorili su se u plamene vulkane.

Max je mućkao svoje svijetlo pivo u zelenoj boci, a oči su mu se zamaglile kao da gleda u daljinu.

— Kad su rakete poubijale tisuće u Kopenhagenu — pričao je — parale su nebo vatrenim jezicima, a gradski tornjevi i goli jarboli britanskih brodova blještali su kao nepregledno more križeva.

— Nisam znao da je bilo invazija na Dansku — upadne netko nemarnim glasom, punim iščekivanja.

— Bilo je to u napoleonskim ratovima — objašnjavao je Max. — Britanci su bombardirali grad i zarobili dansku flotu, davne 1807.

— Jesi li ti bio tamo, Max? — upita Woody, a ljudi oko šanka prasnuše u smijeh. Pijanke u trgovini alkoholnim pićem obično su vrlo monotone i svi su zahvalni ako netko izvali nešto smiješno.

— Zašto su jarboli bili goli? — upita netko.

— Zato da rakete teže zapale brodove — odgovori Max. — Jedra gore brzo, a drveni brodovi planu kao šibice. Zato su brodovi koji ispaljuju užarenu tanad uvijek brzo propadali. I s golim jarbolima bilo je dovoljno opasno. Da, kongrivske rakete izazvale su »crveni žar« u Fort McHenryju — nije se dao smetati — a »bombe

što eksplodiraju u zraku« bila su vjerojatno prvi precizni artiljerijski projektili što su se ispaljivali s kečeva bombardera...

— Da, bio sam tamo, Woody — isto kao što sam bio s Južnim Marsovcima kad su na juriš osvojili Copernicus u drugom kolonijalnom ratu, isto kao što ću sudjelovati u borbi u blizini Copeybawe za milijardu godina, kad će energetski snopovi s venerijanskih razarača potresati tlo i zadati mi još posla.

Ovoga puta svi su uistinu prasnuli u smijeh, a Woody je polagano odmahivao glavom i ponavljao:

— Kopenhagen i Copernicus i... što je bilo treće? Oh, kakav je to njegov mozak...

A poručnik je govorio:

— Da, bio si tamo... u knjigama!

Ja sam mislio: Dobro je što postoje ekscentrici, osobito hrabri koji nikad ne ustuknu, koji nikad ne planu niti ostave zadatak neizvršen, pa čovjek ne zna je li to šala ili oni u to najozbiljnije vjeruju. Ovdje samo jedna osoba shvaća Maxa bar malo ozbiljno, ali ga svi vole jer on nikad ne gubi oprez...

— Zapravo želim reći — nastavljao je Max kad se galama stišala — da se proizvodnja oružja kreće u ciklusima.

— Jesu li Rimljani upotrebljavali rakete? — upita isti glas koji je pitao o invazijama na Dansku i jarbolima bez jedara. Sad sam opazio da je Sol iza šanka.

Max odmahne glavom.

— Ne tako da bi to bilo primjetno. Njihova specijalnost su bili katapulti. — Zaškilji očima i nastavi: — Ipak, sad kad si to spomenuo, sjećam se da mi je neki vojnik pričao kako je Arhimed stvorio nekakve rakete što ih je pokretala grčka vatra da uništi jedra rimskih brodova u Sirakuzi. One romantične priče o golemim zrcalima puka su izmišljotina.

— Hoćeš reći — upadne Woody — da u tim ratovanjima uzduž i poprijeko svemira i do kraja vremena ima još lutalica osim tebe? — Njegov duboki glas poprimio je svoj najsvečaniji i najzačuđeniji ton.

— Prirodno — žustro odgovori Max. — Kako bi se inače, po tvojem mišljenju, ratovi uvijek iznova vodili?

— Zašlo bi se ratovi morali uopće ponovo započinjati? — upita Sol nehajno. — Jedanput je dovoljno.

— Zar misliš da bi netko mogao putovati u vremenu i suzdržati se od sudjelovanja u ratovima? — uzvrati Max protupitanjem.

I ja se upletoh u raspravu:

— To znači da su Arhimedove rakete prve rakete na tekuće gorivo.

Max se zagleda ravno u mene, s nekim posebnim osmijehom.

— Da, čini se da je tako — odvrati nakon nekoliko sekundi. — Odnosno, na ovom planetu.

Smijeh je gotovo bio jenjao, ali od tih riječi svi se ponovo zakikotaše. Dok je Woody glasno govorio sam sebi:

— Sviđa mi se onaj dio o ponovnom vođenju ratova; u tome smo svi mi osobito dobri.

Poručnik upita Maxa s umjerenim naglaskom Sjevernog Chicaga:

— I tako, znači, ti si se zbilja borio na Marsu?

— Da, jesam — složi se Max nakon trenutka oklijevanja. — Iako se ona gužva što sam je spomenuo zbila na našem Mjesecu — kad su došle ekspedicijske snage sa Crvenog planeta.

— Ah, tako. Da te sad nešto pitam...

Ono s ekscentricima mislio sam ozbiljno, znate. Nije me briga jesu li to zaljubljenici u leteće tanjure ili oni što se bave ekstrasenzornom percepcijom, vjerski ili glazbeni manijaci, šašavi filozofi ili psiholozi ili jednostavno momci sa čudnim snovima ili mušicama poput Maxa. Što se mene tiče, oni održavaju individualnost na životu u ovom dobu konformizma. Upravo oni se opiru sveprisutnom prodiranju masovnih medija, motivacijskog istraživanja i masovnog čovjeka. Jedino što je loše u tome (kao i u vezi s drogama i prostitucijom) jest da postoje oni hladnokrvni pojedinci koji to iskorištavaju za novac. Stoga ja kažem svim ekscentricima: Ne dajte se. Ne uzimajte drvene talire niti uzvraćajte srebrnjacima. Budite hrabri i mudri — poput Maxa.

On i poručnik zanijeli su se u raspravu o problemima artiljerije u zrakopraznom prostoru i slaboj gravitaciji, a to je bio suviše

tehnički razgovor da bi i dalje izazivao smijeh. Stoga Woody ustane i izjavi:

— Ama, Maximiliane, ako moraš dospjeti u sve te ratove u svim vremenima i prostorima, vozni red ti je zacijelo prilično ispunjen. Kako to da imaš vremena piti s nama, propalicama?

— Često se i sam to pitam — odvrati Max. — Ja sam zapravo na neslužbenom dopustu koji je posljedica greške u transportu. Treba da me svaki čas pokupe i vrate mojoj jedinici... ako me se neprijateljska tajna služba prije ne dočepa.

Upravo u tom trenutku, dok je Max govorio o neprijateljskoj tajnoj službi, što je izazvalo navalu smijeha koja se postupno gasila, dok je Woody pjevuckao »Neprijateljska tajna služba, kako vam se to sviđa?« i dok sam ja razmišljao o tome koliko mi je Max pružio u posljednja dva tjedna — čovjek s gotovo poetičnim smislom za slikovitu rekonstrukciju povijesti, ali i više od toga... upravo tada spazih dva crvena oka kako vire unutra iz tamne ulice, nisko kroz prašnjavi prozor.

Sve u suvremenoj Americi mora imati velik stakleni prozor, baš sve od palača u predgrađu, direktorskih ureda i stanova u neboderima do brijačnica i salona za uljepšavanje. Postoje čak i bazeni s golemim staklenim prozorima što gledaju na prometne bulevare, a Solova prljava trgovina nije bila nikakav izuzetak. Zapravo, mislim da postoji i zakon koji to određuje. No ja sam bio jedini koji je u tom trenutku slučajno pogledao baš kroz taj prozor. Vani je bila tamna vjetrovita noć, a ispred trgovine tamna prljava ulica. Preko puta ima mnogo takvih prozora s kojih se svjetlo ponekad čudno odbija, pa kad sam ugledao tu crnu bezobličnu glavu sa dva oka poput crvenih žeravica što pilje preko smeđe piramide od praznih boca viskija, mislim da mi je tek sljedećeg trenutka bilo jasno da su to sigurno dva opuška što ih raspiruje vjetar ili, još vjerojatnije, čudan odraz stražnjih svjetala nekog automobila što zakreće za ugao niz ulicu. Oči su odmah nestale — automobil je vjerojatno zašao za ugao ili je vjetar otpuhao opuške. Ipak sam se za trenutak od toga naježio, to više što su u tom trenutku spominjali neprijateljsku tajnu službu.

Mora da sam nekako pokazao svoju reakciju jer je Woody, koji inače odlično zapaža, povikao:

— Hej, Frede, je li ta pjenušava soda što je piješ počela

uništavati tvoje živce ili su se čak i Maxovim prijateljima zgadile bezočne laži što nam ih priča?

Max me oštro pogleda. Možda je i on, nešto vidio. Zatim je ispio svoje pivo i rekao:

— Mislim da moram ići. — Nije se meni izravno obraćao, ali me je gledao. Kimnuo sam i stavio na šank svoju malu zelenu bocu, još dopola punu limunade, što mi je bila preslatka, iako je to bilo najkiselije piće u Solovu skladištu. Max i ja zakopčasmo svoje vjetrovke. On otvori vrata i malo vjetra ude u trgovinu, od čega zatreperi cvijeće na prozoru. poručnik se obrati Maxu:

— Sutra navečer projektirat ćemo bolji svemirski top. — A Sol nam iz dužnosti reče:

— Ne zabadajte nos kojekuda.

— Do viđenja, svemirski vojnici — poviče Woody. (Zamišljao sam kako govori kad su se vrata za nama zatvorila: »Taj Max je potpuno poludio, a ni Fred nije mnogo bolji. Pije sodu od limuna — fuj«).

Onda smo Max i ja kročili na ulicu, probijajući se kroz vjetar, očiju stisnutih zbog prašine što nas je zasipala, i uputili se prema Maxovoj jazbini — to je ime potpuno odgovaralo njegovu malom stanu.

Uokolo nije bilo velikih crvnih očerupanih pasa s crvenim očima. Što nisam ni očekivao.

To što su mi Maxove mušice o vojevanju kroz povijest i naše prijateljstvo, koje izvana nije bilo uočljivo, značili toliko, potječe još iz djetinjstva. Bio sam usamljeno, uplašeno dijete, bez braće i sestara s kojima bih se hvatao ukoštac i pripremao za životne borbe, a nikad nisam bio ni član dječačkih bandi. U skladu s tim, odrastao sam kao uvjereni liberal i »mrzio sam rat« s mističnom gorljivošću, između dva rata, od 1918. do 1939. — toliko mrzio da sam odlučio izbjeći vojnu službu u drugom sukobu, ali samo tako što sam radio u najbližoj tvornici oružja, a nisam krenuo junačkom stazom otvorenog pacifizma.

Međutim, nakon toga je nastupila reakcija, pokrenuta time što sam, koliko god kasno, uspio sagledati obje strane medalje. Počeo sam se zanimati i oprezno se diviti ratovanju i ratnicima. U početku nehotice. Shvatio sam nužnost i romantičnu ljepotu kopljanika-

stražara, često osamljenih poput mene, na rubovima opasnih logora civilizacije, i bratstva u crnom neprijateljskom svemiru... Jer, potpuno su istinite tvrdnje da rat vodi u bezumlje i sadizam i služi proizvođačima municije i reakciji.

Svoju sam mržnju prema ratu počeo djelomično smatrati masom za kukavičluk i stoga sam počeo tražiti nekakav način da u životu odam počast drugoj polovici istine, iako uopće nije lako postati hrabar samo zato što to želiš. Očite prilike za očitu hrabrost vrlo se rijetko pojavljuju u našoj mahom civiliziranoj sredini, one su zapravo potpuno suprotne nagonu za sigurnošću, takozvanom mirnodopskom životu i svemu ostalome. Osim toga, uglavnom se pojavljuju u najranijem dobu čovjekova života. Stoga onaj tko sa zakašnjenjem želi postati hrabar obično mora čekati šest mjeseci da dobije priliku za to, a onda ta prilika prođe vrlo brzo.

No, kao što sam rekao, u meni se pojavila ta reakcija na rani gorljivi pacifizam, koliko god bila neugodna. Najprije se pokazala samo u čitanju. Počeo sam gutati knjige o ratu, suvremene i povijesne, dokumentarne i fantastiku. Pokušavao sam ovladati aspektima ratovanja i žargonom ratnika svih epoha, organizacijom i vrstama oružja, strategijom i taktikom. Likovi poput Samotrake i Hanibala poslali su moji novi potajni junaci, zajedno s Heinleinovim svemirskim kadetima, Bullardom i ostalim hrabrim svemirskim izviđačima.

No nakon nekog vremena čitanje me više nije zadovoljavalo. Bili su mi potrebni stvarni vojnici i naposljetku sam ih pronašao u maloj družbi što se svake večeri okupljala u Solovoj trgovini alkoholom. Čudno je, ali takve trgovine imaju klijentelu s više karaktera i drugarstva nego većina barova — možda zato što u njima nema džuboksa, kromiranih površina, automatskih kuglana, nasilja, lakih žena, a zajedno s njima, ni ljudi što traže kavgu i zaborav. Tako sam u Solovoj trgovini susreo Woodyja i poručnika, Berta i Mikea, Pierrea i samog Sola. Slučajni posjetilac bi teško opazio da oni nisu obični, lokalni, mirni pijanci, a kamoli ratnici, ali meni je nekoliko znakova upalo u oči i počeo sam navraćati. Nastojao sam da ne budem uočljiv i pijuckao bih svoju pomalo simboličnu limunadu, a oni su se uskoro počeli otvarati i pripovijedati o Sjevernoj Africi i Staljingradu, o Anziju i Koreji i slično, pa bih ja tada postajao prilično sretan.

Onda se prije otprilike mjesec dana pojavio Max. On je bio

čovjek za kakvim sam uistinu tragao. Istinski ratnik sa smislom za povijest — samo on je znao mnogo više od mene. U usporedbi s njim bio sam običan amater, a imao je i taj privlačni smisao za pripovijedanje. Osim toga, ubrzo me je zavolio i pozvao me k sebi nekoliko puta pa s njim nisam više bio samo obični posjetilac pijanki. Max mi je odgovarao, iako uopće nisam imao pojma tko je on zapravo i čime se bavi.

Prirodno, Max se nije otvorio prvih nekoliko večeri u društvu. Samo bi pijuckao svoje pivo i šutio ispitujući atmosferu, kao i ja kad sam tamo počeo zalaziti. No izgledao je i doimao se toliko kao ratnik da mislim da je družba bila sklona da ga prihvati od početka — brzog krupnog čovjeka s velikim rukama i kožastim licem na kojemu su se smiješile. umorne oči, što su, činilo se, vidjele sve što se imalo vidjeti. Onda je Bert spomenuo nešto o punskim ratovima, a Max je još dodao nešto što je vidio tamo i bilo mi je jasno po onome kako su se Beri i poručnik zgledali da je Max »prošao«. On je nakon toga postao sedmi član družbe, dok sam ja i dalje ostao amaterski prirepak jer nikad nisam skrivao da nemam nikakvog vojničkog iskustva.

Uskoro nije moglo proći više od jedne ili dvije večeri da Woody nije pripovijedao neke fantastične priče, a Max se počeo s njim nadmetati. Bio je to početak ekscentričnih priča ratnika u vremenu i prostoru. Bilo je vrlo čudno kako je Max o tome pripovijedao. Vjerojatno je trebalo da prepostavimo da je Max zaljubljenik u povijest, da se voli na slikovit način razmetati svojim knjiškim hobijem. Možda su neki od nas upravo to i mislili, ali njegovi su opisi drugih vremena i mjesta bili toliko stvarni i spontani da je čovjek osjećao kako u njima ima nešto više od same mašte. Ponekad bi mu lice poprimalo tako izgubljen, nostalgičan izgled kad bi pripovijedao o događajima milijune kilometara ili stotine godina daleko da bi Woody gotovo umirao od smijeha, što je najbolje potvrđivalo koliko je Max bio uvjerljiv.

Max ne bi napuštao svoju ekscentričnost čak ni kad bismo nas dvojica ostali sami, u šetnji ili u njegovu stanu (on nikad nije došao k meni), iako ju je primjenjivao u malo razblaženim dozama, tako da se ponekad činilo kako ne želi tvrdili da je on ratnik neke sile što se bori preko cijelog vremena kako bi se promijenila povijest, već da smo mi ljudi stvorenja mašte i da nam je najsvetija dužnost da pokušamo osjetiti kako se zapravo živi u drugim vremenima,

krajevima i tijelima. Jednom mi je rekao:

— Rast svijesti je zapravo sve, Frede; to je sjeme prisutnosti duha što šalje svoje vriježe kroz vrijeme i prostor.

Međutim, ona može rasti na toliko mnogo načina, pletući svoju mrežu od uma do uma poput pauka ili prodirući svojim oštrim zubima u nesvjesnu tminu poput zmije. Najveći ratovi su ratovi misli.

Što god da mi je govorio, prihvaćao sam njegov način pripovijedanja. Činilo mi se da je to pravilan način ophođenja prema bilo kojem čovjeku, bio on ekscentrik ili ne bio, tako dugo dok to ne uzdrma vlastitu ličnost. Drugi čovjek donosi u svijet malo života i uzbuđenja, zašto da se to uništi? To je jednostavno stvar uglađenosti i stila.

Počeo sam mnogo razmišljati o stilu otkako sam upoznao Maxa. Nije toliko bitno čime se baviš u životu, rekao mi je jednom — možeš biti ratnik ili činovnik, psiholog ili džepar — ako to činiš sa stilom. Bolje je propasti u velikom stilu nego jadno uspjeti — tako se ne može uživati u uspjesima.

Činilo se da Max shvaća moje posebne probleme iako mu ih nisam iznosio. Ukazao mi je na to da se ratnik vježba u hrabrosti. Cilj vojničke discipline sastoji se u tome da, kad dođu šest sekundi provjere svakih šest mjeseci ili tako nešto, učiniš nešto hrabro bez razmišljanja svojom izvježbanom drugom prirodom. Nije stvar u tome da ratnik ima neku posebnu vrlinu ili muževnost što nedostaje civilima.

Govorio je i o strahu. Svi se ljudi boje, tvrdio je, osim nekoliko psihopata ili samoubilačkih tipova, a i oni se samo ne boje na svjesnoj razini. Ali što bolje poznaješ sebe i ljude oko sebe i situaciju u kojoj se nalaziš (iako situaciju nikad ne možeš do kraja upoznati i ponekad uočiš samo odbljesak), spremniji si za to da spriječiš strah da ovlada tobom. Općenito govoreći, ako se pripremiš tako da svakodnevno, samodisciplinirano jasno promatraš život, ako realistički zamišljaš opasnosti i mogućnosti što bi se mogle pojaviti, vjerojatno nećeš iznevjeriti na provjeri. Dakako, sve sam to čuo i čitao o tome i prije, ali činilo se da te riječi, kad ih izgovara Max. meni znače mnogo više. Kao što sam rekao, Max mi je odgovarao.

I tako, one noći kad je Max pripovijedao o Kopenhagenu i

Copernicusu i o Copeybawi, i kad se meni pričinilo da sam ugledao veliku crnu glavu s crvenim očima, kad smo, skutreni u svojim vjetrovkama, hodali kroz usamljene ulice, a ja osluškivao kako veliki sat na Sveučilištu odbija jedanaest... dakle, te noći nisam razmišljao ni o čemu osobitom osim da sam sa svojim ekscentričnim prijateljem i da ćemo uskoro biti u njegovu stanu i popiti nešto za dobar san. Meni će to biti kava.

Uopće nisam ništa očekivao.

Sve dok na vjetrovitom uglu neposredno prije njegova stana Max nije iznenada zastao.

* * *

Maxov neuredni jednoiposobni stan nalazio se u zadimljenoj zgradi od opeke, dva kata iznad nekih otrcanih trgovina. Na pročelju se nalaze stepenice za nuždu, prekrivene ljuskama rđe, što se uvijaju oko velikih staromodnih prozora, a posljednjih nekoliko stepenica svijaju se prema tlu jedino ako netko hoda po njima — odnosno, ako netko uopće dobije priliku za to.

Kad je Max iznenada zastao, zastao sam i ja, dakako. On se propinjao da pogleda kroz svoj prozor. Prozor je bio taman i ništa osobito nisam mogao vidjeti unutra, jedino je on ili netko drugi, činilo se, ostavio nekakav veliki crni zavežljaj na vanjskim stepenicama i — ne bi bilo prvi put da vidim kako se taj prostor upotrebljava kao skladište, mjesto za sušenje rublja i tkozna što, suprotno propisima o požaru, siguran sam u to.

No Max je i dalje stajao i neprestano gledao.

— Hej, Frede — reče napokon tiho — kako bi bilo da za promjenu odemo k tebi? Vrijedi li još tvoj poziv?

— Sigurno, Max, zašto ne — smjesta odgovorih, prilagođavajući ton svoga glasa njegovu. — Neprestano te molim da dođeš k meni.

Moj je stan bio samo dva bloka dalje. Trebalo je samo da zađemo za ugao na kojemu smo stajali i nastavimo ravno dalje.

— Dobro, onda — odvrati Max. — Krenimo. — U glasu mu se nazirao tračak oštre nestrpljivosti, što nikad prije nisam osjetio. Iznenada je svim silama nastojao da zađemo za ugao. Uhvatio me za ruku.

Više nije gledao na stepenice za nuždu, ali ja jesam. Vjetar se

iznenada stišao i sve je bilo vrlo tiho. Dok smo zamicali za ugao — točnije, dok me je Max vukao prema njemu — velika hrpa nečega se podigla i promatrala me očima poput dviju crvenih žeravica.

Nisam ništa rekao niti dao znaka od sebe. Mislim da Max nije bio svjestan toga da sam ja nešto vidio, ali bio sam dobro uzdrman. Ovoga se puta nisam mogao pretvarali da su to opušci ili automobilska svjetla što se odražavaju u prozoru, bilo bi to suviše teško izvesti s trećeg kata stepenica za nuždu. Ovoga će puta moj um morati racionalizirati mnogo domišljatije da pronađe objašnjenje, a dotad ću morati vjerovati da je nešto... no, stranac... na slobodi u ovom dijelu Chicaga.

Veliki gradovi imaju svoje prirodne opasnosti — umjetnike prepada, razuzdanu dječurliju, bolesne sadiste, takve slučajeve, i na njih ste manje ili više pripremljeni. Niste pripremljeni za nešto... strano. Ako začujete šuškanje u podrumu, pretpostavit ćete da su štakori, pa iako znate da štakori mogu biti opasni, niste osobito uplašeni i čak se možda spustite da ispitate situaciju. Ne očekujete da ćete dolje naći amazonske pauke što love ptice.

Vjetar još nije bio počeo puhati. Prošli smo prvu trećinu bloka kad sam iza nas začuo jedva čujno, ali jasno pucketanje, kao da netko lagano udara po metalnoj posudi. Zvuk je jedino mogao potjecati od toga što se prvih nekoliko stepenica onog stepeništa za nuždu spustilo na pločnik.

Nastavio sam hodati, ali se moj um rascijepio nadvoje — jedna je polovica slušala i naprezala se da dohvati ono što mi se zbivalo iza leđa, a druga je lepršala istražujući najčudnije mogućnosti, kao što je, na primjer, ona da je Max pobjegao iz nekog nezamislivog koncentracionog logora s druge strane zvijezda. Ako postoje takvi koncentracioni logori, rekoh sam sebi, obuzet hladnom histerijom, onda njima upravljaju neki nadnaravni esesovci i imaju pse upravo poput onoga što sam ga ugledao... i, da budem iskren, mislio sam da ću ga ugledati kako tapka niz ulicu samo ako se osvrnem.

Bilo je teško samo tako hodati, a ne trčati, dok mi je to bezumlje ili što je već bilo lebdjelo nad umom, a nije mi pomagalo ni to što Max nije prozborio ni riječi.

Naposljetku, kad smo došli do drugog bloka, sabrao sam se i tiho ispričao Maxu točno što sam mislio da sam vidio. Njegova me je reakcija iznenadila.

— Kako zapravo izgleda tvoj stan, Frede? Na trećem je katu, zar ne?

— Da, no...

— Najprije mi opiši kako ćemo ući — upućivao me je Max.

— Prvo se ulazi u dnevnu sobu, zatim u maleni otvoreni hodnik, a onda u kuhinju. Dvoja vrata vode iz hodnika: ona s desne strane (ako gledaš iz dnevne sobe) vode u kupaonicu, a ona s lijeve u malu spavaću sobu.

— A prozori? — upita Max.

— Dva u dnevnoj sobi, jedan pokraj drugoga — odgovorih. — Nema prozora u kupaonici. Jedan je u spavaonici, gleda na kanal za ventilaciju. Dva su u kuhinji, odvojena.

— Imaš li stražnja vrata u kuhinji? — upita.

— Imam. Vode na stražnju verandu. U gornjem dijelu su ostakljena.

Nisam se toga sjetio. To znači da kuhinja ima tri prozora.

— Jesu li kapci na prozorima sada spušteni?

— Nisu.

Pitanja i odgovori izmjenjivali su se tako brzo da nisam imao vremena misliti. Sve se to odvijalo dok smo prelazili početak bloka. Nakon kratke stanke Max nastavi:

— Pazi, Frede, ne tražim od tebe, ni od bilo koga, da vjeruje u sve ono što sam u šali pripovijedao kod Sola. To je previše za tako malo vremena, ali ti vjeruješ u onog crnog psa, je li? — Dotakne mi ruku kao da me upozorava. — Ne, ne okreći se!

Progutah slinu.

— Vjerujem u njega u ovom trenutku — odvratih.

— U redu, samo hodaj dalje. Žao mi je što sam te uvukao u ovo, ali pokušat ću da nas obojicu izvučem. Najbolje je za tebe da to zanemariš, da se pretvaraš da nisi svjestan kako se dogodilo nešto čudno, tako zvijer neće znati jesam li ti nešto rekao, oklijevat će da te uznemiri, pokušat će se dočepati mene a da tebe ne gnjavi i čak će neko vrijeme čekati ako bude mislila da će tako mene lakše uhvatiti. Ali neće vječno oklijevati. Njena discipliniranost nije savršena. Za mene je najbolje da se povežem sa štabom... cijelo

vrijeme to odgađam.. i da im poručim da me izvuku. Trebalo bi da u tome uspijem za jedan sat, možda i brže. Ti mi to možeš omogućiti, Frede.

— Kako? — upitam ga. Uspinjao sam se uz stepenice u predvorju. Činilo mi se da čujem vrlo slabašno, lagano tapkanje iza nas. Nisam se osvrtao.

Max uđe kroz vrata što sam ih otvorio i krenusmo uz stepenice.

— Čim uđemo u tvoj stan — govorio je — upali sva svjetla u dnevnoj sobi i kuhinji. Neka kapci ostanu dignuti. Onda počni činiti ono što bi činio da si budan u kući u ovo doba noći. Čitaj ili kucaj na pisaćem stroju, recimo. Ili nešto pregrizi, ako možeš. Budi što prirodniji. Ako nešto čuješ, ako nešto osjetiš, pokušaj da se ne osvrćeš na to. Iznad svega, ne otvaraj prozore ni vrata, ne gledaj van, ne prilazi njima ako ikako možeš; vjerojatno ćeš osjećati da te nešto vuče da upravo to činiš. Samo se vladaj prirodno. Ako uspiješ njih — njega... tako zadržati pola sata ili sat, do ponoći, recimo, ako mi daš toliko vremena, trebalo bi da i ja učinim svoje. I zapamti, to je najbolje za tebe koliko i za mene. Kad mene više ne bude bilo, nemaš se čega bojali.

— Ali ti... — mucao sam, dok sam kopao po džepovima tražeći ključ — što ćeš ti...?

— Čim uđemo u stan — nastavi Max — uletjet ću u tvoju spavaću sobu i zaključati vrata. Ne obraćaj pažnju na to. Ne dolazi za mnom, što god čuo iznutra. Postoji li utikač u toj sobi? Trebat će mi energije.

— Ima jedan — rekoh okrećući ključ u bravi. — Ali u posljednje vrijeme žarulje često pregaraju. Netko pali osigurače.

— Odlično — progunda Max ulazeći za mnom.

Upalio sam svjetla i otišao u kuhinju, upalio ih i tamo, a onda sam se vratio. Max je još bio u dnevnoj sobi, nagnut nad stolom do mog pisaćeg stroja. Držao je list svijetlozelenog papira. Mora da ga je bio donio sa sobom. Črčkao je nešto na vrhu i na dnu lista. Zatim se uspravio i pružio mi ga.

— Savij taj papir, stavi ga u džep i čuvaj ga sljedećih nekoliko dana — rekao je.

Bio je to prazan list šuškavog, tankog, svijetlozelenog papira na kojemu je na vrhu bilo naškrabano »Dragi Frede«, a na dnu »Tvoj

prijatelj Max Bournemann« i ništa više.

— Ali što...? — počeh podižući pogled prema njemu.

— Učini kako ti kažem! — naglo me prekine Max, a onda se, kad sam gotovo ustuknuo pred njim, nasmiješi — bio je to velik drugarski osmijeh.

— Dobro, da krenemo na posao — reče, ode u spavaću sobu i zatvori vrata.

Triput sam presavio list papira što mi ga je dao, otkopčao svoju vjetrovku i ugurao ga u unutrašnji džep. Zatim sam prišao ormaru s knjigama i s police uzeo prvu koja mi se našla pri ruci — to je polica s knjigama iz psihologije, prisjetih se sljedećeg trenutka. Sjeo sam, otvorio knjigu i zagledao se u redove, ali slova su mi bježala pred očima.

Sad sam napokon imao vremena za razmišljanje. Otkako sam Maxu spomenuo crvene oči, samo sam stizao slušati, pamtiti i djelovati. Sad sam mogao razmišljati.

Prvo pomislih: *Ovo je šašavo! Vidio sam nešto čudno i jezivo, svakako, ali to je bilo u tami i ništa nisam mogao vidjeti jasno; mora da postoji neko jednostavno prirodno objašnjenje, što god bilo na onim stepenicama. Vidio sam nešto čudno i Max je osjetio da se bojim, a kad sam mu rekao o tome, odlučio je da se sa mnom našali u skladu sa svojom stalnom eksventričnošću. Kladim se da upravo sada leži na mom krevetu i cereka se, pitajući se koliko će još vremena proći dok ja...*

Prozor kraj mene zaklepeće kao da je vjetar iznenada opet zapuhao. Klepetao je sve jače, a onda je iznenada prestao bez ikakva prijelaza, nakon čega je u meni ostao osjećaj napetosti, kao da vjetar ili nešto opipljivije i dalje pritišće okno.

Nisam okrenuo glavu i pogledao kroz prozor jer sam znao da vani nema stepenica za nuždu ni nekog drugog oslonca (ili možda upravo zbog toga). Jednostavno sam podnosio taj osjećaj da mi netko stoji uz lakat i odsutno buljio u knjigu, dok mi je srce udaralo, a koža mi se ledila i žarila.

U tome mi je trenutku bilo potpuno jasno da su moje prve sumnjičave misli bile najobičniji pokušaj bijega i da sam, upravo kao što sam bio rekao Maxu, cijelim svojim bićem vjerovao u crnog psa. Bio sam uvjeren da postoje nezamislive sile što se bore u svemiru. Vjerovao sam da je Max zalutali putnik u vremenu i da u

mojoj spavaćoj sobi sada grčevito barata nekom izvanzemaljskom napravom kako bi pozvao u pomoć neki nepoznati štab. Bio sam uvjeren da nešto nemoguće i puno daha smrti luta po Chicagu.

Ali, moje misli nisu mogle doprijeti dalje od toga. Neprestano su se ponavljale sve brže i brže. Mozak mi se pretvorio u stroj što se raspada u mahnitim vibracijama, a nagon da okrenem glavu i pogledam kroz prozor postajao je sve jači.

Prisilio sam se da se usredotočim na sredinu stranice na kojoj sam otvorio knjigu i da počnem čitati.

* * *

Jungovi arhetipovi prelaze granice vremena i prostora Štoviše, oni mogu skršiti okove zakona kauzalnosti. Obdareni su jasno mističnim »proročanskim« sposobnostima. Sama »duša«, prema Jungu, reakcija je ličnosti na nesvjesno i u svakoj osobi uključuje i muške i ženske elemente, i tjelesno i duhovno, kao i ličnost ili reakciju osobe na vanjski svijet.

* * *

Mislim da sam tu posljednju rečenicu pročitao deset puta, najprije brzo, a onda riječ po riječ, sve dok se nije pretvorila u besmislenu zbrku i kad više nisam mogao upravljati pogled prema njoj.

Onda staklo na prozoru kraj mene zaškripa.

Spustio sam knjigu i ustao, gledajući pred sebe, a zatim otišao u kuhinju, zgrabio pregršt keksa i otvorio hladnjak.

Udaranje u prozore pretvorilo se za to vrijeme u mahniti pritisak. Začuo sam ga najprije na jednom kuhinjskom prozoru, a onda na drugome i napokon na staklu na vratima, Nisam se osvrtao.

Vratio sam se u dnevnu sobu, zastao oklijevajući kraj pisaćeg stroja u kojem je bio prazan list žutog papira, a zatim sjeo ponovo u naslonjač do prozora i spustio kekse i kutiju s mlijekom na stolić do sebe. Uzeo sam knjigu što sam je pokušavao čitati i spustio je na koljena.

Udaranje po prozoru vratilo se sa mnom — smjesta i odlučno, kao da nešto postaje sve nestrpljivije.

Nisam se više mogao usredotočiti na slova. Uzeo sam keks i ponovo ga spustio. Dotaknuo sam hladno mlijeko, ali mi se grlo

stislo i odmah sam povukao ruku.

Pogledao sam pisaći stroj, a onda se sjetio praznog zelenog lista papira i objašnjenje tog Maxovog čina najednom mi se razjasnilo. Što god se njemu noćas dogodilo, htio mi je omogućiti da iznad njegova potpisa napišem poruku koja bi me oslobađala odgovornosti. Izjavu o samoubojstvu, na primjer. Što god mu se dogodilo...

Prozor do mene divljački se zatrese, kao pod naglim naletom vjetra.

Palo mi je na pamet da, iako ne smijem gledati kroz prozor kao da očekujem da ću nešto vidjeti (tako bi se nekako odao, na što me je upozorio Max), mogu bez opasnosti letimično baciti pogled — recimo, ako se okrenem da pogledam na sat iza sebe. Jedino, rekoh sam sebi, ne smijem zastati niti reagirati kao da sam nešto vidio.

Pokušah se ohrabriti. Naposljetku, rekoh sam sebi, postoji prekrasna mogućnost da vani neću ugledati ništa osim mraka.

Okrenuh glavu i pogledah prema satu.

Vidio sam ga dvaput, kako odlazi i vraća se, i iako mi pogled nije zastao ni zatreperio, krv mi je udarila u glavu, a misli su mi se uskovitlale, kao da će mi srce i mozak prsnuti.

Bilo je oko pola metra udaljeno od prozora — lice ili maska ili njuška čija se crnina razlikovala od mraka svojim sjajem. Lice mu je istodobno bilo lice psa, pantere, golemog šišmiša i čovjeka — nešto između toga. Nemilosrdno, očajničko ljudsko-životinjsko lice, živo znanjem, ali mrtvo od čudovišne sjete i čudovišne zlobe. Iglasti bijeli zubi sjali su među crnim usnama. Iz očiju, nalik na crvene žeravice, izbijao je prigušen pulsirajući sjaj...

Pogled mi nije zastao niti je zatreperio ili pošao unatrag — tako je — a moje srce i mozak nisu prsnuli, ali sam naglo ustao, teturajući prišao pisaćem stroju, sjeo i počeo udarati po tipkama. Uskoro mi se pogled razbistri i počeo sam nazirati što pišem. Najprije sam napisao:

brza crvena lisica skoči preko bijesnog crvenog psa...

Nastavih pisati. Bilo je to bolje nego čitati. Dok sam pisao, nešto sam radio. Mogao sam isijavati energiju. Natipkao sam mnoštvo nevezanih misli: Došao je trenutak da svi dobri ljudi, prve riječi Deklaracije nezavisnosti i Ustava, zatim šest stihova

Hamletova »biti ili ne biti«, bez interpunkcije. Treći Newtonov zakon, Mary je imala veliku crnu...

Usred svega toga najednom mi se u mislima prikaže električni sat što sam ga malo prije pogledao. Dotad mi je njegova slika bila zamagljena. Kazaljke su pokazivale 23 sata i petnaest minuta.

Ubacio sam novi list žutog papira i natipkao prvi stih Poeova »Gavrana«, Zakletvu pred američkom zastavom, izgubljene stihove Thomasa Wolfea, »Ljepota je istina; istina, tama...«

Prozori su naizmjenično kloparali — iako nisam ništa čuo iz spavaće sobe, uopće ništa — a onda se lupanje zadrži na kuhinjskom prozoru. Drvo i metal pucketali su pod pritiskom.

Pomislih: *Ti si na straži. Stražariš za sebe i za Maxa. Onda naiđe još jedna misao: Ako otvoriš vrata, ako ga pustiš unutra, ako otvoriš kuhinjska vrata i vrata spavaće sobe, tebe će poštedjeti, tebi neće nauditi.*

Neprestano sam se borio protiv te druge misli i nagona koji me je poticao na nju. Činilo se da ne dolazi iz moga mozga, nego odnekle izvana. Tipkao sam »ford«, »buick«, tipove svih automobila što sam ih se uspio sjetiti »overland moon«, tipkao sam sve proste riječi, abecedu, i to malim i velikim slovima. Tipkao sam brojeve, znakove interpunkcije, tipke na tastaturi slijeva nadesno, odozgo dolje, a zatim sa svake strane obratno. Ispunio sam žuti list koji je zatim ispao, a ja sam mehanički nastavio tipkati, ostavljajući crne sjajne tragove na mutnocrnom valjku.

Onda je nagon poslao prejak da bih mu se mogao oduprijeti. Ustao sam i u iznenadnoj tišini prošao kroz hodnik prema stražnjim vratima, gledajući u pod i odupirući se, otežući svaki korak koliko god sam mogao.

Ruke mi dotakoše kvaku i dugi ključ u bravi. Tijelo mi se prisloni uz vrata koja kao da su se upirala prema meni, tako da sam osjećao da ih je samo moj protupritisak zadržavao da se ne rasprsnu u pljusak krhotina stakla i triješća.

Iz daljine, kao da se nešto događalo u nekom drugom svijetu, začuh kako sat na Sveučilištu odbija: jedan... dva...

A tada, više se nisam mogao odupirati: okrenem ključ i pritisnem kvaku.

Sva se svjetla ugasiše.

U tami, vrata se otvoriše mimo mene i nešto prođe kraj mene kao nalet hladnog crnog vjetra s prugama topline u sebi.

Začuh kako se vrata spavaće sobe širom otvaraju. Sat dovrši svoje udarce: jedanaest... dvanaest...

A onda...

Ništa... uopće ništa. Sav pritisak popusti, jedino sam bio svjestan da sam sam. Osjećao sam to duboko u sebi.

Nakon nekoliko minuta, čini mi se, zatvorio sam i zaključao vrata. Iz jedne sam ladice izvukao svijeću, upalio je i kroz stan prošao do spavaće sobe.

Max više nije bio u njoj. Znao sam da ga neće biti. Nisam znao koliko sam ga iznevjerio. Legao sam na krevet i nakon nekog vremena počeo jecati, a zatim sam zaspao.

* * *

Sljedećeg dana rekao sam pazikući za svjetla, a on me je čudno pogledao.

— Znam — odvrati — upravo sam jutros stavio novi osigurač. Nikad dosad još nisam vidio da osigurač tako izgori. Staklo na osiguraču je nestalo, a metal je uprskao cijelu unutrašnjost kutije.

Toga sam poslijepodneva dobio Maxovu poruku. Otišao sam na šetnju u park i sjedio sam na klupi kraj jezera, promatrajući površinu vode kako se mreška na povjetarcu, kad osjetih kako mi nešto gori na prsima. Za trenutak pomislih da sam ispustio opušak u vjetrovku. Uvukoh ruku unutra i dotakoh nešto vruće. Bio je to list zelenog papira što mi ga je dao Max. Sićušne niti dima vijugale su iz njega.

Razmotah ga i počeh čitati, dok mi je svitak u rukama postajao sve crnji:

Mislio sam da želiš znati da sam dobro prošao. Točno na vrijeme. Vratio sam se u svoju jedinicu. Nije loše. Hvala za držanje odstupnice.

Rukopis (umopis?) na pocrnjelom svitku odgovarao je onome na vrhu i na dnu lista.

Onda zeleni papir bukne i ja ga odbacim. Dva dječaka što su puštala po jezeru mali model jedrenjaka zagledaše se u papir što je nestajao u plamenim jezicima...

Znam dovoljno kemije da mogu znati kako će papir, natrljan

bijelim fosforom, buknuti u plamen kad se potpuno osuši. Znam i to da postoji nevidljiva tinta koja postaje vidljiva kad se ugrije. Sve se to moglo dogodili. To je kemija.

Također postoji i umopis, a tu sam riječ sam skovao. Pisanje na udaljenost — telegram u doslovnom smislu riječi.

Možda su u ovom slučaju obje mogućnosti povezane — misao s udaljenosti... s velike udaljenosti aktivira kemijsku tintu.

Ne znam, jednostavno ne znam. Kad se sjetim one posljednje noći s Maxom, sumnjam u neke njezine trenutke, ali u jedno nikad ne posumnjam.

Kad me družba upita:

— Gdje je Max? — samo slegnem ramenima.

Ali kad počnu pričati o povlačenjima u kojima su sudjelovali, o odstupnicama što su ih držali, sjetim se svoje odstupnice. Nikad im nisam pričao o njoj, ali nikad ne sumnjam u to da se uistinu dogodila.

Živko Prodanović:

Moana
(Veliko duboko more)

Viriamu je zamišljeno bacao kamenčiće u prozirnu vodu lagune i promatrao kako lelujajući lagano tonu na pjeskovito dno. Bio je tužan i zbunjen kao nikada do sada u svojih gotovo navršenih sedamnaest godina.

Sve je do sada bilo tako jednostavno, a ono što mu se događalo shvaćao je lako. Ona je voljela njega, on je volio nju. Nebo nad Oceanijom bilo je čarobno plavo, a život lijep.

No, jučer je ona samo protrčala kraj njega kao da ne postoji. Bez pozdrava, bez pogleda. Ništa! Kada bi samo znao što je učinio? Možda ga, ipak, nije opazila? Možda su je roditelji poslali nekamo? Treba reći Aita peapea, nije važno, baš me briga, ta dogovorili su se da će se sastati tek navečer, a zagrljaj ispod anani, narančina drveta, riješit će sve nedoumice.

Navečer nije došla.

Namui Mata ga izbjegava. Sada je bio siguran u to. Više ga ne želi vidjeti. A zašto mu ne kaže Ia ora na, dobar dan, Viriamu, bar da ga pozdravi, kad mu već ništa ne govori. Ako je posrijedi nesporazum lako će ga objasniti. A što ako se zaljubila u nekog drugog?

Viriamu zaista nije znao što da misli. A Namui Mata ima najljepši osmijeh na Raiaeti i na svim Otocima pod vjetrom, kolikogod da ih ima, a zacijelo i na cijelom Tahitiju. Sve do sada Viriamu je vjerovao da su taj osmijeh i divne crne oči samo njegove. Po svemu sudeći, morat će se razuvjeriti. A to je tako tužno. Ne, danas ga fare haapiiraa, škola, neće vidjeti. Tvrdoglavo će ostati ovdje na pijesku tahatai, plaže, i tugovati cijeli dan. I cijelu večer ako treba.

* * *

Sakriven u gustom obalnom šipražju ležao je Rau, jedini preživjeli član posade svemirskog istraživalačkog broda »Neg 11-14«. Ostali članovi posade bili su odavno mrtvi, a on je bio prisiljen sletjeti na ovaj nepoznati planet zvjezdanog sistema koji su tek počeli istraživati. Znao je da je planet naseljen i plašio se susreta s njegovim stanovnicima. Uređaj za blokadu emotivnih vibracija bio je pokvaren i Rau je strahovao pri pomisli kakvu mu bol i oštećenja mogu nanijeti ti stanovnici nepoznatog svijeta. Praktički nije imao izbora. Preostali uređaji jedva da su mu omogućili kakvo-takvo slijetanje na taj najbliži planet. Uostalom, do tada pregledani planeti bili su potpuno nepogodni za život. Brodu je bilo potrebno mnogo složenih popravaka, a njemu samome odmor.

I dok je brod ležao pohranjen na dnu mora, vjerojatno dobro sakriven, Rau je ležao na obali ne bi li išta saznao o nepoznatom svijetu koji će mu tko zna koliko dugo biti utočište, možda spasonosno, a možda i posljednje.

Rau je stigao iz dubina svemira i znao je da će njegovo upoznavanje planeta koji nije bio uveden u Registar poznatih nastanjenih svjetova i te koliko koristiti Galaktičkom bratstvu — ako se ikada vrati, ili ako uspije bar poslati kratku poruku o tome svijetu i nesreći što je zadesila njihov brod.

Do sada još nitko nije dokučio tajnu postanka i bilo je potpuno nepoznato kako se jedna jedina razumna vrsta, kolikogod bila na različitim tehničkim i civilizacijskim stupnjevima razvoja, uspjela raširiti po tako beskrajno velikom prostranstvu.

Stotine brodova nalik na Rauov istraživali su sve dohvatne krajeve svemira s jedinim ciljem: da unesu što više svjetla u tu najveću tajnu. Program istraživanja »Neg« bio je u punom zamahu. I on je, Rau, znanstvenik i pilot, mogao unijeti novu kariku u lanac poznatih činjenica. A da bi u tome uspio, mora preživjeti.

* * *

Namui Mata nije bila zadovoljna svojim postupcima. Uvrijedila je Viriamu bez valjana razloga. Istina, htjela se samo malo poigrati njegovim osjećajima da vidi kako će reagirati. A trebalo mu je i pokazati da nije on taj koji bira, već da je izabran jer je ona tako htjela. Sada je žalila zbog takva ponašanja. Viriamu nije došao u školu, nitko ga nije vidio i uzalud je čekala da se pojavi. Dobro je

kazala Farehau, njezina najbolja prijateljica: E mea haama, sramota je, ne smiješ se tako vladati. Ako nešto ili nekog nećeš, kaži to, budi otvorena, a nemoj se poigravati s ljudima. Ali što je učinjeno, učinjeno je. Uostalom, kakav je on to čovjek? Samo je dvije godine stariji od nje. Potražit ću ga i teie mahana, danas. Zaista ću to učiniti. Samo gdje je sada? Da li je odlutao svojim čamcem u ribolov? Možda je odveslao na otok Maupiti da posjeti svoje feui, rođake? Možda je to otok Maiaoiti? Ili rođaci žive u gradiću Taiohac na otoku Nukahiva? *Aaita petpea*, nije važno. Ako je više neće, ako joj ne oprosti njezin nepromišljeni postupak, sama je kriva.

Razmišljajući tako, Namui Mata, mala petnaestogodišnja Maorka, jedno od onih bezazlenih i lijepih stvorenja kojima Oceanija toliko obiluje, uputi se prema plažama laguno. U daljini je ugledala Viriamuov čamac izvučen na pješčanu obalu. Dakle, nije otplovio!

I tako je stigla do njega. Njezine crne oči sjale su čudnim sjajem kada je kazala:

— *Te kere nei au*, volim te.

On je jednostavno odgovorio:

— *Te nounou nei au*, želim te, a njezin pareo bio je skinut u vremenu koje je bilo potrebno da se izgovore te dvije rečenice.

* * *

Rau se odmarao u svojem skloništu, koje se ipak ne bi usudili nazvati udobnim odmaralištem. Razmišljao je o stanovnicima planeta na koji se morao spustiti u tako nepovoljnim okolnostima, čak bez najnužnijih prethodnih ispitivanja. Nije ga toliko plašila neizvjesnost vlastite sudbine, koliko mogućnost da cijelo putovanje istraživalačkog broda »Neg 11-14« i sav mučenički trud hrabre posade budu uzaludni.

Odlučio je da se pokrene. Od neodlučnosti nema nikakve koristi. Krenuo je prema pješčanoj plaži. Nije se osjećao najbolje i pitao se da li je razumno to što čini. Odjednom osjeti emotivne vibracije. Mozak mu je primao titraje nečijih osjećaja. Odahne. Ti osjećaji bili su kao tiha, divna glazba.

Rau, kao i svi pripadnici njegova svijeta, izmjenjivao je osjećaje mislima. On ih je »čuo«, »vidio«, »doticao« mislima. To nije bila

telepatija, već dugo vrijeme razvijana sposobnost emotivnog komuniciranja, koje je nekada davno, na početku njihova razvoja, potisnulo druge načine komuniciranja. Kasnije su upoznali da tri osnovna načela — ljubav, prijateljstvo i razumijevanje — postoje kao prihvaćen svevladajući temelj života svugdje u svemiru, ali da također, izmiješani s njima, postoje i mržnja, neprijateljstvo i nerazumijevanje, te grubost, nasilje, pohlepa, želja za vlašću i niz drugih oblika ponašanja koji su bili nepoznati u njihovu svijetu.

U susretu s drugim bićima, te različite emotivne odlike pokazale su se kao grubi i vrlo opasni napad na njihovu finu moždanu građu, pa su bili prisiljeni na putovanjima nositi složene uređaje za blokadu emotivnih vibracija. One su, jasno, i dalje postojale, ali im nisu stizale do mozga.

Kako je njegov uređaj bio oštećen i sasvim neupotrebljiv, Rau se plašio svakog susreta, ali primajući intenzivno ove osjećaje zaključio je da i stanovnici ovoga svijeta osjećaju kao i oni i da ga neće ozlijediti, bar ne zasad, dok emitiraju tako lijepe impulse.

Hrabro krene prema izvoru vibracija.

* * *

Namui Mata zavodljivom je kretnjom oblačila svoj pareo. Viriamu je ležao na pijesku i zadivljen promatrao njezino tijelo, kretnje, pitajući se da li se takva slika može zauvijek zapamtiti. Želio je tu sliku sačuvati za sva vremena te je pažljivo gledao Namui Matu,

Upravo je htio nešto kazati, kad Namui Mata stavi prst na usta i pokaže na nešto iza njegovih leđa. Neka nepoznata osoba, čudno odjevena, hodala je prema njima, lagano se klateći u hodu i malo teturajući. Bio je to vitak, visok stranac, nestvarno bijele puti i čudesno srebrne kose.

— *Tupapau*, duh — prošapta Namui Mata uplašeno — to je on, duh, koji noću napada ljude.

— Glupost — reče Viriamu, zauzimajući ipak ratoborno-zaštitnički položaj. — Tupapau ne izlazi za danjeg svjetla. To je zacijelo neki zalutali turist, *popaa*, bijelac, koji se odvojio od svojih.

— Ja se ipak bojim — reče Namui Mata.

Prostor oko djevojke ispuni se vibracijama straha.

Rau zastane. Vibracije su stigle do njega. Strah. Poznavao je taj

osjećaj i znao je da je uplašio to dvoje mladih. Vrlo su nalik na nas, samo su mnogo tamniji, pomisli. U znak prijateljstva digne ruku. (Tko bi znao kako se oni pozdravljaju. Možda kod njih to znači nešto sasvim drugo. Ali, ipak visoko uzdignuta ruka otvorena dlana raširenih prstiju svugdje znači dobronamjernost.)

Tako je, s visoko podignutom rukom stajao Rau iz svemira i promatrao ljubavni par s Raiateae, najvećeg među Otocima pod vjetrom. Oni su ga gledali i šutjeli.

— Možda se on boji nas — prošaputa Viriamu, iako ni sam nije previše vjerovao u svoje riječi.

— Nas, tebe i mene, da se netko boji? — Namui Mata pokrije rukom usta da se ne vidi smijeh. Tako nešto smiješno već dugo nije čula. — Tko bi se na ovome svijetu bojao tebe i mene? Zaista si smiješan, Viriamu.

Vibracije su opet bile ugodne. Rau im se približi.

* * *

Tako je Rau stigao na usamljeni otok Raiatea gdje su ga prihvatili dobrodušni domoroci. Ugodna klima, zdrava, prirodna hrana, izvorska voda i nadasve ljubazni ljudi ubrzali su njegovo ozdravljenje. Još nekoliko dana, mislio je Rau, i bit ću potpuno sposoban da se uhvatim ukoštac s popravkom broda. To će, istina, duže potrajati, ali je život na Raiateai tako lijep da se već sada moram brinuti kako ću uopće napustiti tako ugodno mjesto.

Istina, nitko mu nije vjerovao kad je, nevješto natucajući nekoliko naučenih rjieči, a još više služeći se rukama i crtežima na pijesku, pokušao svojim domaćinima ispričati da je stigao iz svemirskih dubina. Smijali su mu se glasno i odmahivali rukom. Ipak, nitko mu nije zamjerao, ta sami su bili pravi majstori u izmišljanju različnih priča i veselom uveličavanju i najmanjih dogodovština iz vlastitog, a još više iz tuđeg života. Njihova ga je nevjerica u istinitost njegove priče opčinjavala upravo toliko koliko je i Rauova upornost uveseljavala domoroce.

A voljeli su ga, jer je bio blag i pun razumijevanja. Uviđali su da Rauovo zanimanje za njihov život nije površno, da su njegovi pokušaji učenja jezika iskren napor da se približi njihovu svijetu. A iskazujući ljubav prema djeci stekao je neograničeno povjerenje, jer sigurno je da nitko na svijetu ne voli toliko djecu kao stanovnici tih otoka izgubljenih u nepreglednim prostorima Tihog oceana.

* * *

Rau nije znao da je *paraparau*, brbljanje, toliko omiljelo u domorodaca i da je zahvaljujući pričama o svom nebeskom porijeklu rasprostro glas o sebi po mnogim krajevima Oceanije.

Kada je jednog dana, dovoljno oporavljen da se uhvati ozbiljna posla, stigao na obalu i daljinskim radio-odašiljačem, koji mu je sve vrijeme bio na ruci poput ručnog sata, dao nalog svemirskom brodu da izroni i kada je pred udivljenirn očima domorodaca vitki, kao raketa dugi brod postavio u pravilan položaj na pijesku, svi su se silno zaprepastili.

* * *

Već nakon nekoliko dana do Raiateae je stigao patrolni čamac iz Papetea. U daljini vidjele su se uniformirane osobe kako kroz dalekozore motre što se zbiva na obali. Vrlo su pažljivo plovili lagunom. Bili su daleko, pa im Rau nije mogao osjetiti vibracije. Čudio se da ljudi na takvom brodu, tehnički naprednijem od domorodačkih čamaca, ne pristaju uz obalu i ne pokazuju više zanimanja za njega. No, to je bila njihova stvar, na planetu ljubaznih ljudi kao što je ovaj nema razloga da se plaši, i Rau je, pošto im je nekoliko puta prijateljski mahnuo rukom, nastavio popravljati navigacijske uređaje.

Svemirski brod, nalik da dugačku raketu, ležao je danima na obali, dok su mu metalni dijelovi blistali na suncu. Rau je dovršavao popravak najvažnijeg dijela navigacijskog uređaja kada je zatutnjilo nebo. Lagunu su u brišućem letu nadlijetali nadzvučni bombarderi, iznad nevisokog brda hrlili su helikopteri. Iza obližnjeg rta pojavili su se brzi čamci, dojurili do obale — i već su, prema mjestu gdje je stajao zbunjeni Rau, sa svih strana jurišali do zuba naoružani vojnici.

Rau je pokrio uši rukama, kao da može zaustaviti zlokobne vibracije. Ništa nije pomagalo. Snažne vibracije mržnje i bijesa već su mu raskidale nježno moždano tkivo. Zrak je bio ispunjen vibracijama nasilja i želje za ubijanjem. Rau je pokušao pobjeći, ali je unaprijed znao da neće uspjeti.

Ljudi su poput velikog dubokog mora — pomislio je, osjećajući da mu više nema spasa. — Oh, kako sam mogao tako pogriješiti, trebalo je da znam kako mirno more uz pješčanu obalu ima i svoje tamne dubine...

Rau je bio mrtav.

* * *

Namui Mata gledala je prezrivo vojnike okupljene oko svemirske rakete. Bližila se topla noć Južnih mora.

— Zašto ste bili okrutni prema njemu? On je bio najnježniji stvor na cijelom svijetu — reče Namui Mata, petnaestogodišnja Maorka i zaplače.

— Gubi se derište jedno! — uzvikne oficir.

Namui Mata nije imala namjere bježati. Oficir izrekne neku zapovijed ljutito i jedan vojnik gruba lica udari Namui Matu kundakom u leđa.

— To neće ništa promijeniti — reče Namui Mata i pogleda prema dalekim zvijezdama.

Cordwainer Smith:

On the Gem Planet

Preveo Žarko Vodinelić

Na planetu dragulja

Kad je Casher O'Neill stigao na Pontoppidan, ustanovio je da se glavni grad s pravom naziva Andersen.

Bilo je to drugo stoljeće ponovnog otkrića čovjeka. Ljudi su posvuda uzimali stara imena, učili stare jezike, prihvaćali stare običaje, koliko su god brzo roboti i niži ljudi mogli pronalaziti podatke iz zaboravljenih zvjezdoleta ili iz podzemnih ruševina na samom Ljudskom Domu.

Casher je sve to dobro znao i ta ga je spoznaja stajala skupo. Ponovna akulturacija odvela ga je u revoluciju i progonstvo. Došao je s lijepog suhog planeta Mizzera. On je sam bio nećak uništenog bivšeg vladara Kurafa čija je zbirka nepodobnih knjiga neko vrijeme bila bez premca u nastanjenom dijelu galaksije. Ostao je po strani, napol odobravajući, kad su pukovnici Gibna i Weddera preuzeli planet u ime reforme. Uzalud je preklinjao Instrumentarij za pomoć kad je Wedder postao tiranin, a sad putuje među zvijezdama tragajući za ljudima ili oružjem koji bi mogli uništiti Weddera i ponovo pretvoriti Kaheer u raskošan, sretan grad kakav je bio nekad.

Osjećao je da nema puno nade kad je sletio na Pontoppidan. Ljudi su bili srdačni, prijateljski raspoloženi, inteligentni, ali nisu imali razloga radi kojega bi se borili, ni oružja kojim bi se borili, ni neprijatelja protiv kojih bi se borili. Nisu imali mnogo smisla za javni život, kakav je Casher O'Neill upoznao na svom rodnom

planetu Mizzeru. Zaokupljale su ih sitnice.

Štoviše, kad je stigao na njihov planet, Pontoppidanci su bili neopisivo uzbuđeni zbog konja.

Konj! Tko još mari za jednoga konja. Sam Casher O'Neill je tako rekao:

— Što vas se tiče konj? Imamo ih mnogo na Mizzeru. To su četveroručna bića, osam puta su teža od čovjeka, a na svakoj od četiri ruke imaju samo jedan prst. Nokti su im vrlo čvrsti i omogućuju im da brzo trče. Zato ih naši ljudi imaju, za trčanje.

— Zašto trče? — upita pontoppidanski nasljedni diktator. — Zašto trče kad mogu letjeti? Zar nemate ornitoptere?

— Ne trčimo na njima bez cilja — odgovori ljutito Casher — Tjeramo ih da se međusobno natječu, a onda isplaćujemo nagradu onome koji trči najbrže.

— Ali tada — opet će Philip Vincent, nasljedni diktator — dobivate vrlo nelogičnu situaciju. Kad iskušate te četveroprste stvorove, znate koliko brzo svaki od njih može trčati. Što onda? Čemu sve to?

U razgovor se umiješa njegova nećakinja, sićušna i krhka, manja nego što se to Casheru O'Neillu sviđalo kod žena. Imala je jasne sive oči, oštre obrve, vrlo neprirodnu frizuru od srebrnastosmeđe kose i najsenzualnija ustašca što ih je ikad vidio. Prilagodila se mjesnom običaju tako što je lice premazala nekakvim puderom ili kremom koja je bila ružičasta poput kože, ali s blijedoljubičastim nijansama. Na dvadesetdvogodišnjakinji takav bi raspored boja obično djelovao vrlo neugodno, ali na Genevievi je to bilo ugodno oku, iako malo neuobičajeno. Dobivao se dojam da je ona sretno dijete što se igra odrasle osobe i to čini veselo i dobro. Casher je znao da je teško procijeniti dob stanovnika na tim udaljenim planetima. Genevieve bi mogla biti i stara dama nakon svog trećeg ili četvrtog podmlađivanja.

Sumnjao je, međutim, u to kad ju je bolje pogledao. Ono što je zatim rekla bilo je logično, svojstveno mladoj osobi i drsko:

— Ali, ujače, pa oni su životinje!

— Znam to — progunđa ovaj.

— Ali, ujače, zar ne shvaćaš?

— Prestani govoriti »ali ujače« i reci mi što zapravo misliš — obrecne se diktator s ljubavlju.

— Životinje su uvijek nesigurne.

— Dakako — odvrati ujak.

— Zato je to igra, ujače — nastavi Genevieve. — Nikad ne mogu biti sigurni da će bilo koja od njih dvaput učiniti isto. Zamisli uzbuđenja — prekrasna velika stvorenja sa Zemlje trče naokolo na svoja četiri srednja prsta, a pod noktima im iz tla iskače drago kamenje!

— Uopće nisam siguran da se to tako događa. Osim toga, Mizzer je možda prekriven nečim dragocjenim, kao što su zemlja ili pijesak, umjesto dragog kamenja kakvo imamo na Pontoppidanu. Znaš i sama kakvi su tvoji cvjetnjaci s bogatom, toplom, vlažnom, mekanom zemljom?

— Dakako da znam, ujače. Znam i koliko si platio za njih. Bio si vrlo darežljiv. Još si darežljiv — doda diplomatski, bacivši pogled prema Casheru O'Neillu da vidi kako se ta obiteljska poniznost sviđa posjetiocu.

— Nismo toliko bogati na Mizzeru. Uglavnom je prekriven pijeskom, a oko Dvanaest Nilova, naših velikih rijeka, nalaze se plodne površine.

— Vidjela sam slike rijeka — reče Genevieve. — Zamisli da živimo na cijelom svijetu od tvari u cvjetnjacima!

— Zaboravljaš o čemu razgovaramo, draga moja. Raspravljali smo o tome zašto bi netko donio konja, samo jednoga konja, na Pontoppidan. Valjda bi se konj mogao sam sa sobom utrkivati ako bi čovjek imao štopericu. No da li bi to bilo zabavno? Bi li ti to učinio, mladiću?

Casher O'Neill je pokušao biti uglađen.

— Mi smo kod kuće imali mnogo konja — reče. — Vidio sam kako je moj ujak jednom mjerio koliko brzo mogu trčati.

— Tvoj ujak? — upita diktator sa zanimanjem. — Tko je bio tvoj ujak da je mogao imati sve one četveroprste »konje« što trče naokolo? Sve su to životinje sa Zemlje i vrlo su skupe.

Casher osjeti kako se približava onaj niski, polagani udarac s kojim se suočavao već toliko puta, osjeti kako dolazi iz cijelog

vanjskog svijeta i prodire mu u trbušnu šupljinu.

— Ujak — mucao je — moj ujak — mislio sam da znate — bio je stari diktator Mizzera, Kuraf.

Philip Vincent skoči na noge, vrlo okretno za tako debelog čovjeka. Mlada dama, Genevieve, zgrabi ovratnik svoje haljine.

— Kuraf! — poviče stari diktator. — Kuraf! Čuli smo za njega, čak i ovdje. No zar niste vi mizerski rodoljub, a ne jedan od Kurafovih ljudi?

— On nema djece... — poče Casher objašnjavati.

— Dakako, s takvim navikama! — prekine ga starac.

— ... a ja sam njegov nećak i nasljednik. Međutim, ne pokušavam ponovo uspostaviti diktaturu iako bi trebalo da ja budem diktator. Samo se želim riješiti pukovnika Weddera. On je uništio moj narod i ja tražim novac ili oružje ili pomoć kako bih oslobodio svoju domovinu. — U tom su trenutku, Casher O'Neill je znao, ljudi obično počinjavali vjerovati njegovoj priči ili su je potpuno odbacivali. Ako mu nisu povjerovali, nije baš mogao mnogo toga učiniti. Ako jesu, bar bi pokazali simpatije. Dosad mu nitko nije pružio pomoć, samo simpatije.

Instrumentarij nije htio pokrenuti akciju protiv pukovnika Weddera, ali je mladome Casheru O'Neillu dao svemirsku propusnicu — nešto što običan čovjek ne bi mogao kupiti ušteđevinom u stotinu života. (Njegov je stari opsceni ujak u međuvremenu otišao u Sunčanu uvalu na Thiolleu, planetu odmarališta, da proživi svoje godine između kockarnice i plaže). Casher O'Neill je držao savjest Mizzera u svojim rukama. Jedini je on, od svih zvjezdanih putnika, mario da se bori za slobodu Dvanaest Nilova. Ovdje, sada, u ovoj sobi, našao se na prekretnici.

— Neću ti dati ništa — reče nasljedni diktator, ali je to rekao prijateljski. Nećakinja ga poče povlačiti za rukav. Starac nastavi: — Prestani, djevojčice. Neću ti dati ništa ako pripadaš društvu onog pokvarenog Kurafa, osim ako...

— Sve, sve, samo da dobijem pomoć ili oružje da odem kući na Dvanaest Nilova!

— Dobro, onda. Osim ako mi otvoriš svoj um: Ja sam dobar telepat.

— Da vam otvorim svoj um! Ama, zašto? — zaprepasti se

Casher O'Neill od te neobične nepristojnosti. Različiti su ga ljudi i vladari pitali mnogo toga neobičnog, ali nitko dosad nije bio tako hladnokrvno drzak da ga zatraži da otvori svoj um. — Zašto baš vi? — nastavi. — Što biste vi time dobili? Nema ništa osobito u mome umu.

— Da budem siguran — odgovori nasljedni diktator — da nisi previše pošten i odlučan u svojim uvjerenjima. Ako si potpuno siguran u ono što želiš učiniti, mogao bi postati drugi pukovnik Wedder i izvrgnuti svoj narod mnogim patnjama a sve za utopiju što se nikad ne ostvaruje potpuno. Ako te uopće nije briga, mogao bi biti kao tvoj ujak. On nije pričinio nikakvu stvarnu štetu. Ugurao je svoj planet u mrak i imao je neke čudne navike zbog čega se o njemu počelo govorkati među zvijezdama. On nikad u životu nije ubio čovjeka, je li?

— Ne — odgovori Casher O' Neill — nikada. — Osjeti olakšanje što je mogao izreći bar neku dobru malenkost o svom ujaku. Bilo je vrlo, vrlo malo toga što se moglo reći u prilog Kurafu.

— Ne sviđaju mi se stari ljigavi razvratnici poput tvoga ujaka — nastavi Philip Vincent — ali ih i ne mrzim. Oni ne nanose mnogo štete drugim ljudima. Zapravo, oni štete jedino sebi. Ipak rasipaju materijalna dobra, kao što su ti konji što ih imate na Mizzeru. Mi nikad ne bismo donijeli živa bića na Pontoppidan samo da se igramo s njima, a dobro znaš da nismo siromašni. Nismo Stara Sjeverna Australija, ali sasvim dobro zarađujemo.

To je, pomisli Casher O'Neill, najskromnija izjava godine, ali on je bio pažljiv mladić s mnogo toga na kocki i zato nije ništa rekao.

Diktator ga pogleda lukavo. Cijenio je Casherov taktični muk. Genevieve ga ponovo povuče za rukav, ali on je smiri mrkim izrazom lica.

— Ako — reče nasljedni diktator — ako — ponovi — izdržiš dvije kušnje, dat ću ti zeleni rubin velik kao moja glava, naravno, dopusti li mi to moj Parlament. No mislim da ih mogu nagovoriti. Najprije mi moraš dopustiti da zavirim u tvoj um kako bih bio siguran da nemam posla s još jednom poštenom budalom. Ako si previše pošten, glup si i opasan za čovječanstvo. Počastit ću te i ispratiti s planeta što brže. Druga kušnja se sastoji u tome da riješiš zagonetku o konju. Jedinom konju na Pontoppidanu. Zašto je ta životinja ovdje? Što da učinimo s njom? Ako je dobra za jelo, kako

da je pripremimo? Ili da je prodamo nekom drugom svijetu, na primjer tvom planetu Mizzeru, koji, čini se, cijeni konje?

— Hvala vam... — poče Casher O'Neill.

— Ali, ujače... — prekine ga Genevieve.

— Tišina, draga moja, pusti mladića neka govori — naredi joj diktator.

— ...sve što sam htio upitati — nastavi Casher O'Neill — jest: čemu služi zeleni rubin? Čak nisam niti znao da postoje zeleni rubini.

— To je, mladiću, pontoppidanski specijalitet. Naša se geologija temelji na ultrateškoj kemiji. Naš planet je nekad bio dio planeta koji je implodirao. Upotreba dragulja je jednostavna. Zelenim rubinom možeš stvoriti laserski snop koji će za tren oka spaliti tvoj grad Kaheer. Mi nemamo oružja niti vjerujemo u nj i zato ti neću dati oružje. Morat ćeš još dalje putovati da nađeš neki brod i napravu u koju ćeš položiti svoj zeleni rubin. Ako ti ga dam. No bit će to korak naprijed u borbi s pukovnikom Wedderom.

— Hvala vam, hvala vam, prečasna ekscelencijo! — poviče Casher O'Neill.

— Ali, ujače — reče Genevieve — nije trebalo da izabereš to dvoje, jer ja već znam rješenja.

— Saznala si sve o njemu nekom svojom metodom? — upita nasljedni diktator.

Genevieve se zarumeni pod svojom ljubičastom temeljnom kremom.

— Znam dovoljno da mogu znati rješenja.

— Kako ti to znaš, draga moja?

— Jednostavno znam — odvrati Genevieve.

Njezin ujak ništa ne reče na to, samo se nasmiješi široko i popustljivo kao da je sve to čuo već prije. Ona udari nogom o pod.

— Znam i o konju. Sve znam,

— Jesi li ga vidjela?

— Nisam.

— Jesi li govorila s njim?

— Konji ne govore, ujače.

— Većina nižih ljudi govori — odvrati on.

— To nije niža osoba, ujače. To je obična, nepromijenjena, stara životinja sa Zemlje. Nikad nije govorila.

— Što ti, dakle, znaš, zlato moje? — Ujak je bio ljubazan, ali mu se u glasu nazirala vibracija nestrpljivosti.

— Snimila sam to. Cijelu priču. Priču o pontoppidanskom konju. Osim toga sam je i obradila. Htjela sam ti je jutros pokazati, ali su tvoji ljudi poslali ovog mladića.

Casher O'Neill s isprikom u očima pogleda Genevieve. Nije to opazila. Promatrala je ujaka.

— Budući da si se toliko trudila, da je pogledamo. — Okrene se svojim slugama. — Donestite stolice i piće. Znate što ja pijem. Mlada dama će popiti čaj s limunom. Pravi čaj. Hoćeš li ti kavu, mladiću?

— Imate kavu? — poviče Casher O'Neill. Čim je to rekao, shvati da je rekao glupost. Pontoppidan je bogat planet. Na većini svjetskih tržišta kilogram kave stoji oko dvije ljudske godine rada. Ovdje buldožeri lome drago kamenje dok pune mnogobrojne trgovačke brodove.

Postavljene su stolice. Pića su stigla. Nasljedni diktator se za trenutak izgubio u smeđem studiju, kao da želi razmišljati o svom obećanju Casheru O'Neillu. Čak je progunđao prema mladiću:

— Naša pogodba stoji? Ne osvrći se na moju nećakinju.

Casher živo kimne glavom. Starac se ponovo poče mrštiti na sluge dok u sobu nije doskakutao čovjek-tigar, noseći poslužavnik s akrobatskom preciznošću. Stolice su već bile na svojim mjestima.

Ujak izvuče stolicu svojoj nećakinji, naređujući joj tako da sjedne. Casheru O'Neillu kimne glavom da sjedne s druge strane. Zatim naredi: — Zamračite svjetla ...

U sobi nasta polutama.

Ljudi bez ikakvih naređenja zauzeše svoja mjesta iza tri glavna sjedala, a niži ljudi čučnuše ili sjedoše na klupe i stolove iza njih. Nitko nije ništa govorio. Casheru O'Neillu je bilo jasno da je Pontoppidan vrlo organizirano mjesto. Poče se pitati ima li nasljedni diktator uopće mnogo posla ako toliko vremena troši na jednog jedinog konja. Možda je on zapravo samo naređivao svojoj

nećakinji i promatrao robote kako utovaraju drago kamenje u kamione, a niži ih ljudi važu, razvrstavaju i ispisuju račune kupcima.

* * *

Nije bilo ekrana; bio je to vrlo dobar aparat.

Pojavi se planet Pontoppidan, dok je njegovo bezračno blještavilo odavalo očite znakove obilja minerala što se mogu pronaći.

Povremeno bi se pojavljivale velike kupole, poput one u kojoj je smještena vladarska palača.

Genevievin je glas malo djetinjast, impulzivan, a ipak s notom poučnosti, pričao priču o planetu. Kao da film nije pripremila samo za svoga ujaka nego i za posjetioce s druge strane svijeta. Ama, to je ono! — razmišljao je Casher O'Neill. Ako ne proizvode mnogo hrane, osim u hidroponičkim staklenicima, i ako nemaju pravih ljudskih mjesta, moraju trgovati, a to znači da imaju mnogo posjetilaca, mnogo posjetilaca.

Priča je bila zanimljiva, ali je sama djevojka bila još zanimljivija. Lice joj je sjalo u nemirnoj svjetlosti što se s likova - metar ili možda malo više od poda — odbila po sobi. Casher O'Neill pomisli da još nikad nije vidio ženu u kojoj su se tako neobično sjedinjavali inteligencija i šarm, Ona je bla djevojka, djevojka cijelim svojim bićem, ali je također bila vrlo pametna i zadovoljna što je pametna. Bio je to znak sretnog života. Ustanovi da je potajno promatra. Jednom ju je uhvatio kako i ona njega promatra, također potajno. U tami su se oboje mogli pretvarati da se to dogodilo slučajno pa se nisu zbunili.

Njezina je priča došla do dupsija, golemih kanjona što su se kao duboke brazgotine usijecali u površinu planeta, Neki od prizora u boji oduzimali su dah, Casher O'Neill je, kao mizerski »izabranik«, imao dovoljno vremena da razgleda neopscene dijelove zbirki svoga ujaka i vidio je slike s najzuzetnijih svjetova.

Nikad nije vidio ništa poput toga. Na jednoj se slici vidio zalazak sunca na stijeni visokoj šest kilometara od tvari koja je, činilo se, bila čisti smaragd. Čudna svjetlost s malog, prodornog, ljubičastog pontoppidanskog sunca prelijevala se kao živa voda preko strmine od dragulja. Čak je i umanjena slika — metar sa metar — bila dovoljna da ostavi nevjerojatno snažan dojam.

S dna dupsija izbijala je para u neobičnim valjkastim stupovima koji su se — tako se činilo — raspadali kad bi dostigli visinu dva ili tri čovjeka. Snimljeni glas Genevieve tvrdio je kako vrlo rijetka atmosfera Pontoppidana neće biti za disanje još 2520 godina jer naseljenici ne žele rasipati bogatstvo na luksuz poput disanja kad cijeli planet ima samo 60,000 stanovnika. Radije se kreću s maskama na glavi, a blago troše drukčije. Naposljetku, imaju i svoje gradove pod kupolama, od kojih su neke mnogo kilometara u promjeru. Osim toga, za svoju su hidroponiju uvezli čak 7,2 hektara vrtnoga tla, dubokog 5,5 centimetara, zajedno s dovoljno vode da bi im vrtovi bili bogati i plodni. Donijeli su i crve, po cijeni od osmokaratnog dijamanta za živoga crva, Kako bi im tlo u vrtovima bilo rahlo i živo.

Genevievin je glas ponosno odzvanjao dok je nabrajala dostignuća svoga naroda, ali se u nj uvukla tuga kad se vrtila na dupsije,

— ... iako bismo željeli živjeti, u njima i razviti njihovu atmosferu, ne usudimo se to učiniti. U njima je previše radioaktivnosti. Gejziri sami možda i nisu povremeno kontaminirani. Ovako ih samo gledamo. Nijedan od njih nikad nije bio nastanjen, osim Bokovskog dupsija, odakle potječe konj. Pogledajte sljedeću sliku.

Kamera sune uvis, gore, s površine planeta. Najprije je lutala po planinama dijamanata i dolinama turmalina, a onda se zaustavi na plavocrnom unutrašnjem prostoru. Na jednom su se kanjonu (promatrano s visine) uočavali groteskni oblici ženskih bokova i nogu, kao da se gornji dio tijela raspao u sudaru brežuljaka, nakon čega je nastala svijetla, gotovo blještava Sjeverna dolina.

— To je — progovori stvarna Genevieve, pretičući svoj glas na ekranu — Bokovski dupsi. Ondje, vidite li nešto plavo? To je jedino jezero na cijelom Pontoppidanu. Sad ćemo se spustiti do pustinjakove kuće.

Casheru O'Neillu se gotovo zavrti u glavi kad se kamera s vrha planeta sunovratila u dubine nepreglednoga kanjona. Činilo se da se rubovi kanjona gotovo pomiču kao usne usporedo s poniranjem, otvarajući se i uvijajući kao da ih hoće progutati.

Iznenada se zaustaviše kraj lijepog jezerca.

Na obali je stajala mala koliba.

Na vratima je sjedio čovjek — mrtav.

Njegovo je tijelo ondje bilo dugo vremena; već je bilo balzamirano.

Genevievin je snimljeni glas tumačio:

— ... po sjevernoaustralskom zakonu i običaju, rekli su mu da je došao red na njega. Rekli su mu da ode k Umirućem konju jer više nije bio prikladan za život. U Staroj Sjevernoj Australiji toliko su bogati da svakome daju živjeti koliko hoće, sve dok se starac više ne može pomlađivati, osim ako ne postane prava napast za svoje bližnje. Ako se to dogodi, pozovu se u Kuću umirućih gdje tjednima ili danima kriče i dašću u deliriju sreće, a naposljetku umru od prekomjerne sreće i uzbuđenja...

Onda joj glas zastane, čak i na snimku.

— Nikad nismo saznali zašto je ovaj čovjek to odbio. Stajao je na vrhu planeta i rekao da je vidio Bokovski dupsi. Rekao je da je to najljepše mjesto na svim svjetovima i da ondje želi sagraditi kolibu i živjeti sam, sa svojim prijateljem koji nije čovjek. Mislili smo da je to neki mali kućni ljubimac. Kad smo mu rekli da je Bokovski dupsi vrlo opasan, odgovorio je da mu to uopće nije važno jer on je ionako star i umire. Onda je ponudio da nam plati dvanaest puta više od našeg planetarnog prihoda ako mu iznajmimo dvanaest hektara pod uvjetom da uživa potpunu privatnost. Bez snimanja i skanera, bez posjetilaca, samo samoća i priroda. Zvao se Perino. Moj pradjed je samo tražio pismenu potvrdu transakcije. Kad je platio najamninu. Perino je zatražio da ga ostave samoga čak i kad umre. Nije htio da ni ga raketom prebace u pontoppidansku orbitu ili da krene na vrlo spori put nikamo, što mnogi ljudi žele. Dakle, ovo je prva snimka starca. Snimili smo ga kad se svjetlo ugasilo u Ljudskoj sobi, a jedan od ljudi-tigrova nam je rekao kako je siguran da u Bokovskom dopsiju više nema ljudske svijesti. Nikad nismo ni pomišljali na ljubimca. Naposljetku, nikad ga nismo slikali.

Zatim su uveli robota u kontrolnu sobu i on je govorio nešto vrlo uzbuđeno starim Zajedničkim jezikom.

— Ljudi, ljudi! Tražim procjenu! Pokretni objekt izlazi iz Bokovskog dupsija. Objekt ima nepravilan oblik. To nije pravilan objekt. Ne bi se smio pojaviti, ali se ipak pojavljuje. Ljudi, recite mi, ljudi, recite mi. Da uništim ili da ne uništim? To je nepravilan objekt. Trebalo bi da pada, a ne da se diže. Izlazi iz Bokovskog

dupsija.

Klik! — prekine se robotovo brbljanje. Pojavi se žena graciozna oblika. Iz prirode njezinih kretnji i laganog, elegantnog hoda, Casher O'Neill zaključi da je vjerojatno mačjeg podrijetla, ali ništa u njezinu odijevanju ni u vladanju nije odavalo da je niža žena.

Žena osvijetli ekran.

Micala je ruke u zraku ispred sebe, kao što slijepac napipava put.

Na slici unutrašnjeg ekrana pojavi se lice.

Kakvo lice! — pomisli Casher O'Neill i začuje druge ljude oko sebe u projekcijskoj dvorani.

Konj!

Zamisli lice novorođene mačke, mislio je Casher. Mizzer je pun mačaka. Ali zamisli lice s golemim ustima, s velikim žutim zubima, s nosom nezamislivo dugim. Zamisli prijateljske oči. Na slici su se opretale amo-tamo od naprezanja, ali u njima nije bilo ničeg neprijateljskog. Bile su to krotke, prijateljske oči. Dva smiješna uha stršala su uvis, a maleni čuperak zlatne kose nazirao se na vrhu glave između ušiju.

Prizor je bio i malo komičan. Žena-mačka bila je iznenađena koliko i promatrači. Srećom, okrenula je prekidač za nuždu pa je ne samo opazila konja nego su joj i glas i kretnje snimljeni dok ga je otkrivala promatračima.

Genevieve šapne:

— Naknadno smo otkrili da je to palomimo, vrlo izuzetna vrsta konja. Perino ga je učinio besmrtnim ili gotovo besmrtnim.

— Šš! — oglasi se njezin ujak.

Na ekranu unutar ekrana vidjela se žena-mačka kako maše rukama. Perspektiva se proširi.

Konj je imao četiri ruke, a nije imao nogu, odnosno četiri noge, a nije imao ruku, kako god želite.

Konj se probijao po niskoj usjeklini od rubina što je vodila iz Bokovskog dupsija. Teško je soptao. Boce s kisikom mahnito su se njihale na njegovim bokovima dok se uspinjao. Mora da je nešto bio ugledao, možda sliku žene-mačke jer je govorio:

— Vaj-jaj- jaj-jaj-vaj-jaj!

Žena-mačka u bližoj slici govorila je vrlo razgovijetno:

— Reci svoje ime, dob, vrstu i ovlaštenje po kojemu se nalaziš na planetu. — Govorila je jasno i što je mogla autoritativnije.

Konj ju je očito čuo. Uši mu se nakrenuše naprijed. Odgovor mu se, međutim, nije mijenjao:

— Vaj-jaj-jaj!

Casher O'Neill shvati da ga je obuzelo raspoloženje sa slike i da je promatrao konja onako kako bi ga ljudi s Pontoppidana promatrali. Kad je dobro razmislio, zaključi da konj nije ništa osobito prema standardima Dvanaest Nilova i Male konjske tržnice u gradu Kaheeru. Bio je to stari pastuh. Više nije bio za rasplod, a vjerojatno ni za jahanje. Zlatna dlaka mu je bila posijedjela, a zubi su mu se istrošili. Na tijelu su mu se vidjele brojne ozljede i opekotine. Jedino se još mogao ubiti, sasjeći i upotrijebiti kao hrana za trkaće pse. No ništa nije rekao ljudima oko sebe. Oni su još bili potpuno obuzeti slikom. Žena-mačka ponovi:

— Ti se ne zoveš Vajajaj. Pravilno se identificiraj, najprije ime.

Konj joj odgovori istim riječima, samo višim tonom. Očito zaboravljajući da je snimila svoj govor na ekranu za nuždu, žena-mačka reče:

— Pozvat ću prave ljude ako ne odgovoriš! Bit će ljuti što ih uznemiravam!

Konj zakoluta očima prema njoj i ne odgovori ništa.

Žena-mačka pritisne dugme za nuždu. Nije se mogao vidjeti drugi komunikacijski ekran što se rasvijetlio, ali se ona jasno čula:

— Želim ornitopter. Velik. Hitno je.

Iz pokrajneg ekrana začuje se mrmljanje.

— U Bokovski dupsi. Ondje se nalazi neko niže biće. U tolikoj je nevolji da neće govoriti. — Činilo se, na ekranu pored nje, da je konj shvatio smisao poruke, ako ne i riječi, jer je ponovio:

— Vaj-jaj-vaj-jaj-jaj!

— Vidite — reče žena-mačka osobi na drugom ekranu. Tako govori. Očito je hitno.

Iz drugog ekrana začuje se tanak udaljen glas dvostruko

snimljen:

— Glupačo, ženo-mačko! Nitko ne može upravljati ornitopterom u dupsiju. Reci svom glupom prijatelju da se vrati na dno dupsija, a mi ćemo ga pokupiti raketom.

— Vaj-jaj-jaj! — govorio je konj nestrpljivo.

— On nije moj prijatelj — reče žena-mačka pomalo zlovoljno. — Pronašla sam ga prije nekoliko minuta. Traži pomoć. Svaki idiot to može vidjeti. Čak i ako ne zna njegov jezik.

Slika nestane.

Zatim se pojavi prizor na kojemu su se vidjeli sićušni ljudi kako reflektorima pretražuju neizmjerno visoku stijenu. Povremeno bi snažna zraka svjetlosti bljesnula s površine stijene. Poluprozirna površina stijene doimala se gotovo kao red sablasnih prozora iza kojih su se svjetla palila i gasila kako su se pomicali reflektori.

Daleko u dubini nazirao se nekakav crveni odsjaj. Vatra je dolazila iz unutrašnjosti planine.

Čak ni s teleskopskim lećama snimatelj nije uspio približiti crvenkasti sjaj. Na jednoj je strani bio lik konja, njegove četiri ruke raširene pod nemogućim kutovima dok je čvrsto prianjao uz pukotinu. S druge strane vatre nazirale su se još sitnije ljudske figure koje su pokušavale namjestiti nekakvu omču kojom bi dosegle konja.

Iz nekog čudnog razloga u vezi s tehnikom snimanja, glasovi su se čuli vrlo jasno, čak i teško, umorno disanje staroga konja. Povremeno bi izgovorio jednu od posebnih konjskih riječi i činilo se da je to granica njegova rječnika. Bilo je očito da promatra ljude koji su ga čvrsto uvjeravali u svoje prijateljstvo. Njegove krupne, krotke, žute oči kolutate su mahnito u svjetlosti reflektora i činilo se da je zadrhtao svaki put kad bi pogledao dolje.

Casheru O'Neillu sve je to bilo potpuno shvatljivo. Dno Bokovskoga dupsija nigdje se nije moglo opaziti. Konj je, iako se služio samo naraslim noktima svojih srednjih prstiju pri usponu, uspio savladati četiri od šest kilometara goleme stijene.

Glas čovjeka-tigra zvučao je vrlo jasno u skupini ljudi, nižih ljudi i robota koji su se mučili na prednjoj strani stijene.

— To je riskantno, ali ne previše. Ja sam težak šest stotina kilograma i, znate, mislim da se nikad još nisam morao poslužiti

cijelom svojom snagom, otkako sam bio mladunče. Znam da mogu skočiti preko vatre i pomoći onom stvorenju. Mogu čak i omotati konopac oko njega tako da se neće poskliznuti i pasti nakon napora što ga je uložio. I rada što ga je obavio — doda čovjek-tigar sumorno. — Možda bih ga jednostavno mogao uzeti u naručje i skočiti natrag s njim. Bit ću potpuno siguran ako nas svežete sigurnosnim konopcima. Naposljetku, nikad nisam vidio nespretnije stvorenje za penjanje. Ti prsti izgledaju kao male koštane kutije, stvorene za trčanje i nizašto drugo.

Začuje se mrmljanje drugih glasova, a zatim naredba nadzornika:

— Kreni.

Nitko nije bio spreman za ono što je slijedilo.

Kamerman smjesti čovjeka-tigra točno u sredinu slike. Vidjelo se kako pričvršćuju jedan konopac oko njegovog širokog pasa. Čovjek-tigar je bio modificirana vrsta, a vlasti se nisu trudile da mu dadu ljudski kozmetički oblik. Još su mu uši bile na vrhu glave, žuto i crno krzno po licu, golemi sjekutići prelazili su mu preko donje usne, a druge dlake, poput antena, stršale su mu iz brkova. Međutim, mora da je potpuno modificiran iznutra jer mu je temperament bio miran, prijateljski, čak i malo humoristični. Vjerojatno su mu potpuno preoblikovali usta jer je iz njega izlazio jasan ljudski govor, bez iskrivljenja.

On skoči — golem skok, ravno kroz vrhove plamenih jezika.

Konj ga je vidio.

On također skoči, gotovo u istom trenutku, također kroz vrhove plamenova, ali na drugu stranu.

Konj se bojao čovjeka-tigra više nego litice.

Skočio je točno u skupinu radnika. Pokušao je da ih ne ozlijedi svojim razbacanim udovima, ali je ipak srušio jednoga čovjeka — k tome pravoga čovjeka — s ruba stijene. Čovjekov se krik gubio unepovrat dok je padao u neproničnu tamu.

Roboti su brzo reagirali. Nisu imali nikakve druge emocije osim uključeno, isključeno i gore i nisu se uzbudili. Svezali su ga i prije nego što su se ljudi i niži ljudi snašli, dali su znak operatoru dizalice na vrhu litice. Konj je nestao u visini dok su mu četiri ruke visjele mlitavo.

Čovjek-tigar skoči natrag kroz plamen. Slika nestane.

U projekcijskoj dvorani nasljedni diktator Philip Vincent ustane. Rastezao se gledajući naokolo.

Genevieve s očekivanjem pogleda Cashera O'Neilla.

— To je ta priča — reče diktator blago. — Sad si riješila problem.

— Gdje je konj sada? — upita Casher O'Neill.

— U bolnici, dakako. Moja vas nećakinja može odvesti da ga vidite.

* * *

Pošto je nasljedni diktator Casheru O'Neillu za trenutak zavirio u um — što je bilo bolno i vrlo temeljito — Casher i Genevieve krenuše u bolnicu u kojoj je konj ležao u krevetu. Pontoppidanci nisu znali gdje bi ga drugdje smjestili pa su mu dali snažne sedative. Pokušali su ga hraniti infuzijom. Genevieve je rekla Casheru da konj propada.

Hodali su do bolnice po oblucima od ametista.

Umjesto da nosi skafandar, Casher je slavio na glavu površinsku kacigu koju je obogaćivao kisik. Njegovi domaćini nisu računali s tim da on dobiva napadaje nepodnošljivog svraba od naglog smanjenja atmosferskog pritiska. Nije se to usuđivao spomenuti jer se još nadao da će dobiti zeleni rubin kao oružje u svom privatnom ratu za oslobođenje Dvanaest Nilova od vladavine pukovnika Weddera. Kad god bi svrab postao malo manje intenzivan, uživao bi u šetnji i društvu krhke lijepe djevojke koja mu se pridružila na putu od dragog kamenja prema bolnici. (U godinama koje su slijedile ponekad bi se pitao: što se moglo dogoditi? Je li svrab bio dio njegove sudbine koji ga je spasio za slobodu grada Kaheera i planeta Mizzera? Zar ga ne bi inače nevina blistava ljupkost djevojke dovela u iskušenje da zaboravi na svoju dužnost i ostane zauvijek na Pontoppidanu?)

Djevojka je stavila novu kozmetiku za šetnju — prah tople boje breskve kroz koji joj se nazirala prirodna ružičasta boja obraza. Oči su joj, jasno je to vidio, bile žive, duboko sive, trepavice duge, a osmijeh nevino izazovan iznad svih očekivanja. Bilo je čudo što nasljedni diktator nije morao prekidati dvojbe i ubojstva među mladićima koji se bore za njezinu naklonost.

Naposljetku su došli do bolnice, upravo kad je Casher O'Neill pomislio da više ne može izdržati i da mora tražiti Genevievu za nekakvu pomoć ili vozilo što bi ga odvelo nekamo unutra, daleko od jezivog svraba.

Zgrada je bila pod zemljom.

Ulaz je bio raskošan. Dijamanti i rubini veličine mizerskih opeka uokvirivali su vrata koja su, čini se, bila od emajliranog čelika. Ni kad je bio najekstravagantniji, Kuraf nije rasipao novac na nešto poput tih vrata. Genevieve opazi pogled Cashera O'Niella.

— To je mnogo stajalo. Morali smo dovesti slijepog umjetnika čak s Olympije da oboji taj emajl. Jadnik, velik dio svog vremena proveo je pokušavajući ukrasti preostalo drago kamenje iako je znao da mi plaćamo pošteno i nikad nikome ne dopuštamo da krade.

— Što tada činite? — upita Casher O'Neill.

— Sasiječemo lopove u svemiru, točno na rubu atmosfere. Imamo više brodova s posadom u orbiti nego bilo koji drugi planet što ga znam. Možda Stara Sjeverna Australija ima više, ali nitko zapravo ne dopre dovoljno blizu Stare Sjeverne Australije da bi se vratio živ i mogao pričati kako je ondje.

Zatim uđoše u bolnicu.

* * *

Dostojanstveni glavni liječnik ih je uporno nastojao zadržati u svom uredu i privući ih čajem i slatkišima, ali oni su željeli vidjeti konja. Uobičajena pristojnost im je branila da odmah odu. Naposljetku su se izvukli iz te ceremonije i otišli u sobu u kojoj su čuvali konja.

Kad su se približili, mogli su vidjeti koliko je konj propatio. Gotovo po cijelom tijelu vidjeli su se ožiljci i ogrebotine. Jedno od kopita — liječnik im je rekao da je kopito pravilan naziv za veliki srednji nokat pomoću kojega je konj hodao — bilo je rascijepljeno. Liječnik je kroza nj stavio šipku od kadmija i srebra. Konj podigne glavu kad su ušli, ali kad je vidio da su to samo pravi ljudi, a ne konjski, ponovo je spusti vrlo strpljivo.

— Kakvi su izgledi doktore? — upita Casher O'Neill okrećući se od životinje.

— Mogu li ja vama naprije postaviti jedno smiješno pitanje?

Iznenađenom Casperu preostalo je samo da pristane.

— Vi ste O'Neill. Vas ujak je Kuraf. Kako to da se zovete Casher?

— To je jednostavno — nasmije se Casher. — To je moje mladićko ime. Na Mizzeru svi dobivaju dječje ime kojim se nitko ne služi. Zatim dobivaju nadimak pa poslije toga mladićko ime na temelju nekog obilježja ili neke prijateljske šale, sve dok ne izaberu zanimanje. Kad čovjek počne obavljati svoj posao, sam bira svoje poslovno ime. Ako oslobodim Mizzer i zbacim pukovnika Weddera, morat ću za sebe smisliti prikladno poslovno ime.

— Ali zašto Casher? — liječnik nije odustajao.

— Kad sam bio mali dječak i kad bi me ljudi pitali što želim, odgovarao bih da želim »cash«. Valjda je to bio veliki kontrast u odnosu prema rasipnosti moga ujaka pa su me prozvali Casher.

— Ali što je cash? Neka biljka kojom se hranite?

Sad je na Casheru bio red da se čudi.

— Cash je novac. Papirnate ili metalne novčanice. Ljudi ih razmjenjuju kad kupuju što im treba.

— Ovdje na Pontoppidanu sav novac pripada meni. Uistinu, sav — reče Genevieve. — Moj ujak mi je povjerenik, ali još mi ni jedanput nije dopustio da ga dodirnem ili potrošim. Sve je to za planetarne poslove.

Liječnik s poštovanjem žmirne.

— Dakle, ako ste mi oprostili što sam vas pitao za ime, ovaj konj je vrlo čudan slučaj. U fiziološkom smislu on je čisti zemaljski tip. Odgovara mu samo biljna hrana, ali inače je vrlo blizak čovjekov rođak. Ima samo jedan želudac i vrlo veliko srce u obliku stošca. U tom je nevolja. Srce mu je vrlo loše. On umire.

— Umire? — poviče Genevieve.

— To je tužni, užasni dio — ovrati liječnik. — Umire, ali ne može umrijeti. Mogao bi ovako životariti još mnogo godina. Perino je toliko struta potrošio na tu životinju da bi cijeli jedan planet mogao učiniti besmrtnim. Sad je životinja istrošena, ali ne može umrijeti.

Casher O'Neill ispusti dug, dubok, treperav zvižduk. Svi u sobi skočiše na noge. Nije se osvrtao na njih. Bio je to zvižduk kojim se

služio u blizini staja, daleko među Dvanaest Nilova, kad je želio dozvati konja.

Konj je to znao. Velika glava se podigla. Oči se zakolutaju toliko molećivo da je očekivao kako će iz njih prokapati suze iako je bio prilično siguran da konji ne mogu plakati.

Čučne na pod uz glavu konja, držeći ga rukom za grivu.

— Brzo — promrmlja liječniku. — Dajte mi komad šećera i nižu osobu telepata. To ne smije biti mesožder.

Liječnikovo lice poprimi vrlo glup izraz. Drekne »Šećer!« prema svom pomoćniku, a zatim čučne do Cashera O'Neilla i reče:

— Morat ćete mi ponoviti ono o nižoj osobi. Ovo uopće nije bolnica za niža bića. Ovdje ih ima vrlo, vrlo malo. Konj je ovdje samo zato što je to naredilo Njegovo Veličanstvo Philip Vincent koji je rekao da se Perinoovu konju mora pružiti najbolja moguća njega. Čak mi je rekao — go vorio je dalje liječnik — da ću ja, ako mu se nešto dogodi, tom konju čuvati stražu slijedećih osamdeset godina. Zato ću učiniti sve što mogu. Jesam li previše brbljav? Neki ljudi misle da jesam. Kakvu nižu osobu želite?

— Treba mi — odgovori Casher vrlo mirno — telepatska niža osoba kako bih ustanovio što konj želi i da mu kažem da sam ovdje da mu pomognem. Konji su biljožderi i ne vole osobe koje jedu meso. Imate li nižu osobu biljoždera negdje u bolnici?

— Nekad smo imali neke ljude-vjeverice — odgovori glavni liječnik — ali kad smo promijenili sistem za cirkulaciju zraka, ljudi-vjeverice otišli su sa starom opremom. Mislim da su otišli u rudnik. Imamo ljude-tigrove, ljude-mačke, a moja sekretarica je žena-vučica.

— Oh, ne! — odvrati Casher O'Neill. — Možete li zamisliti da bi se bolestan konj povjeravao vuku?

— Ni vi niste u boljem položaju — reče liječnik vrlo tiho, dižući pogled da vidi je li Genevieve dovoljno blizu da ga čuje. Vjerojatno je zaključio da je dovoljno daleko pa nastavi: — Nasljedni diktatori ovdje ponekad sasijeku sumnjive goste na komade kad odlaze s planeta. Dakako, ako gosti nisu trgovački partneri s dozvolom. Vi nemate dozvolu. Možda ste špijun i namjeravate nas opljačkati. Kako da to znam? Ne bih se kladio ni u dijamantni kamenčić da ćete sljedećeg tjedna biti živi. Što želite

učiniti s konjem? To bi moglo raspoložiti diktatora, a vi biste mogli preživjeti.

Casher O'Neill je bio toliko zaprepašten liječnikovim riječima da je ostao tako čučati, razmišljajući o sebi, a ne o pacijentu. Konj ga pomiluje jezikom, očito osjećajući da mu treba utjeha.

Liječniku tada padne na um pomisao.

— Konji i psi su se nekad družili, u staro doba Ljudskoga Doma, kad su svi ljudi živjeli na planetu Zemlji.

— Dakako — odvrati Casher. — Kod nas na Mizzeru još su zajedno, ali zbog novih zakona Instrumentarija više nema nižih ljudi kriminalaca koje bismo lovili.

— Ja imam dobru kuju — reče glavni liječnik. — Govori prilično dobro, ali je toliko susretljiva da uzrujava pacijente time što ih previše voli. Dolje je u drugom potpodrumu. Sterilizira opremu.

— Dovedite je gore — prošapta Casher.

Zatim se sjeti da ne mora o tome šaptati pa ustane i obrati se Genevievi:

— Pronašli su dobrog psa-telepata koji bi mogao doprijeti do uma konja. Mogao bi nam dati odgovor.

Ona nježno spusti ruku na njegovu podlakticu s odobravajućim gestom princeze. Prsti joj se zabiše duboko u tkivo njegove ruke. Je li željela da se on sretno izvuče iz uobičajenih intriga njezina ujaka ili je to jednostavno bio gest ljubazne mlade djevojke koja nije imala pojma o tome tko upravlja svijetom?

* * *

Intervju je prošao izuzetno dobro.

Žena-pas imala je gotovo savršen ljudski oblik. Doimala se kao umorna, vesela, istrošena starica, ne toliko dragocjena da bi dobila drogu za produljivanje života po imenu strut. Njezin je život bio rad i imala ga je u izobilju. Casher O'Neill osjeti trzaj zavisti kad je shvatio da je sreća rezultat sitnih životnih slučajeva, a ne djelo slavne sudbine. Ta žena-pas, sa svojim pohabanim licem i konopčastom sijedom kosom, imala je više ljubavi, sreće i prijateljstva prema drugima nego što je Kuraf pronašao u svim svojim ugodama, pukovnik Wedder u svojoj moći ili on sam u

svojem pohodu. Zašto je život to činio? Zar nikad nema pravde? Zašto bi iscrpljena, nevrijedna stara niža žena bila sretna kad on nije?

— Ne brini se — reče ona — prevladat ćeš to i onda ćeš biti sretan.

— Što ću prevladati? — upita Casher. — Ništa nisam rekao.

— Neću to reći — odgovori ona, sjetivši se da je telepat, — Ti si svoj vlastiti zarobljenik. Jednoga ćeš dana doprijeti do nevažnosti i sreće. Ti si dobar čovjek. Pokušavaš se - pas spusti lijevu ruku na čelo stroga konja.

— Dakako da volim — odvrati Casher O'Neill. — To je hrabar stari konj. Popeo se iz onoga pakla da bi se vratio ljudima.

Kad je izgovorio riječ pakao, oči joj se raširiše, ali ništa nije rekla. U svom umu osjeti kako ona upravlja misli prema njemu. Dakle, i ti nešto znaš o »mračnom čudesnom znanju« koje se još ne može otkriti cijelom čovječanstvu.

On zatim upravi svoje misli prema konju u slučaju da se njihova telepatija nadzire. Tada bi ih čekale teške kazne.

Ona progovori naglas:

— Hoćemo li uspostaviti kontakt?

— Uspostavi — odvrati on.

Genevieve istupi naprijed. Njezino lijepo, senizitivno lice oštrih crta bilo je blijedo od uzbuđenja. — Bi li... bi li se i ja mogla povezati?

— Zašto ne? — odgovori žena-pas promatrajući je. On potvrdno kimne glavom. Zatim svi troje spojiše ruke, a žena-pas spusti lijevu ruku na čelo staroga konja.

Pijesak je prštao iza njih dok su trčali prema Kaheeru. Slasni pritisak ljudskoga tijela bio im je na leđima. Crveno mizersko nebo sjalo je nad njima. Zatim se začuje povik.

— Ja sam konj, ja sam konj, ja sam konj!

— Ti si s Mizzera — pomisli Casher O'Neill — iz samoga Kaheera!

— Ja ne znam imena — pomisli konj — ali ti si iz moje zemlje. Iz one zemlje, dobre zemlje.

— Što radiš ovdje?

— Umirem — pomisli konj. — Umirem stotine i tisuće sutona. Starac me je doveo ovamo. Nema jahanja, nema trčanja, nema ljudi. Samo starac i mali komad zemljišta. Umirem otkako sam stigao ovamo.

Casher se sjeti Perlinoova sjedenja i pogleda upravljenog prema konju. Starac nije bio svjestan okrutnosti i samoće što ih je nametnuo svom velikom ljubimcu tako što ga je učinio besmrtnim, a nije mu dao nikakav posao.

— Znaš li što je to umiranje?

Konj smjesta pomisli:

— Svakako. Odsutnost konja.

— Znaš li što je život?

— Znam. Postojanje konja.

— Ja nisam konj — pomisli Casher O'Neill — ali ipak živim.

— Ne kompliciraj situaciju — pomisli konj prema njemu, ali Casher shvati da je njegov um, a ne um konja oblikovao te riječi.

— Želi umrijeti?

— U odsutnosti konja? Želim, ako je ova soba zauvijek, kraj svega.

— Što bi više volio? — pomisli Genevieve. Njezine su misli bile kao slap novoskovanih srebrnjaka što teče u njihove misli: sjajne. Čiste, svijetle, nevine.

Odgovor je bio brz:

— Blato pod kopitima, ponovo vlažan zrak i čovjeka na leđima.

Žena-pas ga prekine:

— Dragi konju, poznaješ li mene?

— Ti si pas — pomisli konj. Doo-oo-bar pas!

— Tako je — odvrati sretna starica — i ja mogu reći ovim ljudima kako da se brinu o tebi. Sada spavaj, a kad se probudiš, bit ćeš na putu u sreću.

Pomislila je zapovijed spavaj toliko snažno prema starome konju da su i Casher O'Neill i Genevieve počeli gubiti svijest i morali su ih prihvatiti bolničari da ne padnu.

Kad su došli k sebi, završavala je davanje uputa liječniku:

—... stavite oko 40 posto dodatnoga kisika u zrak. Morat će ga jahati čovjek, a neki od vaših stražara u orbiti radije bi jahao konja nego da bude besposlen. Ne možete mu popraviti srce. Ni ne pokušavajte. Hipnoza će se pobrinuti za mizerski pijesak. Napunite mu um s jednim ili dva drama-kubika pustinjskih pustolovina. O meni ništa ne brinite. Neću vam više davati nikakvih uputa. Čovječe, ti! — nasmije se zatim. — Ti nam možeš sve oprostiti, osim što smo pravedni. Od toga se osjećaš manje vrijedan nekoliko minuta. Bez brige, vraćam se dolje svom posuđu. Volim ga, uistinu ga volim. Zbogom, lijepi stvore — obrati se Genevievi. — I tebi zbogom, lutalice! Sretno ti bilo — reče zatim Casheru O'Neillu. — Ostat ćeš neutješan dok god budeš tragao za pravdom, a kad prestaneš, pravednost će ti doći sama i bit ćeš sretan. Ništa ne brini. Mlad si i neće ti štetiti da patiš još nekoliko godina. Mladost je izuzetno izlječiva bolest, zar ne?

Zatim im se duboko pokloni, kao što jedna dama Instrumentarija pozdravlja drugu. Njezino naborano staro lice sjalo je od osmijeha u kojima se sreća miješala s najsićušnijim djelićem nestašnog izrugivanja.

— Ne obraćajte pažnju na mene, šefe — obrati se liječniku. — Posuđe, dolazim. — Zatim izađe iz sobe.

— Sad znate što mislim — progovori liječnik. — Toliko je užasno sretna! Kako netko može upravljati bolnicom ako sudopera ide svuda naokolo i usrećuje ljude? Ostat ćemo bez posla. No dobre su joj zamisli.

Uistinu su to bile dobre zamisli. Djelovale su. Do posljednjeg slovca uputa žene-psa.

* * *

U vijeću se raspravljalo. Casher O'Neill je otišao na sjednicu.

Jedan vijećnik, Bashnack, bio je osobito glasan dok je govorio protiv bilo kakve akcije u vezi s konjem.

— Ne znamo čak ni ime te životinje! — vikao je. — Moram protestirati, kad ne znamo...

— Dobro, ne znamo — složi se Philip Vincent. — No kakve veze ima ime s tim?

— Taj konj nema identiteta, nema čak ni identitet životinje. To

je samo hrpa mesa preostala s Perinoovog posjeda. Trebalo bi da ubijemo konja i pojedemo meso. No ako ne želimo jesti to meso, trebalo bi da ga prodamo u orbiti. Ima mnogo ljudi u okolici koji bi dobro platili za pravo zemaljsko meso. Ne obraćajte pažnju na mene, ekscelencijo! Vi ste nasljedni diktator, a ja sam nitko i ništa. Nemam moći, nikakav posjed, ničega nemam, u vašoj sam milosti. Samo vam mogu reći da učinite ono što je u najboljem vašem interesu. Ja imam samo glas. Ne možete mi zamjeriti što dižem glas kad vam pokušavam pomoći, je li? Samo to činim, pomažem vam. Ako potrošite išta na tu životinju, pogriješit ćete, sigurno ćete pogriješiti. Mi nismo bogat planet. Moramo platiti skupu obranu samo da bismo ostali živi. Ne možemo sebi priuštiti čak ni zrak da bi naša djeca mogla izlaziti i igrati se. A vi želite trošili na konja koji čak ne može ni govoriti! Kažem vam, ovo će vijeće glasati protiv vas, samo zato što želi zaštititi vaše interese i interese plemenite Genevieve kao mogućeg vladara Pontoppidana. Nećete u tom uspjeti! Bespomoćni smo pred vašom moći, ali inzistiramo na tome da vas savjetujemo...

— Čujte! Čujte! — poviče nekoliko vijećnika, uopće se ne osvrćući na lagano mrštanje nasljednog diktatora.

— Uzet ću to u obzir — reče Philip Vincent.

Nekoliko ih podigne ruke tražeći riječ. Jedan tvrdoglavac je držao ruku čak i kad je diktator objavio da želi govoriti.

Philip Vincent uzme na znanje i njegovu želju:

— Možete govoriti kad ja završim, ako želite.

Ogleda se mirno po dvorani, smiješeći se neprijatno prema svojoj nećakinji, zatim kratko kimne prema Casheru O'Neillu i izjavi:

— Dragi moji, nije konj na kušnji, nego Pontoppidan. Mi iskušavamo sami sebe. A pred kim mi sebe iskušavamo? Svaki od nas se nalazi pred najstrašnijim od svih sudova, pred sudom vlastite savjesti. Ubijemo li toga konja, nećemo mu učiniti veoma nažao. To je stara životinja i mislim da mu neće biti uistinu krivo da umre, sad kad ga više ne muči osama koje se bojao više nego smrti. Naposljetku, već je imao svoj veliki trijumf — uspon na liticu dragulja, skok preko vulkanskoga grotla, a na kraju su ga spasili ljudi koje je želio pronaći. Konj je zapravo toliko uspješan da nas je znatno nadmašio. Možemo mu malo pomoći ili malo nauditi. U

usporedbi s razmijerima njegova pothvata ne mozemo zapravo mnogo učiniti. Ne, ne prosuđujemo slučaj toga konja. Prosuđujemo svemir. Što se događa sa čovjekom kad dospije u Veliko Ništa? Ostavljamo li za sobom Staru Zemlju? Zašto je civilizacija propala? Hoće li ponovo propasti? Je li civilizacija puška ili energetski snop, laser ili raketa? Je li to svjetlosni brod? Dobro znate, kao i ja, da civilizacija nije ono što mi možemo učiniti. Da je tako, ne bi propao Drevni čovjek. Čak i u Mračnom dobu imali su nekoliko fuzijskih bombi, mogli su konstruirati male vođene projektile, a čak su imali oružja kao što je Kaskrakisov efekt, što nikad nismo uspjeli ponovo otkriti. Mračno doba nije bilo mračno zato što bi ljudi izgubili tehniku ili znanost. Bilo je mračno zato što su ljudi izgubili ljude. Nije lako biti čovječan i u taj se posao mora neprestano ulagati jer čovječnost inače izblijedi. Gospodo, konj nas prosuđuje... Uzmite samo tu riječ. »Civilizacija« je ženska riječ. U zemlji što se zvala Francuska nekad su živjele književnice koje su učinile da ta riječ postane vrlo popularna u trećem stoljeću prije putovanja u svemir. Biti »civiliziran« tada je za ljude značilo biti krotak, ljubazan i uglađen. Ubijemo li konja, znači da smo divlji. Postupamo li prema njemu nježno, znači da smo krotki. Imam samo jednoga svjedoka, a taj će svjedok izgovoriti samo jednu riječ. Onda ćete glasati i glasajte slobodno.

Nakon toga govora za stolom zavlada žamor. Philip Vincent je očito uživao u uzbuđenju što ga je izazvao. Pustio ih je da mrmljaju minutu ili dvije, a onda je nježno udario po stolu i rekao:

— Gospodo, svjedok. Jeste li spremni?

Začuje se žamor pristajanja. Bashnack pokuša reći:

— To je i pitanje javnih fondova! — ali ga njegov susjed ušutka. Stol se utiša. Sva se lica okrenuše prema nasljednom diktatoru.

— Svjedočenje. Genevieve, je li to ono što si mi ti sama rekla da kažem? Je li civilizacija uvijek najprije ženin, a tek onda muškarčev izbor?

— Jest — odgovori Genevieve sa sretnim, otvorenim osmijehom.

Sastanak se prekine u smijehu i aplauzu.

* * *

Mjesec dana nakon toga Casher O'Neill je sjedio u brodu srednje veličine. Bili su izvan dosega Pontoppidana. Nasljedni diktator nije promijenio mišljenje i nije ga sasjekao zelenim zrakama. Casher je imao čudne uspomene, prilično dobre uspomene za mladića.

Sjećao se Genevieve kako plače u vrtu.

— Ja sam romantična — poviče ona i obriše oči rukavom svoga ogrtača. — Zakonski, ja sam vlasnica ovoga planeta bogata, moćna, slobodna, ali ne mogu odavde otići. Previše sam važna. Ne mogu se udati za onoga za koga se želim udati. Previše sam važna. Moj ujak ne može učiniti ono što on želi: on je nasljedni diktator i uvijek mora učiniti ono što Vijeće odluči nakon tjedana naklapanja. Ne smijem te voljeti. Ti si princ i lutalica, ispred tebe su putovanja i bitke, pravda i čudne pojave. Ja sam previše važna. Ja sam preslatka! Mrzim, mrzim, mrzim sebe ponekad. Molim te, Casheru, uzmi brod i pobjegni sa mnom u svemir!

— Laseri tvoga ujaka mogli bi nas sasjeći na komade prije nego što umaknemo.

Držao ju je za ruke i nježno joj gledao u lice. U tom trenutku nije osjećao oštar, agresivan, sretan sjaj što ga sposobni mladi muškarac osjeća u prisutnosti lijepe i nježne mlade žene. Osjeti nešto mnogo čudnije, nježnije, tiše — emociju vrlo slatku za um i osvježavajuću za živce. Bila je to jednostavna, čista toplina jedne osobe prema drugoj. Odlučio se na opasan korak zbog nje jer je »mračno znanje« čudesno, ali vrlo opasno u pogrešnim rukama.

Uzeo je njezine obje lijepe ruke u svoje pa ga je ona pogledala i shvatila da je neće poljubiti. Nešto joj je u njegovu držanju govorilo da joj nudi dragocjeniji dar nego što je nebom obasjan romantični poljubac u vrtu. Osim toga, tako bi samo jedno drugome dodirnuli kacige.

Zatim joj on reče sa strašću i nježnošću u glasu:

— Sjećaš li se žene-psa, one koja pere posuđe u bolnici?

— Dakako. Bila je dobra, vesela i sretna i svima nam je pomogla.

— Otiđi i povremeno radi s njom. Ništa je ne pitaj. Ništa joj ne govori. Samo radi s njom na njezinim strojevima. Reci joj da sam ja tako rekao. Sreća je prijelazna i možda ćeš se zaraziti. Mislim da

sam se ja malo zarazio.

— Mislim da te shvaćam — odvrati Genevieve tiho. — Casheru, zbogom, i želim ti mnogo, mnogo sreće. Moj ujak nas očekuje.

Zajedno su se vratili u palaču.

* * *

Druga uspomena podsjećala ga je na rastanak s Philipom Vincentom, nasljednim diktatorom Pontoppidana. Mirno, izbrijano, rumeno, mesnato lice prijazno ga je promatralo. Casher O'Neill je osjećao više poštovanja za toga čovjeka sada kad je shvatio da je nemilosrdnost često cijena mira, a budnost cijena bogatstva.

— Ti si pametan mladić, vrlo pametan mladić. Možda ćeš ponovo osvojiti vlast što ju je izgubio tvoj ujak Kuraf.

— Ne želim tu vlast! — poviče Casher O'Neill.

— Imam savjet za tebe — nastavi nasljedni diktator — i to je dobar savjet jer inače ne bih bio ovdje da ti ga dadem. Dobro sam naučio političku umjetnost inače ne bih bio živ. Ne odbijaj moć. Uzmi je i mudro se njome koristi. Ne skrivaj se od zloglasnog imena svoga ujaka. Uništi ga. Preuzmi ga i vladaj dobro, pa se nitko za nekoliko desetljeća neće ni sjetiti tvojega ujaka. Osim tebe. Ti si mlad i sad ne možeš uspjeti. U tvojoj je sudbini, međutim, da rasteš i naposljetku pobijediš. Znam to. Ne varam te.

Casher O'Neill je polagano disao. Sve je to vjerovao i pokušavao je naći riječi zahvalnosti tom krupnom, moćnom postarijem čovjeku, kad diktator nastavi s jedva primjetnim smijehom u glasu:

— Hvala ti također zato što si mi uštedio novac. Dostojan si svojega imena, Casheru.

— Uštedio sam vam novac?

— Trava. Konj je želio travu.

— Ah, to! — odvrati Casher O'Neill. — To je bilo očito. Za to mi ne dugujete nikakvu zahvalnost.

— Nisam se toga dosjetio — reče nasljedni diktator — a ni moji ljudi. Mi nismo glupi, a to pokazuje da si ti vrlo bistar. Shvatio si da je Perino morao imati konverter za hranu kako bi održao konja na životu u Bokovskom dupsiju. Mi smo stroj samo podesili tako da proizvodi travu i uštedjeli smo sebi troškove prijevoza konjske

hrane dvaput godišnje. Drago nam je što smo to uštedjeli. Nismo siromašni, ali ne volimo rasipati. Sad mi se možeš pokloniti i otići.

Casher O'Neill mu se pokloni i posljednji put pogleda ljupku Genevievu koja je, krhka i prekrasna, stajala uz prijestolje svojega ujaka.

* * *

Njegova posljednja uspomena vrlo je svježa. Platio je dvije stotine tisuća kreditnih jedinica za nju na samome brodu. Pronašao je kapetana za mirovanje koji se dosađivao sada kad je brod bio u kretanju, a kapetan za putovanje preuzeo zapovjedništvo.

— Možete li uspostaviti telepatsku vezu s konjem?

— Što je to konj? — upita kapetan kapetana za putovanje. — Gdje se nalazi? Hoćete li platiti za to?

— Konj je — odgovori strpljivo Casher O'Neill — nemodificirana zemaljska životinja. Nije niža osoba. To je velika ali prilično inteligentna životinja. Nalazi se u orbiti oko Pontoppidana. Platit ću uobičajen iznos.

— Milijun zemaljskih kreditnih jedinica — reče kapetan za mirovanje.

— Smiješno! — poviče Casher O'Neill.

Složili su se na dvije stotine tisuća kreditnih jedinica za dobru vezu, a na deset tisuća za upotrebu brodske opreme ako veza ne uspije. Veza je uspjela. Tehničar je bio čovjek-zemlja — vješt, hladnokrvan, odličan u svom poslu. Za samo nekoliko minuta pružio je slušalice Casheru O'Neillu i pristojno rekao:

— Mislim da je to on.

* * *

Bio je to on. Tehničar je prodro pravo u um konja.

Beskrajni pijesak Mizzera zapluta ispred Cashera O'Neilla. Duge linije Dvanaest Nilova sastajale su se u daljini. Galopirao je ustrajno i snažno. U blizini su bili drugi konji, drugi jahači, drugi predmeti, ali njegov je bio svjestan samo udaranja kopita po čvrstom vlažnom pijesku i snage pažljivog jahača na svojim leđima. U magli, kao priviđenje, Casher O'Neill također opazi mali orbitalni brod u kojemu je stari konj lagano trčkarao u zraku, dok mu je na leđima sjedio razveseljeni kadet. Ondje gore, gdje nema težine, staro

istrošeno srce izdržat će još mnogo, mnogo godina.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

B. Kozak:

Hlava Meduzy

Prevela Jadranka Vrbnjak

Glava Meduze

— Što se to tamo miče? Vidite? — uzbuđeno je pitao mršavi čovjek uz ogradu, promatrajući široko otvorenih očiju razgranatu krošnju hrasta.

— Neka ptica — ljubazno je odgovarao bolničar. — Najvjerojatnije vrabac.

— Vrabac! Je li moguće? Vrabac! — grcao je čovjek mašući rukama. — Pogledajte, valja se, valja se, vidite? Pogledajte! — radosno je pljesnuo po plećima bolničara i zagrcnuo se od razdragana, naivna smijeha. Zatim je nadesno nešto zašuškalo.

— A, mačka! — dahne. — To je, znači, mačka. Nisam mislio da je toliko lijepa!

Svjedoku ove scene ovlažiše se oči.

Čovjek tridesetih godina prvi put gleda svijet oko sebe zdravim očima i kao da prvi put gazi našim planetom. Neka ga Sunce obdari svim bojama i oblicima, neka samo za njega zasvijetle sve zvijezde svemira!

* * *

Kada je pola sata kasnije posjetilac sjedio, još potresen prizorom, u udobnom naslonjaču sučelice doktoru Roubalu kojega je upoznao na kraju proslave desetogodišnjice sanatorija, s njegovih usana silazile su samo pohvale.

— No, doktore, to je nevjerojatno! Vi možete vratiti vid svakom

slijepcu.

— Teoretski svakome, prijatelju, teoretski — skromno ga je ispravio dr Roubal. — Praktički sam daleko od toga! Molim vas, uzmite još kolačića, pekla ih je moja žena — nutkao je gostoljubivo domaćin. — Svašta smo naučili, ali ne događa se uvijek kao što bismo željeli. Sve čime raspolažemo osniva se na pokusima. I tako, vidite, nikakva slava...

— Imate mnogo neuspjeha?

— Sada ne previše, prije ih je bilo više. Jedan je slučaj, na žalost, imao tragičan završetak.

— Tragičan?

— Da. Želite li, ispričat ću vam. Zacijelo ste čuli za Rodriga Ibanezy-Morella?

— Dakako. Zar to nije osnivač svojevremeno razvikanoga morelizma? Čini mi se da je umro prije tri godine.

— Da — kimnuo je stariji liječnik. — I on je bio naš pacijent. — Lice njegova sugovornika izražavalo je krajnje čuđenje. — Čekajte, čekajte! — nasmijao se Roubal. — Razumije se, umjetnik je postao pošto smo mu vratili vid. A prije toga, vi dakako to ne znate, bio je virtuoz na violini. Upoznali smo se na koncertu. Bio je u modi kao i Argentinac Perez. Vi se toga ne sjećate. U to vrijeme, prije deset godina, vama je bilo... da pokušam pogoditi... petnaest godina, zar ne? Morello je tada još bio mlad i... slijep. Svirao je s Perezom, onim istim koji je u muziku počeo uvoditi ultrazvuk. Ljudsko uho čuje samo zvukove određene frekvencije. Zvukove ispod i iznad te frekvencije čovjek ne čuje. Ali, ako te nečujne zvukove na određeni način pojačate, oni na čovjeka djeluju velikom snagom. Obuze vas neizreciva radost ili tišti bezrazložna tuga. Zvuk određene frekvencije može navodno čak i ubiti čovjeka. Eto, nečim takvim koristili su se skladatelji. Umjetnost uvijek ide ukorak s vremenom, zar ne? Riječju, Perez je običnoj muzici počeo dodavati ultrazvuk. Izradio je bezvučne instrumente, zajedno s njima obični instrumenti stvarali su potpuno nov zvuk!

Mene je prilično teško izbaciti iz ravnoteže... vjerojatno je to profesionalna deformacija... no tada, na tom koncertu lebdio sam na krilima blaženstva.

Mi smo u to vrijeme počeli. Tako se dogodilo da je Morello bio

moj sedmi pacijent.

Slijepac, kad progleda, doživljava strahovit šok. Osjetili ste to i sami. Morello nije bio izuzetak. To više što je bio vrlo osjetljiv čovjek. Trčao je kao dijete stepenicama, po vrtu, svakoga trena udarajući o nešto, jer je teško odmah se snalaziti s novim osjetilom u prostoru. Vikao je, smijao se, plakao, jednom riječi: ludovao. Kada je spazio cvjetnjak koprcao se po cvijeću. Ugledavši pod strehom šareni reljef odlučio se popeti po zidu kako bi ga bolje promotrio. Morali smo mu donijeli ljestve. ŽeIio je sve to vidjeti izbliza!

A kako se uplašio kad je počeo padati sumrak! Bolničar ga nije na vrijeme upozorio i jadni Morello je pomislio da opet gubi vid. Sjećam se kao sad: banuo je k meni. »Hulje!«, urlao je. »Zašto ste mi dali da pogledam svijet? Zar zato da bih se cijeloga života mučio sjećanjima? Bolje da nikada ništa nisam vidio!« Živci, živci. No upravo zbog toga sam ga i volio.

Dok je Morello bio na liječenju, Perez je našao novoga člana orkestra. Zapravo članicu. Jednog divnog dana pojavio se s njom ovdje. Bila je to poznata Esteban, Julia Esteban, pjevačica. Stasita, crnjomanjasta, raskošne, crne kao smola kose, složene u visoku kula-frizuru. Činilo se kao da će se svaki čas srušiti. Ne možeš otrgnuti pogled. Čak je doktor Hmelarž izjavio, da je malo mlađi... Morella je osvojila na prvi pogled. Odveo ju je u vrt, bacio se na koljena i zaplakao. Ona se trgla, odgurnula ga i pobjegla. Perez više nije dolazio Morellu, postali su stranci.

Čovječanstvo se uspjelo izbaviti od mnogih stradanja: bijede, gladi, rata. Uklanjamo bolesti, produljujemo život, ali duševne boli ostaju. I to mora tako ostati: bez tih osjećaja čovjek ne bi bio čovjek. Kao liječnik držim da se ovdje neke granice ne mogu prijeći.

* * *

Mislili smo da će Perez uzeti Morella. Ali ovaj je izgubljeno lutao i misleći samo na Juliju. Pisao joj je, ali su se pisma vraćala neotvorena. I tada se on, na sreću, uhvatio palete. Kao što vidite, slikarstvu ga je privukla patnja...

Ali od koga je učio? Ne mogu reći da shvaćam suvremeno slikarstvo, više volim stare majstore, ali ipak pred Morellovim slikama skidam kapu. Bila je to nova, ali se odmah vidjelo, i prava umjetnost.

Morelizam, to je zapravo samo Morello; on jedini, tako da

znale! Svi koji su se pojavili poslije njega samo su izučili njegovu tehniku ali nemaju i njegove oči, ne! Začuđuje ali mi tada još nismo opazili osobine njegova vida. Nismo bili nemarni, ne, nego nismo imali iskustva ni prakse. Ali da ne trčim pred rudo...

Doktor je zašutio i zagledao se kroz prozor.

— Što je bilo dalje?

— Dalje? Morello je izišao iz sanatorija i njegovo je ime kao što znate postalo slavno. Crtao je Himalaje, more, bio na polu... takva je to bila nemirna duša. Zapravo je tražio zaborav. Nadao se da će mu ta lutanja pomoći da zaboravi Juliju.

Bio je prvi umjetnik na Mjesecu. Prvi je nacrtao krajolike Marsa, Venere. Vjerojatno ste vidjeli njegove reprodukcije, one su postale hrestomatija. Isto je tako karakteristično da Morellove reprodukcije daju samo djelomičnu predodžbu o originalu. One su bez one magije, tajne koja se skriva u njegovim slikama.

Odjednom su do nas stizale neobične vijesti. Na Marsu je, zahvaljujući Morellu, otkriveno neko vrlo neobično bilje. Svakodnevno su kraj njega prolazili, a nikome nije padalo na pamet da ono predstavlja tamošnju floru. Neke nakupine neodređene forme i neodređene boje. A Morello ih je na sveopće čuđenje nacrtao i izradio na njima žilice koje nitko nije vidio. U početku su se svi smijali, govoreći o neiscrpnoj umjetničkoj mašti. A zatim su istraživanja pokazala da je Morello imao pravo.

Ili na Veneri. U toploj, vlažnoj klimi, gdje je vidljivost vrlo ograničena, Morello je vidio vrlo daleko, pa je tako bio praktički vođa ekspedicije. Poslije svih tih podataka postali smo svjesni da mu nismo jednostavno dali samo vid, koji je svojstven svim ljudima, već nekakav supervid!

Napisao sam Morellu pismo. Tako i tako, u interesu nauke moramo vas ispitati. To može biti i u interesu cijeloga čovječanstva. Morello se složio. Više od toga: obećao je da će u našem gradu postaviti izložbu svojih slika.

Uzbuđenje je bilo veliko. Takav gradić, a odjednom takav događaj. Rimskog cara ne bismo tako željno očekivali!

Zatim su počela testiranja. Bilo nam je neugodno što nismo ranije opazili tako očite stvari. Ali tada nam je nedostajalo prakse, pa smo se to više sada zdušno prihvatili posla!

Morello je vidio pojedinosti nevidljive ljudskom oku. Čitao je bez teškoće knjige s razdaljine od tri metra. Nepogrešivo je izdaleka prepoznavao ljude. Činilo nam se da i boje vidi drukčije, da je svijet u njegovim očima mnogo ljepši nego nama. To se nije moglo objasniti samo umjetničkom žicom. Suprotno: nadarenost je bila prije posljedica nego uzrok zagonetnih osobina njegova vida. Samo, nikako nismo mogli shvatiti samu bit.

Odjednom se iz grada vratio kolega Hmelarž i još s praga zagrmio:

— Svi ste vi slijepi miševi, vrzete se iza zatvorenih vrata, a ključ rješenja vam je tu pod nosom, u njegovim slikama. Priznajte, tko je bio na izložbi?

Posramljeno smo se zgledali,

— Eto vidite — uskliknuo je Hmelarž. — Otiđite tamo iz ovih stopa, i sve će vam biti jasno!

I bogme smo odjurili! Najblaže rečeno, izgubio sam dar govora! Oči nisam mogao odvojiti. Slika »Radost«. Dvoje zaljubljenih gleda se u oči. Na prvi pogled obična kompozicija. Ali dok sam je promatrao obuzela me nekakva čudna radost, doslovce kao da nemam nikakvih briga i boli; proželi su me neki poznati, već proživljeni osjećaji. I tada sam se sjetio Morellova koncerta s Perezovim orkestrom, s tim prokletim ultrazvukom. Slika je djelovala na mene na isti način. Ili uzmimo veliko platno »Bol«. Opet sve tako jednostavno, obično. Mladić nagnut nad pismom. U njegovu liku, položaju ruku, povijenim leđima čučao je toliki očaj, tolika bol. Kao da na slici vidim Morella dok je Juliji Esteban pisao ona zlosretna pisma. Jadniče, pomislih, nisi je zaboravio.

Odjednom, ne vjerujem svojim ušima. Netko se glasno prepire na izložbi! Ispred jedne slike — grupica. Među njima i moji kolege. Svađaju se, jarosno gestikuliraju, iz očiju frcaju iskre. Pritrčim da prekinem prepirku, pogledam sliku i jedva se odrvam napasti da se i sam razjarim. Slika se zove »Gnjev«, a pokazuje svađu.

Nakon Morellove izložbe jednoglasno smo se složili da njegove slike nevjerojatno snažno djeluju na ljudsku psihu, ali to još nismo mogli objasniti. Doktor Hmelarž je predložio da se one podvrgnu vještačenju, i to ne bez osnove, kao što se pokazalo kasnije.

Počelo se šuškati da u naš grad dolaze skladatelj Perez i njegova žena Julia. Pričalo se da bračni par Perez nakon

dugogodišnje svađe želi pružiti Morellu ruku pomirenja.

Prisustvovao sam njihovu susretu. Morello i Perez zagrlili su se srdačno i činilo se da su zaboravili sve stare račune. Susret sa senjorom Juliom bio je suzdržaniji, što je i prirodno; ona je dama! Te večeri Morello je u hotelu posjetio Perezove. Nitko nije sumnjao kako će se sve završiti.

Ali, što nas je čekalo ujutro! Oko devet sati saznali smo da su Perezovi i Morello nađeni mrtvi u hotelskoj sobi...

Na scenu je stupila policija. Kao što biva u takvim okolnostima, tijela su poslana na autopsiju. Sve troje umrlo je od srčanog infarkta. Nisu nađeni nikakvi tragovi otrova ili nasilja.

Morella su našli s platnom u ruci. Završavao je Julijin portret. Supruzi Perez stajali su i očito promatrali njegov rad, posljednje poteze kista. Upao sam na mjesto događaja kad je policija pokušavala sve rekonstruirati, i prvi put ugledao portret. Julija Perez u svojoj raskošnoj ljepoti. Moj asistent Mark i ja, te svi prisutni, stajali smo kao skamenjeni pred tom slikom, osjetivši svu silinu Morellove ljubavi i neizmjernost njegova očaja. Genijalno djelo! Bili smo kao hipnotizirani. Slika je privlačila poput magneta. Njene boje otvarale su pred nama još neviđen svijet. Činilo mi se da ću oslijepjeti, ali nisam mogao odvojiti pogled, nisam, nisam... Prožimala me potištenost, bilo se ubrzavalo, krv mi je šiknula u glavu. Nisam imao snage skinuti pogled sa žene na slici. Već sam obamirao... kada... kada je u sobu banuo Hmeralž.

— Prestanite je gledati! Prestanite! To je glava Meduze! — naredio je, i zajedno sa stalkom bacio portret na pod.

Ništa nismo shvaćali. Osjetio sam naglo olakšanje.

— Koliko ste dugo buljili u ovu sliku, dragi moji? — ironično nas je upitao Hmelarž.

— Kako koliko? Desetak minuta, tako nekako — rekao sam.

— Tada ste uspjeli — s olakšanjem je rekao dr Hmeralž. — Mislim da ste izbjegli veliku opasnost.

— Opasnost? Kakvu opasnost?

— Ustanovljeno je da je Morello radio, ako se tako može reći, ultrabojama! Zamolio sam da se analiziraju neke njegove slike. Zamislite samo, osim običnih boja koristio se i nama nevidljivim dijelom spektra, bojama koje je sam spravljao iz nekih lijana ili

nečeg tome slično! Donio ih je s Marsa, Venere ili vrag zna odakle... Njegovi kovčezi puni su epruveta... Sve to su njegove oči...

Eto, to vam je objašnjenje. Kako postoje zvuci koje ne možemo čuti, tako postoje i dijelovi spektra, boje koje naše oko ne može vidjeti. I upravo onako kako mogu djelovati na nas zvuči koje naše uho ne registrira, isto tako mogu djelovati i nevidljive boje.

Portret je dobio ime »Glava Meduze«, koje mu je nadjenuo doktor Hmelarž. Sjećate li se grčkog mita o Gorgoni Meduzi koju je bilo dovoljno pogledati pa da se čovjek okameni? Ustanovilo se da među bojama koje je upotrebljao Morello ima takvih koje čovjek ne može gledati dulje od petnaestak minuta. Djeluju na očni živac, na živce uopće i mozak. Sada se slika čuva u podrumima Narodne galerije; okrenuta, zapečaćena, ili, kako se to kaže, iza sedam brava.

Znam što želite pitati. Da li je Morello htio ubiti sebe i Perezove, ili čak ni on sam nije znao za smrtonosno djelovanje svojih boja? Da li je riječ o ubojstvu ili o nesretnom slučaju? To više nitko ne može ustanoviti.

Stariji liječnik je ustao i prišao prozoru. Odmaknuvši zavjesu, nekoliko je trenutaka pogledom pratio pacijenta koji je, tek što mu je vraćen vid, prvi put izišao van, u park.

— Sada brižljivo pazimo da se nikad više ništa slično ne ponovi — rekao je.

Stjepan Breber:

Zaleđeni osmijeh

Trojica su pratila spuštanje raketoplana na pistu Centralnog zemljinog međuplanetarnog lansirnog punkta nedaleko od Bloka II. Stajali su nepomično, poput kipova, zureći kroz metalizirano staklo pristanišne zgrade i tek je pokretanje njihovih zjenica odavalo da prate rulanje usijane grdosije. Raketoplan se strelovitom brzinom približavao pristaništu, a onda naglo počeo usporavati uz zaglušenu tutnjavu.

— Do sada uspješno — konstatirao je najniži od trojice. Bilo je to izgovoreno tako tiho, i tako monotono i nezainteresirano, da najvjerojatnije ni sam malecki nije čuo svoje riječi.

Mirno su stajali još nekoliko trenutaka, a onda, gotovo istovremeno krenuli jedan za drugim prema raketoplanu.

Letjelica je nalikovala na sve drugo, a najmanje na svemirski brod. Činilo se kao da je užarena, aerodinamički izvajana gromada ugljena pala na pistu. Iz garave oplate broda titrala je jara i dizao se bjeličast dim nastao od sagorijevanja metalne površine kojom je bila obložena oplata.

— Dobar im je ovaj metal s Urana. Željezo bi pri tako velikoj brzini spuštanja isparilo — primijetio je srednji po uzrastu, interpretirajući svoje misli na gotovo istovetan način kao i malecki: jezivo tiho i ravnodušno.

— Da — uzvrati najmanji uz primjetljivi napor. — Sve je to dosta prljavo i neugledno, ali zato vrlo ekonomično. Letjelica pred nama izvršila je danas sedamdeset peto spuštanje na matični planet, a koliko će još...

— Nije bitno — prekinuo ga je najveći. — Njeno današnje spuštanje najvažnije je u povijesti Sistema. Uništit ćemo najogorčenijeg neprijatelja, zapravo, jedinog preostalog koji...

— Dosta, dosta. Štedimo energiju. — Malecki je pogledao ostalu dvojicu, izgovarajući ovaj apel tihim, gotovo plačnim glasom.

S raketoplana spustio se čovjek i tromim korakom im se približio. U desnoj je ruci držao metalnosvjetlucavu torbu.

— Pošiljka za Halla 10 od Vrhovnog konzilija s Neptuna — procijedio je došljak gotovo ne mičući usnama, dok mu je blaženi pogled počivao negdje na krovu pristanišne zgrade.

Najmanji je prihvatio torbu, okrenuo se i pošao prema ulazu u zgradu, a ostala dvojica za njim.

— Do sada uspješno — šapnuo je na pola puta malecki.

* * *

Točno nakon dva sata su Hall 10, Richter L i Dannie 17 najpoznatiji i najcjenjeniji učenjaci u cijelom Sistemu, sjedili u acromobilu koji je letio prema Bloku VI.

Hall 10, najmanji od trojice, otvori metalnosjajnu torbu i izvadi oveću bočicu srebrnkaste boje, te se zagleda u natpis.

— Dakle, nalazimo se pred pobjedom nad posljednjom strahotom svijeta. Ha-en-o-tri-plus... Hm, hm. Vraški gadna sinteza. Popratna je mikrokartica također ovdje. Do sada uspješno — tiho je govorio Hall 10, a njegova dva suradnika nisu ga ni mogla čuti. »Spavali« su otvorenih očiju, fiksirajući svatko svoju točku negdje u unutrašnjosti aeromobila, ne mičući ni jednim dijelom tijela.

I svi ostali putnici sjedili su nepomično, piljeći negdje u prazno. Doimali su se poput mehaničkih naprava na koje bi trebalo djelovati nekakvom silom da bi ih se pokrenulo, ili poput robota s ispražnjenim akumulatorima. Tek je gotovo neprimjetno nadimanje grudi odavalo da ti ljudi ipak žive.

Ljudi su meditirali! Pri svakom svom koraku, na svakom mjestu, pri razgovoru, pri radu, ljudi optimalne civilizacije bili su maksimalno moguće koncentrirani, bez ijedne suvišne funkcije tijela, optimalno trošeći životnu energiju. Od rođenja do smrti lica su im bila maske, tijela mehaničke naprave, pokreti robotizirani, bez ijednog suvišnog titraja, naprezanja fizičkog ili umnog. Ti ljudi nisu znali za uzbudljive osjećaje, za radost, tugu, bol, za smijeh, plač, paniku, strah. Bio je to rezultat dugotrajne psihofizičke transformacije čovjeka, mijene njegovih gena, a sve zato da bi se produžio životni vijek. Ljudi optimalne civilizacije živjeli su u

prosjeku sto dvadeset do sto četrdeset godina, zahvaljujući maksimalnoj racionalizaciji utroška energije organizma i velikoj psihičkoj stabilnosti. Organizam im je trošio nekoliko puta manje energije nego organizmi davnih predaka, pa se i opterećenost svih organa za transformaciju te energije u životnu uvelike smanjila. Sve je to uvjetovalo da se čovjekov životni vijek gotovo udvostručio.

Tek, od svega, u svijesti tih bića ostala je jedino ona nagonska, iskonska volja za samoodržanjem, za napretkom. Gradili su, stvarali, osvajali, naseljavali, postizali uspjeh za uspjehom, a sve to bez i najmanjeg oduševljenja, bez trunke radosti. Misao im je bila prožeta s dvije osnovne spoznaje, dva jedina htijenja: živjeti što dulje i uništiti posljednjeg neprijatelja što je nemilosrdno harao i slao u smrt veliki broj stanovnika Sistema. Optimalna je civilizacija živjela za svoj što duži život, ali duboki mir njihovih moždanih memorija povremeno bi bio narušavan titrajima koji su ih upozoravali da im svakog trenutka prijeti smrt od neprijatelja kojeg su identificirala kao BOLEST.

* * *

— Doktore, učinite nešto! — Gotovo histerično vrištao je Gabriel Bartos, brišući oznojeno čelo i lice već potpuno zgnječenim sivim šeširom. — Shvatite da mi je ona još jedino što mi je ostalo od života. Mariska je moj vid, moj sluh! Ona je... ona... — Jecaji su ispunili ordinaciju doktora Horvatha u Medicinskom centru za liječenje raka, tumora i sličnih bolesti u Budimpešti.

— Bartos! Bartos! — Doktor Horvath pokušavao je smirili nesretnog Gabriela, zagrlivši ga rukama i tapšući po plećima. — Bartos, ja vas potpuno razumijem, međutim, morate se pomiriti s realnošću. Do vraga, morao sam kazati da vam je kćerka teško oboljela. Rak je vraški gadna stvar. Uostalom, niste vi, odnosno vaša kćerka, jedine žrtve ove opake bolesti. Stvar je gora od negdašnje kuge: uvuče se neopaženo u organizam, pritaji i onda ga u trenu uništi. Vidite, kuga je bila relativno lako pobijeđena, a ovo... Nevjerojatno je to da ljudi šeću po Mjesecu, da raspolažu energijom koja je u stanju da razori cio naš planet, a s druge strane nemaju, tako reći, pojma o raku. A ta prokleta bolest nije baš izbirljiva pri izboru svojih žrtava. U svemu ostaje samo nada i dužnost nam je da se pomirimo sa činjenicama i pri tome da budemo spremni prihvatiti vijest kako nam je netko u obitelji, ili mi sami, obolio od raka. Zbog toga i vi...

— Doktore! — prekinuo je Gabriel doktora Horvatha i, otirući još suzne oči, nastavio napetim ali tihim glasom. — Shvatite da mi je teško ostati hladnokrvnim. Ako itko zna što znači bespomoćnost pred rakom, onda sam to ja. Znate i sami da je ta prokleta bolest prije nekoliko godina već uvila u crno moju obitelj. Tada sam ostao bez supruge, a sada, eto... Ne, to se ne smije dogoditi! Moja kćerka mora živjeti, ta pred njom je još cio život. Ako treba i svoj ću život dati za ozdravljenje Mariske.

U ponovnoj namjeri da zaplače Gabriela je prekinulo kucanje na vratima. Pojavila se medicinska sestra i uvela u ordinaciju desetogodišnju djevojčicu.

Činilo se kao da je sva dragost i ljupkost ovoga svijeta spojena u tom krhkom biću. Zlaćana, duga, kovrčava kosa isrepletena u dvije guste pletenice, prćasti nosić okićen sitnim pjegama i, ono što je najviše udaralo u oči: skladne, pune usne koje su povazdan svijetu darivale veličanstven smiješak. Titrao je taj osmijeh kućom, ulicom, školom. Kada je Mariska plakala, čak i tada je iz dubine njena bića izvirao čaroban osmijeh.

Ugledavši oca, djevojčica mu se baci u naručje. Bistar je pogled uputila prema suznim očevim očima i, vidjevši ga onako rasplakana, nasmiješila se od srca jer je čudno kada tate plaču. Gabrijel se kiselo nasmiješio kćerki dok mu je cijelu utrobu parala nepodnosiva bol.

Gledajući kako se u tom djeliću svijeta isprepleću istovremeno plač, smijeh, tuga i bol, i sam se dr Horvath jedva suzdržavao da ne zaplače.

— Mariska! — pozvao je djevojčicu kako bi prekinuo tužnu scenu. — Ako budeš dobra i poslušna, pustit ćemo te kući.

— Ne vjerujem vam, striček doktore. Rekli ste ako budem dobra da me neće boljeti. Ja sam dobra, a svejedno me jako boli — rekla je mala Mariska.

Pošlo je sestra izvela djevojčicu, dr Horvath se okrenuo Gabrielu.

— Znate, postoji ipak jedna mogućnost da djevojčici spasimo život.

Na ove riječi Gabriel se trgnuo i zapiljio u liječnika pomno ga slušajući.

— Samo, pitanje je svrsishodnosti te mogućnosti, jer ja baš nisam neki optimist što se toga tiče. Riječ je o konzerviranju tijela, gdje je ono, u stvari, klinički mrtvo, ali se ipak nakon dugog niza godina može oživiti. Pacijent se smjesti u posebnu rashladnu komoru, gdje je praktički obavijen ledom. Temperatura je tako niska da ne postoji nikakva mogućnost biološkog razvoja tkiva. Sve stanice ostaju nepromijenjenje, tako da ni sam čovjek ne stari, a ni bolest se ne može dalje razvijati. Jedino što ga veže za život je jedva primjetno kolanje krvi i potpuno usporen rad srca. U Americi se već nekoliko ljudi dalo na taj način zalediti i oni sada čekaju da se pronađe lijek protiv raka. Mislio sam, ako vi baš inzistirate i ako imate dosta novca, da pokušamo poslati djevojčicu u Boston. Nauka i tehnika toliko napreduju da je pobjeda nad rakom pitanje ne desetljeća već godina. Možda vam se u dogledno vrijeme kćerka vrati živa i, što je bitno, potpuno zdrava.

Gabriel se nije dvoumio. Zadovoljno se kimao glavom, odobravajući i zahvaljujući doktoru što mu je omogućio da iduće godine svoga života provede u nadi.

* * *

»Pažnja«

Trojica su polagano okrenula glave prema izvoru zvuka okrećući se istovremeno u dubokim udobnim foteljama.

— Programirao sam Jedan, a Dva će prihvatiti ako zapne — tiho pripomene Hall 10 ostaloj dvojici.

»Govori Jedan, logički lanac povezan međuplanetarnim kodom u logički krug Sistema, a u paralelnoj vezi sa Dva. Naredba čista. Tekst učitane mikrokartice glasi: Za Halla 10 Blok VI, Zemlja. Napokon šaljemo lijek. Rješenje za koje smo mislili da će se izjaloviti pokazalo se plodotvornim. Supstanca je pokazala pozitivnu reakciju i sve metastaze na pokusnom oboljelom tkivu povukle su se. Na ovoj su mikrokartici upisani svi podaci od početka izučavanja bolesti... Prekid. Jedan ne posjeduje u memoriji podatke o pojmu bolest. Jedan uključuje Dva i uspostavlja paralelan rad.«

»Govori Dva, logički lanac povezan međuplanetarnim kodom u logički krug Sistema, a u paralelnoj vezi sa Jedan. Jedan izvoli«.

»Dva, potrebna mi je informacija o pojmu bolest.«

»Naredba čista. Odgovor moguć. Dva odgovora. Pojam bolest porijeklom je iz daleke prošlosti dok je ljudska civilizacija naseljavala samo matični planet Zemlju. Bolest je tada bio naziv za sva narušavanja normalne egzistencije ljudskog organizma, a ujedinjavala je u sebi mnogobrojne oblike takvog djelovanja. U toku evolucije čovjek je polako istrebljivao pojedine bolesti, da bi na kraju preostao jedini oblik u davnini poznat pod pojmom rak. Sva nastojanja đa se pronađe lijek ili način za istrebljenje tog oblika bolesti bila su uzaludna, a taj je problem nerješiv i za našu optimalnu civilizaciju. Dakle, pojam rak zapravo predstavlja jedini preostali oblik bolesti, pa je sveden pod sam pojam — bolest. Pokušaji liječenja bolesti datiraju s kraja drugog milenija i unatoč golemom vremenskom razmaku, do današnjih su dana bezuspješni. Da bi se zaštitio čovjekov život i smanjila smrtnost, te u skladu sa Zakonom Sistema osnovan je Konzilij sa zadatkom što bržeg elimininiranja te još jedino preostale bolesti. Trenutno je Konzilij stacioniran na pustom Neptunu. Razlog odabiranja Neptuna je zbog velikog pritiska i vrlo niske temperature, a što je prijeko potrebno za dobivanje posebnog seruma za liječenje bolesti. U posljednje vrijeme s Neptuna stižu vijesti o naglom napredovanju u dobivanju lijeka. Prekid.«

»Jedan memorirao. Isključuje Dva. Jedan nastavlja tekst mikrokartice:... vezane uz bolest, a štiteći Zakon Sistema morat ćete pronaći način da se iskuša dobiveni lijek. Po Zakonu, vjerojatnost da se čovjeku optimalne civilizacije neće ništa desiti mora biti stopostotna, a kako je to...«

— Isključi — izusti - 10 pogledavši Richtera L. Ovaj pritisne dugme i istog trena prostorija utihnu.

— Ne razumijem ovo sa Zakonom. Ti si u to upućen, pa... — Hall 10 prekine, štedeći se napora od još koje riječi. Međutim, Dannieju 17 je i to bilo dovoljno.

— Zakon Sistema zahtijeva od svakog pojedinca maksimalni napor da očuva svoj život do najdublje starosti. Ugrožavanje tuđeg ili svojeg života s predumišljajem kosi se s osnovnim životnim načelima. Takvo se djelovanje može čak protumačiti i narušavanjem sinhronizma, a kakve to sankcije povlači svjesni ste i sami. Svijest nam je toliko napredovala da smo odavno iz nje eliminirali pojmove o uzrocima i posljedicama zbog kojih Zakon i postoji. Ipak, nismo još na tom stupnju da ga potpuno eliminiramo, jer...

— Shvaćam. Dovoljno je, Dannie — reče tiho Hall 10, tako tiho da ga govornik i nije čuo te je i dalje polagano, uspavljujući govorio:

— ... ne smijemo ni pomisliti na to da se nešto dogodi pacijentu. Teško ćemo naći rješenje. Možda bi Jedan i Dva...

— Shvaćam. Dovoljno je, Dannie — ponovi nešto glasnije Hall 10 dok mu je pogled blaženo počivao na vrhu cipele jedne od njegovih kratkih nogu. Nevjerojatno mirno pripremao se da ponovi upozorenje po treći put, ako bude trebalo. Međutim, ovoga je puta Dannie 17 čuo.

— Dannie 17 shvati da se tvoje prekomjerno pričanje također kosi sa Zakonom. Shvati već jednom da je cilj svakog čovjeka optimalne civilizacije živjeti za svoj što duži život i zato... — Hall 10 je i s ovim potrošio previše energije na bezveznu temu i zbog toga je prestao koriti Dannieja 17. Osvrnuo se na problem koji je iskrsnuo pred njima.

— Kompjuteri rješavaju probleme, a mi živimo — bila je to istovremeno pouka za Dannieja 17, a i naređenje za Richtera L. Ovaj se okrenuo prema minijaturnom pultu i počeo otipkavati naredbu za kompjuterski sistem.

»Govore Jedan i Dva, logički lanci povezani međuplanetarnim kodom u logički krug Sistema, a u paralelnoj vezi. Naredba čista. Tekst mikrokartice trenutačnom memorijom apsorbiran u oba logička lanca. Za pitanje: »Na koji se način može uskladiti Zakon i pokusno liječenje bolesti?« potrebno nam je dvanaest minuta za obavljanje kombinatorno-logičkih operacija. Prekid.«

Nakon petnaestak minuta trojica su se, jedva vidljivo dižući noge, udaljili od kompjuterskog centra Bloka VI.

— Do sada uspješno — lebdjele su tihe riječi u zraku iza njihovih leđa.

* * *

Središnji trakt Centra za liječenje bolesti u Bloku VI bio je potpuno osvijetljen. Na hodnicima je vladala užurbanost neobična za ljude optimalne civilizacije.

Trojica su izašla iz sporedne sobe i nijemih pogleda, rastapajući se od ravnodušnosti, krenuli prema dvorani za operacije.

Na sredini jarko crveno i osvijetljene sale dominirala je velika

staklena kupola. S jedne njene strane nalazio se, za tu svrhu posebno izgrađeni centralni kompjuter-kirurg. Uokolo kompjutera bili su smješteni kontrolni pultovi na kojima su najeminentniji liječnici Sistema mogli pratiti tok operacije i liječenje. S druge strane kupole, nasuprot kompjuteru nalazio se supraprojektor, koji je služio da, primivši informacije od minijaturnih kamera smještenih unutar instrumenata za operaciju, projicira trodimenzionalnu sliku uvećanu nekoliko tisuća puta. Na njoj se zorno mogla pratiti operacija i liječenje bolesnog tkiva.

Ljudi su dosta smeteno sjedali za pultove, nelagodno se namještajući i tupo piljeći u bezbrojne displeje, kontrolne instrumente i komande. Bilo je očigledno da ih je uvelike omelo ovo narušavanje sinhronizma njihovog života.

Završivši programiranje centralnog kompjuter-kirurga, Hall 10 je polagano ustao i pogledao prema kupoli.

— Po naredbi Konzilija, a da bismo iskušali novodobiven lijek, poremećen je sinhronizam vaših života. Slijedit će odgovarajuće benificije. Cilj zadatka vam je poznat. Tražim najveću moguću koncentraciju. Već za nekoliko sati moći ćemo dopustiti masovnu proizvodnju seruma i liječenje oboljelih u cijelom Sistemu. Prvi pokusni pacijent se nalazi tamo...

Hall 10 je pogled usmjerio prema kupoli i istovremeno zastao u pola riječi. Mirno je promatrao Dannieja 17. koji je svojim postupkom mogao izazvati čuđenje i revolt svih prisutnih, samo da su ljudi optimalne civilizacije posjedovali te sposobnosti. Dok su svi u dvorani pomno slušali Halla 10, Dannie 17 je buljio u unutrašnjost kupole i uz to je čudno izvraćao oči, a mogle su se uočiti i čudne crte njegova lica.

— Dannie 17 — tiho ga je pozvao Hall 10. — Dannie 17 ti ponovo kršiš Zakon. Čini mi se da je ovo već osmi put. Spašava te jedino što si izvrstan, nezamjenjiv učenjak. Što ti je, i kako objasniti tvoje vladanje? Prošli smo put ustanovili da ne boluješ od bolesti. Ipak ću te ponovo pregledati.

Na ove se riječi Dannie 17 ponovo okrenuo prema mjestu gdje je stajao govornik. Njegovo lice i cijelo tijelo bilo je savršeno mirno. Ljudi su blaženo nastavili slušati Halla 10.

— Dakle, u kupoli se nalazi prvi pokusni pacijent. Serum ćemo unijeti izravno u bolesno tkivo, pa je zbog toga potrebno operirati

pacijenta. Ja vodim operaciju i liječenje, dalje programiranje obavit će Richter L, a asistirat će mu Dannie 17. Svi ostali obavljaju za njih predviđen posao. Krećemo — završio je Hall 10, a zatim tiho spustio u bradu: »Do sada uspješno«.

Ljudi su, sjedeći za svojim pultovima, obavljali potrebne radnje.

Unutrašnjost kupole odjednom se osvijetlila zaslepljujućom bijelom svjetlošću koja je poništavala jarko crveno svjetlo dvorane. Ukazalo se postolje nad kojim je visilo desetak krakova s ugrađenim Instrumentarijem potrebnim za operaciju. Za pacijenta koji je ležao unutar kupole liječnici se nisu zainteresirali. Ravnodušnost i nezainteresiranost vladala je cijelom dvoranom, što je bilo karakteristično za ljude optimalne civilizacije.

A s uzglavlja postolja smještenog unutar kupole izronio je veličanstven osmijeh ljupke djevojčice. Zasjao je taj smiješak dvoranom jače i od svjetlosti same kupole. Titrao je dvoranom, usamljen, utapajući se u moru ništavila, neosjećajnosti i monotonije.

Na zlatnom lančiću, ovješenom oko vrata djevojčice, bila je pričvršćena pločica s ugraviranim tekstom: Mariska Bartos, rođena 26. 01. 1972. u Budimpešti, konzervirana 17. 05. 1982. u Bostonu.

Liječnici su revno obavljali posao. Krakovi su skladno šetali kupolom. Na licima ljudi očitovala se potpuna ravnodušnost. I dok je s mjesta gdje je sjedio Hall 10 svaki čas dopiralo tiho, za sve ostale nečujno: »Do sada uspješno«, Dannie 17 se naglo okrenuo prema kupoli. Zjenice su mu se zacaklile, na čelu pojavile bore. Bile su to pojave nepojmljive za ljude optimalne civilizacije.

* * *

Vragolasta igra svjetlosti titrala joj je sviješću. Jedva prozirna maglena koprena zakrilila je vatromet boja u pozadini. Nazirala je najljepše okićeno novogodišnje drvce, a nikako ga nije uspijevala dovoljno dobro promotriti. Drvce s bezbroj ljubičastih i narančastih, svijetlosrebrnih zagasito-zlaćanih kuglica. S nekoliko upaljenih svijeća čiji se plamen nazirao u svakoj od onih bezbroj loptica. A tu negdje, kraj svijeća, leži i poklon za nju, poklon od njezina najvećeg i najljepšeg tate. I red je da mu se zahvali s jednom velikom, velikom pusom.

Ali, gdje je tata? Zašto je ne probudi dokraja, zašto joj ne

pokaže u svoj veličini i ljepoti to novogodišnje drvce, to remek-djelo svojih ruku? Hm, hm... red je da se probudi sama, da ga obraduje. Ali kako? Koprena nikako da nestane ispred očiju. Valja ih protrljati. A ruke su tako teške, tako... I njoj se spava, spava...

Mora da je jako dugo spavala. O, sada može i oči otvoriti! Hm. Lijepa soba. Bijela i svijetla. Hej, a gdje je drvce...?

Trojica su mirno stajala kod ulaznih vrata, dok su im odsutni pogledi počivali na uređajima s raznobojnim kontrolnim žaruljicama i instrumentima. Kraj uređaja bio je smješten ovalan, potpuno bijel krevet. Žaruljice su titrale sve jače i jače, kazaljke instrumenata klizile su prema zadnjim oznakama na skali.

— Potpuno uspješno — konstatirao je Hall 10. — Pacijent je totalno izliječen. Ni jedne bolesne stanice više nema u njegovu organizmu,

— Otvara oči — pripomene Richter L.

Djevojčica ih je gledala velikim plavim očima. Prostorijom je zalepršao veličanstven osmijeh. Bio je vedar i radostan kao nikada do tada. Kao da je želio naknaditi stoljeća čame u hladnoći leda. Tražio je smiješak, odziv na licima prisutnih, ali u pogrešno vrijeme i na pogrešnom mjestu.

Djevojčica se uozbiljila.

— Gdje je tata?

Trojica su šutjela.

— Gdje je tata? — ponovi malo prestrašeno djevojčica.

Muk.

Prostorijom odjekne plač. Lijepo lice prelile su suze.

Nevjerojatno brzo su Hall 10 i Richter L istrčali iz sobe.

Dannie 17 ostao je kao ukopan. Odjednom su na njegovu bezizražajnom, ravnodušnom licu počeli poigravati mišići. Na čelu mu iskrsnu bore, dok mu se grudni koš nadimao sve više. Tada mu lice izobliči bolan grč, usne mu zatitraše a iz grla mu se protegne kriještav jauk.

To se još nikada nije dogodilo. Čovjek optimalne civilizacije je plakao. Plakao je nad uzglavljem mladolikog bića koje je rođeno mnogo stoljeća prije njega.

Dannie 17 se primakne krevetu, podigne rasplakanu djevojčicu i privije ju na prsa. Neki davno ugasli instikt mu se vrati, usne se teško razvuku u čudnovat osmijeh. Već smireno lice, s dvije jamice ispunjene suzama, promatralo ga je radoznalo. Zlatokosa je glava klonula na njegove grudi, a Dannie 17 smiješio se sve više i više.

U sobu uletješe — što se moglo vidjeti kod ljudi optimalne civilizacije samo u izvanrednim slučajevima — čuvari sinhronizma. Bilo ih je nekoliko i lako su istrgli djevojčicu iz Danniejevih ruku. S vrata Hall 10 pokaza prstom na Dannieja 17, a njih četvorica, tupih pogleda, pograbiše ga. Osmijeh s lica nije mu silazio.

Sat i pol nakon toga ultrasvjetlosni valovi su Sistemom prenijeti obavijest. Ljudi, udaljeni milijune svjetlosnih godina, mimo su slušali vijest, ne mičući ni jednim mišićem lica.

»Na Zemlji, u Centru za liječenje bolesti, u Bloku VI obavljeno je prvo pokusno liječenje bolesti sa serumom dobivenim na Neptunu. Liječenje je uspješno eliminiralo bolest, međutim, naknadno se nenadano pojavio nepoznat simptom koji je uzrokovao grčenje lica i neartikulirane glasove kod pacijenta. Novi uzročnik je strahovito zarazan jer je istog trena napao i jednog od naših učenjaka. Pacijent i učenjak podvrgnuti su specijalnom tretmanu po Zakonu, te su odmah spaljeni laserskim zrakama. Konzilij može nastaviti svoj rad na pronalaženju novog lijeka. Potpuni izvještaj o liječenju stići će Konziliju redovnom raketoplanskom linijom koja saobraća kraj Neptuna.«

* * *

Dvojica su pratila uzlijetanje raketoplana sa Centralnog zemljinog međuplanetarnog lansirnog punkta nedaleko od Bloka II.

Nakon nestanka letjelice u atmosferi, Hall 10 i Richter L se gotovo istovremeno okretoše i pođoše prema ulazu u pristanišnu zgradu.

— Mislio sam da će s današnjim danom milijuni ljudi biti spašeni, a eto, izjalovilo se — reče poluglasno Richter L bulјeći pospano pred sebe.

Hall 10, izgovorivši te riječi tako tiho i nezainteresirano da ih vjerojatno ni sam nije čuo.

— Da, da. Neuspješno — Izmijeni prvi put uzrečicu.

Dannie Plachta:

Revival Meeting

Preveo Bruno Ogorelec

Dobrodošlica

Graham Kraken ležao je na samrtnoj postelji. Očiju nesigurno uperenih prema mutnom i udaljenom stropu, upijao je riječi umirenja.

— Sve su šanse na vašoj strani — rekao je liječnik.

Krevet kao da se zategnuo pod Krakenom, opruge kao da su se napeto skupile.

— Jednoga dana — liječnikov je glas zvonio poput niza malih metalnih zvončića — medicina će toliko napredovati, da će vas moći ponovo oživiti. Vašem smrznutom tijelu neće se u međuvremenu ništa dogoditi. — Zvončići se stišaše. — Jednoga će dana nauka izliječiti vaše tijelo i vi ćete ponovo živjeti.

Graham Kraken je lagano umro, a njegovo tijelo zamrznuše.

* * *

Sanjao je da je u Miami Beachu. Otvori oči. Žmirkajući u polumračnoj sobi, ugleda posjetioca kako sjedi pokraj njegova uzglavlja.

— Dobro jutro — reče posjetilac.

Stranac je, zapazio je Kraken, bio star, ćelav muškarac ugodna lica.

— Dobro jutro — odgovori on prijateljski. — Imate lijepe naušnice.

— Hvala vam — reče posjetilac. — To su antene.

— Oh!

— Za tranzistorski radio, ugrađen u ušne školjke. Stereo.

— Krasno — reče Kraken. — A kako ga gasite?

— Ne gasim ga — odgovori posjetilac. — Govorite malo glasnije, molim vas.

— Oprostite — reče Kraken. — Nisam znao... Zapravo, ni opazio... Nego, je li se u vezi s vremenom nešto poduzelo?

— Pa, jest. Nakratko — reče starac. — Ali moralo se odustati.

— Previše suprotnih želja?

— Bojim se da je tako.

— Šteta. — Kraken pogleda prozor s teškim zavjesama. Dok je gledao, staklo iza zavjesa se iznenada rasprsnu. — Oh — reče. — Neke demonstracije?

— Ne — odgovori posjetilac. — Nadzvučni putnički avioni. Drugo staklo je automatski kliznulo na mjesto rasprsnutog.

— Mora da se to prilično često događa.

— No... kako dođe, tako i prođe — reče došljak.

— Usput rečeno — Kraken će — koja je ovo godina?

— Dvije tisuće osamdeset šesta — odgovori ovaj.

— No, prilično ih je proteklo — reče Kraken.

— Ah, svaka vam je godina nalik jedna na drugu — reče stranac.

— A kako je s novcem? — zapita Kraken. — Je li što preostalo od mog imetka?

— Bojim se da nije — reče posjetilac. — Morao sam platiti da vas se oživi.

— To je vrlo ljubazno od vas — reče Kraken. Opazio je da su rubovi zavjesa obasjani suncem. Pridignu se na lakat i od tog mu se pokreta zavrti u glavi.

— Molim vas da se ne pokušavate kretati — reče posjetilac. — Važno je da se odmorite za presađivanje srca.

— Oh? — Kraken spusti glavu na jastuk. — Zar nešto nije u redu s mojim srcem?

Posjetilac polako ustane.

— Ne — odgovori. — Nešto nije u redu s mojim.

Predrag Raos:

Osvajač
(Priča iz svakidašnjice)

Zagreb, 45. XV. 9837. (6. travnja 1981. po zemaljskom brojanju vremena)

Kako sam već najavio u prethodnom izvještaju, ovog sam tjedna planirao pokušati uspostaviti preliminarne kontakte s jednom interesantnom klasom autohtonih živih bića. Ovdje su poznata pod nazivom »mačke«, i ja ću se također, u nedostatku boljeg, njime služiti. Moram, međutim, odmah upozoriti na mnoge nedostatke ovog imena, kako se ne bi stvorila terminološka zbrka.

Najprije, naziv je posve nejasne etimologije jer ni uz najbolju volju te »mačke« nikako nisam mogao svrstati u Felidae. Jedina sličnost s pripadnicima ove porodice bila bi tjelesna veličina, no i tu se podudarnosti ograničavaju na mali broj vrsta: Pantheru leo, Pantheru tigris, Pantheru pardus, Felis concolor... U svemu ostalome razlike su bitne i lako uočljive. »Mačke« uglavnom ne pokrivaju tijelo krznom, a kada to i čine, rade to samo djelomično i privremeno. Ukoliko i imaju rep, on mora da je vrlo mali i dobro skriven. Napokon, ni jedan jedini primjerak nisam uspio vidjeti ni na drvetu, a kamo li na krovu...

Ipak je najvažnija razlika da pripadaju u dvonožnu beskrilnu populaciju, i da bi morfološki bile najsličnije vrsti koja se ovdje zbog nejasnih razloga naziva Homo sapiens. Tu, međutim, počinje velika zavrzlama, jer unatoč izvanjskim sličnostima među njima očito postoje velike a na prvi pogled nevidljive razlike.

Te »mačke« iako čine tek nebitni dio populacije, uživaju posve nesrazmjernu, i koliko sam do sada uspio utvrditi, posve nezasluženu pažnju. Dio dvonožaca, koji se nazivaju »tipovi« i »kitovi« (i ovdje je etimologija nejasna — vidi raniji izvještaj)

upravo je opsesioniran njima, pa one kao tema sudjeluju u njihovim razgovorima s čitavih 90 postotaka. Po tome bi se dalo zaključiti da se radi o nekakvoj vladajućoj podvrsti ili čak nekakvoj drugoj vrsti koja je na neki neodređeni način uspjela penetrirati među odjevene dvonošce i nametnuti im se pomoću nekakvog tajnog oružja, ili pak... ali bolje mi je ne praviti hipoteze. Ima u štabu pametnijih i pozvanijih da to čine. Držat ću se svog zadatka i ograničiti se na činjenice.

Dakle, sve su me te nejasnoće navele da pokušam o njima doznati što više; uspjeh je, međutim, gotovo posve izostao. Podaci koje sam uspio prikupiti bili su vrlo šturi a uz to često i kontroverzni. Nisam uspio čak ni otkriti kako se prepoznaju (iako su Zemljani u tome nenadmašivi majstori). Spočetka sam mislio da je identifikaciju moguće izvršiti prema nekim sferičnim tjelesnim zadebljanjima, ali sam se ubrzo uspio uvjeriti da je ta metoda krajnje nepouzdana. Jedini pokušaj zamalo se završio tragedijom.

»Oprostile, vi ste mačka, zar ne?« upitao sam primjerak kojeg sam izabrao na ulici da na njemu izvršim opažanja. Uslijedila je reakcija kakva se nije mogla predvidjeti.

Odjeveni se dvonožac najednom ukočio, zatim se je boja prednje glave krenula prema crvenom dijelu spektra. Vidni su mu organi pokazali tendenciju ispadanja iz svojih ležišta. Na koncu su uslijedili decibeli:

»Svinja! Huligan! Kako se ti to sa mnom razgovaraš! Nisam ja tvoja balavica! Dobiš jednu po gubici... Marko! Milicija!«

Iako me je jako zanimalo tko bi mogao biti taj zagonetni Marko, nisam na žalost imao vremena da to otkrijem. Neki dvonožac enormnih gabarita počeo mi se približavati neuobičajenom brzinom i moji su sigurnosni krugovi strelovito reagirali — povećao sam distancu brzinom lastinog repa.

Iako je ovaj prvi pokušaj gotovo završio teškim posljedicama, nisam se dao obeshrabriti, jer je bilo jasno da se radi o pojavi uz koju su vezani fenomeni možda jedinstveni za život u galaksiji. Budući da se očito radilo o pitanju od prvorazredne znanstvene važnosti, odlučio sam prekinuti sva druga promatranja i posve se koncentrirati na istraživanja na ovom području. A da bi ta promatranja bila što dublja i temeljitija, bilo je nužno da što prije stupim u psihički, i ako je moguće fizički kontakt s rečenim

»mačkama«.

S tim u vezi intervjuirao sam mnogo dvonožnih primjeraka koji su za sebe tvrdili da su često dolazili u doticaj s ovom paradoksalnom klasom. Na koncu sam se zaustavio kod jednog egzemplara koji je sebe smatrao najvećim stručnjakom za »mačke« u svijetu i okolici (dakle ipak meduzvjezdani kontakt — istražiti u jednom od kasnijih izvještaja!). Zove se Vladek, ako vam to ime što govori. U nekoliko sam navrata se uvjerio u njegovu stručnost, tako da ova ne dolazi u pitanje. Dugo sam ga ispitivao sve okolišno, dok se na koncu nisam odvažio da ga upitam (obzirom na prilike) najizravnije čto je bilo moguće.

— Čuj, Vladek — rekao sam mu — pomozi ako si čovjek. Te mačke, no... Znaš kaj mislim. Ja bih im nekako, a...

— Malo fulirancije — namignuo mi je. — Lovatanje, ne?

— Da — rekao sam iako baš nisam sasvim razumio pitanje.

— Joj, frajer... i veliš, ne ide. A čist dobro zgledaš. To bi moralo samo ići.

— Ne ide — odgovorio sam.

— Ideš na čage?

— Ne.

— Onda idi na čage — zaključio je Vladek.

Sad se pojavio novi problem — što znači čarobna riječ »čaga« preko koje vode puti do kontakta? Nisam smio pitati, da ne postane sumnjivo, a opet morao sam doznati. Zato sam se ograničio na jedno posve neodređeno pitanje:

— Dobro, ali kak, kak, kak...?

— Kaj je tebi? Upadneš na čagut vidiš mačku, gledaš je neko vrijeme (ne previše!), pa kad ona vidi da je ti gledaš, a ne tek tak, lepo dođeš, veliš: »Čagaš?« Ona ustane... i dalje znaš i sam.

Ja međutim o onom »dalje« nisam imao ni najbližeg pojma. Srećom, Vladek je i bez pitanja produžio:

— Čuj, samo bez gluposti. I odlučno muški. I ne budi dosadan, to je najvažnije. Ženska ne smije zijevati dok joj pričaš, nego te mora slušati otvorenih usta. Nađi neku zgodnu temu, nešto onako, interesantno, samo nemoj šutjeti. Neka vidi kako si zgodan i pametan. I nemoj se držati kao bukva. Samo se toga drži, i ničeg se

ne boj. Tako je govorio Vladek. Haug.

Po Vladekovu pričanju sve mi se učinilo tako jednostavnim da sam dopustio da me ponesu neopravdane nade. Ako je zaista sve tako jednostavno... Uspio sam nekako doznati gdje se materijalizira taj fenomen nazvan »čaga«, a zatim izvršio sve potrebne pripremne radove.

Čuo sam da se treba što bolje »upicaniti« pa sam učinio sve što je u tom smislu bilo moguće. Remontirao sam neke konstruktivne elemente, promijenio kosu (Ova koju sam donio sobom strašno je neotporna na djelovanje atmosferilija. Ako je moguće, pošaljite nešto bolje kakvoće). Zatim sam ponovno vrlo pažljivo ispolirao zjenice, pomno pregledao zube i neke emajlirao, kožu sam temeljito izlužio i zatim natopio silikonima. Pogledao sam se u zrcalo — izgledao sam upravo odvratno, no kako oni gledaju na stvari bio sam upravo divan. Tako se pripremivši, pun optimizma otišao sam na tu famoznu čagu.

Tu me čekalo strahovito iznenađenje — ne samo da je sve bilo drukčije no što sam očekivao, već i posve drukčije no što se uopće moglo zamisliti. No da vam sve opišem.

Čaga, to vam je, najjednostavnije rečeno, jedna velika prostorija natrpana svime što je u nju moglo stati. Ne odnosi se to samo na materijalne predmete, već upravo na sve što senzori mogu registrirati. Dvonošci su je ispunili dimom i vrućinom, bukom, smradom, ustajalim zrakom, duhanskim dimom, krikovima, urlicima, mrakom, svjetlosnim bljeskovima, stolovima, stolicama, bocama, čašama, zvučnicima... i na koncu konca — samim sobom. Koeficijent slaganja, ili stupanj popunjenosti dvorane (volumen tijela podijeljen volumenom dvorane) bio je veoma visok, mislim da je čak bio blizak polovici, Prolaženje je bilo moguće tek uz povremeno oslanjanje na vrške tuđih donjih ekstremiteta kao i na guranje laktovima. Srećom da sam za taj posao bio dobro opremljen, pa je uglavnom išlo bez većih teškoća. Istina, ponetko bi zaglavinjao kad bih ga okinuo svojim pneumatskim laktom, ponetko bi problijedio kad bih ga nagazio sa svojih 250 kiloponda, no to su nevažni detalj.

Što se liče komuniciranja, tu je već bilo malo teže: buku je bilo praktički nemoguće nadglasati — bez štetnih posljedica po auditivne organe dvonožaca, razumije se. Mogao sam svoje

zvučnike prebaciti na najveći stupanj pojačanja, ali su proračuni pokazali da bi u tom slučaju moj glas djelovao razorno ne samo na prozore već i na nosače, a možda i na same temelje zgrade.

Eto tako je to izgledalo — zato se nemojte čuditi što sam nekoliko minuta stajao ne odvažujući se ući. Vjerujte, u jednom sam trenutku čak pomislio da se radi o ritualu samouništenja u koji se dvonošci upuštaju kad im postane dosadno živjeti.

Ipak sam ušao, makar i pun straha za svoju elektronsku opremu nepredviđenu za ovako drastične uvjete rada. Nadvladao je osjećaj dužnosti (što molim da imate u vidu pri izradi bodne liste). Duboko sam uzdahnuo da ohladim polu-vodičke sklopove — i zaplovio,

Sad se pojavio novi problem — kako prepoznati mačke? Riješio sam ga jednostavno — otkrio sam primjerke koje drugi primjerci pozivaju na obredno okretanje. Poslužívši se Monte Carlo metodom, nasumce sam izabrao jednoga.

— Čagaš? — upitao sam točno onako kako me je Vladek uputio.

Primjerak je samo harmonično zatitrao glavom — najprije s desne na lijevo, zatim s lijeve na desno.

— Molim — pokušao sam nadglasati neartikulirane krikove koji su se baš u tom trenutku prolomili, no na koje nitko nije obratio ni najmanju pažnju.

— Ne! — vrisnuo je primjerak. — Rekla sam: Ne!

Sad mi tek ništa nije bilo jasno.

— Čuj, kaj ne? Pital sam te da l' čagaš. Kužiš, da l' čagaš?

Primjerkovi organi za detekciju elektromagnetskog zračenja u dijapazonu 450—750 nanometara poprimili su u tom trenutku izrazito ispupčenu konfiguraciju. Zatim su zarotirali prosječnom brzinom od 3,34598 plus-minus 0,00012 pi na minus prvu. Filmski zapis tog zanimljivog fenomena šaljem vam u prilogu.

— Ne čagaš? Na čagi si, a ne čagaš? Pa mislim, po kaj si onda došla? Ni mi baš sasvim jasno.

Na odgovor sam morao pričekati duže. Očito ju je moje pitanje ponukalo na dublje razmišljanje.

— Došla sam slušati muziku — odgovori primjerak oklijevajući.

Odlučio sam biti uporan:

— Čuj, možemo malo otčagati dok počne muzika. — (Bilo je to prvi glas da će ovdje biti i nekakve glazbe).

Ne znam što sam to izvalio, samo znam da je nakon ovog primjerkovo ponašanje postalo još paradoksalnije. Zapiljio se u mene tako intenzivno da sam se pobojao da je došlo do nekakve ozbiljnije disfunkcije u njegovom živčanom sustavu. Zbog toga sam se odlučio pod hitno udaljiti kako bih izbjegao ulaženje u situacije s kojima još nemam dovoljno iskustva.

Uvidio sam da sam pogriješio upuštajući se u razgovore kakvima ova bića vjerojatno nisu intelektualno dorasla. Zato sam odlučio dalje raditi držeći se čvrsto Vladekovih uputa. Dakle, samo »Čagaš?« pa što bude, bude.

Pokušavao sam neko vrijeme, no svi su primjerci odbijali da se sa mnom upuste u zagonetno ritmiziranje. Već sam počeo sumnjati u vrijednost Vladekovih savjeta kad mi se osmjehnula sreća. Jedan je primjerak napokon ustao. I tako smo počeli.

Najprije smo se šutke okretali. Nakon toga sam pokušao doznati nešto više o primjerku služeći se u tu svrhu taktilnim ispitivanjem (zbog mraka je vizualno bilo bitno otežano), no s tim sam ubrzo morao prestati nakon što mi je dotični egzemplar nekoliko puta odgurnuo ruku. Videći da od toga neće biti koristi, odlučio sam postavljati verbalni kontakt.

— Čuj, nisi mi rekla kako se zoveš?

— Vlasta — odgovorio je primjerak tiho. — A ti?

— Nije važno. A kako ti je prezime?

— A što te to toliko zanima?

— Tako.

— Dobro, ako ti o tome život zavisi: Matkač. Jesi li sad zadovoljan?

— Nisam. Još me koješta zanima. Koliko ti je godina?

— A što te se to tiče? Koliko je tebi?

— Četiri — odgovorio sam iskreno. Ona je zbog nepoznatog razloga prasnula u smijeh.

— Nikad nisam čagala s nekim toliko mlađim od sebe.

— Ni ja. Ali gdje si se rodila. U kojoj općini? A koji ti je

matični broj?

— Čuj, postaješ dosadan — odgovorila mi je i uzdahnula. Trgnuo sam se. Vladek mi je rekao da ne smijem biti dosadan.

— Nisam, nisam dosadan. Pitat ću te druge zanimljive stvari. Čime ti se bavi stari?

— Što si ti? Milicija, da sve moraš znati? Ili te plaća statistički ured? Žalim, kod nas su već bili popisivači.

— Uistinu? — odgovorio sam najpametnije što sam mogao.

— I što te još zanima? Ime oca, ime majke, socijalno porijeklo, narodnost, broj kvadratnih metara stambenog prostora po članu obitelji, prosjek ocjena cjelokupnog školovanja je l'?

— Da —odgovorio sam obradovano.

— Znaš kaj — najednom se odvojila od mene — idi ti lepo v rit. Dođeš u školu: Kojom brzinom pada kamen bačen s visine od petnaest metara? Dođeš kući: Jesi li zaradila jedinicu? E pa da znaš, sita sam ispitivanja. Zato sam i došla tu, jer nitko ništa ne pita. Čuj, bole me noge, i ne mogu više. Nadi drugu žrtvu.

U trenutku je više nije bilo. Sad, što sam mogao — pokušao sam shvatiti što se dogodilo, u čemu je pogreška, pokušati ponovno. Dakle, mačke ne vole da ih se ispituje — to ćemo, dakle, ubuduće izbjegavati. Vratit ću se na klasiku, tj. na Vladeka — bit ću zanimljiv, pričati nešto interesantno i pametno.

Slijedeći primjerak kojeg sam uspio pridobiti zvao se Iris (rekao mi je to bez pitanja). Odmah sam shvatio da je to ime zgodna tema za razgovor.

— Iris — počeo sam. — Znaš li što znači iris? To je šarenica u oku. A to dolazi od grčke riječi koja znači »duga«. Pogledaj si u Klaićev rječnik ako meni ne vjeruješ. Tamo ti sve piše. I to ti je jako zanimljiva knjiga ja sam je pročitao tri puta za redom. Ako hoćeš, mogu ti je i prepričati. Ali neću sad o tome, o drugome sam počeo. Dakle, iris, to znači i promjenjivi otvor na fotoaparatu. To ti je blenda, kako bi se reklo. Čuj, je li te itko ikad zvao Blenda?

Egzemplar nije ništa odgovorio, samo sam osjetio kako se iznenada ukočio. Bio je to dobar znak. Vladek je naime pričao da mačke »odrvene« kad njega vide. Možete misliti kako sam sretan bio. Nakon toliko napora...

Vidio sam da sam na dobrome putu, i zato sam odlučio biti još zanimljiviji.

— Čuj, kad smo već kod fotografije, znaš li kako zatamnjenje filma ovisi o intenzitetu osvjetljenja? Ne znaš? Misli malo logično... ali ne, nije to uopće logično. Ali misli malo...

— Kaj, ti se baviš fotografijom — upitala me malo začuđeno.

— A ne! Misliš zato što o tome pričam? Ni govora, znam ja još koješta... Evo, recimo, znam kolika je širina Andromedine maglice, a vjerujem da ti ne znaš...

Uglavnom, tu sam joj sve potanko ispričao. Ne trebam ovdje isticali koliko je to zanimljiva tema. Ali se nisam ograničio samo na to — nisam je želio umarati stalno jednim te istim. Brzo sam prešao na drugo područje.

— A jesi li kad čula o delokaliziranim elektronima u konjugiranim vezama? To ti je jako zanimljivo, nešto jako slično aromatizaciji. Dakle, kad do toga dođe, dužina veza se izjednačuje, što znači da se radi o vezama istoga reda. To se, dakako, ne može uklopiti u klasičnu teoriju kemijske veze, naime može, ali samo uz uvođenje pojmova kao što su rezonantna hibridizacija...

Tu sam osjetio kako se primjerak počeo trzati. To me strahovito začudilo, jer nisam mogao niti naslutiti razloge takvu ponašanju. Prošlo je dosta vremena prije no što sam sam se koncentrirao na svoje izlaganje, nisam ni opazio da sam je stisnuo svojim čeličnim udovima. Neko ih je vrijeme shvatio da se primjerak želi osloboditi moga zagrljaja. Kako bezuspješno pokušavala razmaknuti, pa kad joj to nije pošlo za rukom, počela je plačno:

— Pusti me, ma pusti me...

Možete misliti koliko me to zaprepastilo!

— Da te pustim? Zašto da te pustim? Ideš nekamo? Zašto? Što se dogodilo?

— Ma pusti me!

— Ali zašto?

— Ma pusti me, ti si lud!

Pustio sam je. Pridjev »lud« u njihovu jeziku označava onog kod kojeg je došlo do izvjesnih poremećenja u sistemu obrade informacija. Bio sam zgromljen takvom dijagnozom.

Odmah sam otišao na neko skrovito mjesto i pažljivo pregledao sve elektronske sklopove. Sve je bilo u savršenom redu! Ipak vam za svaki slučaj šaljem kompletni dijagnostički zapis — možda vi otkrijete nešto. Tko zna, ponekad je dovoljno da pregori jedan otpornik...

No bilo kako bilo, ta je večer nepovratno propala. Zaključio sam nakon svega da se još nisam dovoljno teoretski pripremio za zadatak, pa sam se na brzinu pokupio.

Vratio sam se u svoj nevidljivi leteći tanjur u Tuškancu i tu pokušao analizom otkriti razloge svoga neuspjeha. Nakon dugog razmišljanja zaključio sam da nisam uspio samo zato što nisam bio dovoljno zanimljiv. Napokon, o čemu sam pričao? O stvarima koje dvonošci već znaju. Možda im to zato nije interesantno. Treba pokušati s nečim nepoznatim — zato mi što skorije pošaljite odgovore na slijedeća zanimljiva pitanja:

Kakva su kemijska i fizička svojstva metalnog vodika u Jupiterovoj unutrašnjosti? Kakvog je sastava i oblika Plutonova ionosfera? Kakav je geološki profil satelita Kalisto? Kakva je zastupljenost platinida u planetoidu Ceres?

Nastojte da odgovore dobijem već za nekoliko dana, jer u subotu opet namjeravam na čagu. Siguran sam da uspjeh neće izostati.

Predrag Raos

mehanički špijun u službi Marsovaca

(Iz neobjavljene zbirke »Blesave priče«)

Za SIRIUS... NIJE ZA SIRIUS

- Istino je da je veljača, u toku koje ste slali sada recenzirane priče kratak - mjesec, no ipak se nisam nadao da će vaša »za« knjiga spasti doslovce na — jedno slovo. Naime, osim visoko profesionalno pisane priče Človek pred psom samo su još četiri koje dolaze u obzir za ovu rubriku — ali svakoj od njih nešto nedostaje (ili je u njoj nešto previše). Na primjer. Moja verzija je u ovoj verziji posve objavljiva, ali tek pošto se predstavite. Čitateljima (i meni) bar imenom i prezimenom (a meni i adresom, iz općepoznatih razloga). A ako se namjerno ne želite potpisati — priča unatoč visokoj kvaliteti neće biti objavljena. Ili Njutnova Jabuka, i Osmeh..: Newton nije nikad bio oženjen,prosljednji odlomak druge priče također ne odgovara činjenicama (a priča štima i bez toga, samo joj onda treba mijenjati naslov). Da Vam šapnem: u redakciji su te greške uklonjene iz obje priče, i u takvom pro-čišćenom obliku čekaju u redu (kraćem od onoga za kavu) da budu objavljene. Najzad, Na Leidosu pati od razvučenost I nakon nekoliko (u redakciji) izbačenih posve suvišnih odlomaka; uravnotežit će se omjer između dužinc priče i njene dinamike. Ideja je, inače, izvrsna, čitkost prilič-no dotjerana, a rupetina u konstrukciji (masovna, pojava da se diplomati ne raspitaju o pojedinostima običaja u zemljama u koje putuju) pada na vašu dušu.
- Eto, s tom pričom na granici »za« i »nije za« stigli smo i do drugog dijela rubrike:

..nije za SIRIUS

- Deca Sunca, Špijun itd. su nedorečene priče, bez smisla, s nedorečenim porukama. Morate se mnogo više potruditi, jer imale talenta. Faza promene. Savjet: ponovo napišite priču nakon mnogo vježbanja gramatike i pravopisa, jer je sve

ostalo u prici OK. Posmatrači sa Žene imaju temu okamenjenu od starosti, a stil nedorađeno-mladalački. Ostalo OK. Izlaz također ima olinjalu temu i ncdotesan stil. Osim toga, više je horor nego sf. Neobičan TV program je očito nehotičan plagijat priče objavljene u nas. Kapija je odviše nadrealistlčka da bi bila sf. Izjrmno težak primer je loše pisana dobra ideja, a Dokaz... kombinacija tri otrcane teme bez neke nove poente. Menuet za dvoje je vrhunski pisan, ali višc pjevan nego pisan. Savjet: manje poezije i plovidbe mislima, više činjenica i zbivanja tj. fabule. Zaplet ima dvije vrlo zapletene činjenične greške; ako ih uspijete otklonili, bit će vrlo dobra priča. Čežnja među zvijezdama krcata je stereotipnostima. u njoj se zanimljive stvari događaju naglo i brzo. a nevažne su opisane nadugo. Točka na i u svemu tome je fantastičko-religiozan kraj. Putovanja ima dobru iđeiu. ali je klinički čist na- čin iznošenja čini (znanstveno) bes- mislenom. U osvit čovjeka je filozofska parabola, a sf samo usputno. Gre-ška je u tome što ste računarov mentalni proces koji dovodi do samouništenja prikazali kao emocionalni (što je je nemoguće) umjesto kao logički proces. To izmijenite (bit če teško, al možda Vam uspije!) i priča će biti OK. Naše gore list malo previ-še razvučen za štos koji sadrži, a Rokada je ipak malo prehard (iako je »štos« izvrstan). Planeta Labor pisana rukom a ne strojem (a i inače nije sf). Nemušti jezik i Tamo.. imaju premalo sf elemenata da bl bile sf (prva uz to nema suvislu temu i poruku), a Pesma... je znatno bolja, ima dobru temu. ali se potkraj razvodnjava i uz to ima mnogo stereotipnih prizora, dok karakterizaclja likova pokazuju krajnju neinventivnost. Radio-signali su samo signali za sinopsis za (stereotipnu!) priču. Legenda... nije suvisla niti je sf; Ljudi i kitovi se temelje na pogrešnoj premisi (da se čovjek prilagođuje okolini, dok je zapravo u čovjekovoj prirodi da okolinu prilagođuje sebi). Uz to: loše plsano. Mogućnost da se svjetska kriza riješi na polureligijski način već se odavna utopila u utopijama, a ni ostale dvije priče nemaju mnogo sniisla. Igra ima dobru ideju (iako ne baš posve novu), no VI ste joj dali pretežak značaj: zar će ona doista maltene spasiti čovje-čanstvo. Slučaj Fortun za početak nije loš, ali nije ni za SIRIUS (losa karakterizacija, situacije i dijalozi stereotipni). Usavršavajte se! Halina Bykowska: nesuvislo i pomalo smu-

šeno. Halwa je rascjepkana, bez poruke, zbivanja su nemotivirana a opis Halwe predug. Suita je u prevelikoj Vašoj težnji za neuobičajenom formom završila kao posve nečitka. Imat ćeš lijep... Ima atmosferu, ali nju ste postigli banalnim situacijama; o kraju da i ne govorimo: visi u zraku, bez veze s ostatkom price, Savjet: usavršavajte konstrukciju i naraciju. Poslije dugog ćutanja je simpatični ne Sf, a Naši... nedorečeni sf (zbog nadrealističkog načina pripovijedanja). Sama... je lose ispričano, a i pomalo stereotipno. Yutta: slažem se s Vama: kao da je niste poslali. Planina: također.

- Pomislit ćete, dragi Čitatelju: sve u svemu — slabo. A Ja: Ni govora! Zar niste Vi osobno, dragi čitatelju, u bezbrojnim pismima zahtijevali upravo to: da pooštrimo kriterije. I pošto smo to učinili, evo i rezultata... Ponavljam, taj me je rezultat iznenadio svojom »mršavošću« — all i obradovao ujednačenošću visoke kvalitete onoga što je »za SIRIUS«...

- Dakle: pišite »za« — Srdačno Vaš B.J.

PRIKAZI ● VIJESTI ● OSVRTI
DOGAĐAJI ● POLEMIKE

Sport Billy

Sve učestalije, gotovo svake nedjelje prije TV dnevnika, na naše male ekrane stiže SPORT BILLY, crtani film koji bismo odmah mogli odrediti kao loše smućkanu papazjaniju svega i svačega, skuhanu, na žalost, pod znakom znanstvene fantastike. Kako je ta crtana serija namijenjena najmlađim gledaocima, taj dječji prvi susret. ili barem jedan od prvih, sa znanstvenom fantastikom veliki je gubitak i za djecu i za znanstvenu fantastiku.

Petnaeslak minuta traju pojedine epizode i u njima je toga toliko natrpano da je teško tu nesuvislu šikaru raskrčili i u njoi pronaći neki makar i majušni trag razloga za njeno emitiranje, Zamisao o super-sposobnoih dječuku i djevojčici koji afirmiraju pozitivne ljudske kvalitete mogla je biti dobra da u to nisu naglavačke urtpanii bogovi i njihov kompjuter, teleportiranje, vremeplov. zla neka Vanda. vladarko svemirske orbitalne (?) stanice Vandaluzije i njeni glupi, surovi, snažni, podli i naivno-nespretni Vandali, mehanička čudovišta, razne zgode i zapleti koji su upravo jezovito slični jedni drugom, te mudre, prosvjetiteljske rečenice, obično poučno naglašene na kraju epizoda

U crtanom filmu granica u izražavanju nema, svi su zapleti i gegovi mogući, a to je mašti mnogih dobrih stvaralaca omogućilo da stvore čudesni svijet crtanog filma. U seriji SPORT BILLY ta je mašta neslavno presahnula, zapleti su nizanje priglupih pričica, osnovni elementi logike, toliko potrebne znanstvenoj fantastici da bi bila uvjerljiva, potpuno su poremećeni, a mnogostruko ponavljanje istih scena, istih ili slič-nih gegova neuvjerljivosti dodaje i dosadu.

Afirmiranje pozitivnih ljudskih kvaliteta — drugarstva. poštenja, odvaž-nosti, solidarnosti, fair-playa i tome slično — daje se u nametljivo prenaglašenim moralizatorskim pilulama, za koie je već odavno pedagogija kazala da nemaju pravog učinka.

Sve u svemu, porazna ocjena za seriju

SPORT BILLY, no pitam se što tek reći za seriju GALAKTIKA? Što reći za tu svemirsku krstaricu koja svakog petka baulja našim malim ekranima?

Ništa, baš ništa. Taj dan navečer čvrsto zaključajte sobu u kojoj se nalazi televizor i ne puštajte nikoga unutra. Najmanje jedan sat, a može i duže.

Živko Prodanović